

**T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

RÜVEYDE EBRU TÜRKMENOĞLU

KATILIM BANKACILIĞI VE TÜRKİYE'DEKİ FİNANSAL YAPI

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Ekrem YILDIZ**

KIRIKKALE-2007

ÖZET

Dini hassasiyeti yüksek insanların finans sisteminden uzak kalmaları nedeniyle bu kişilerin birikimleri atıl kalmıştır. Bu tasarrufların ekonomiye kazandırılması için faizsiz bankalar kurulmuştur. Dolayısıyla Faizsiz bankalar ticari bankalara alternatif değil tamamlayıcı rol üstlenmektedir. Faizsiz bankacılık ilk olarak 1963-1967 yılları arasında Mısır'da başlamıştır. 1971 yılında ilk faizsiz banka kurulmuştur.

Türkiye'de faizsiz bankacılık kurulmasına ilişkin yasa 1983 yılında çıkmış ve ilk faizsiz banka özel finans kurumu adıyla 1985 yılında kurulmuştur.

1999 yılında Katılım Bankaları'yla ilgili ilk düzenlemeler yapılarak Bankacılık Kanunu kapsamına alınmıştır. 2005 yılındaki düzenleme ile de isimleri Özel Finans Kurumu iken Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir. Güvence Fonu da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir.

Katılım Bankalarının amaçları şöyledir: Dengeli bir finans sistemi kurmak, sosyo-Ekonomik hedeflere ulaşmasını kolaylaştırma bankacılık alanındaki konumunu İlerletmek, yeni hizmetler geliştirmek toplumsal hizmet ve dayanışma, kurulma nedenleri ise dini, sosyal ve ekonomik nedenler olarak sıralanabilir.

Katılım Bankalarının çalışma yöntemleri fon toplama ve kullandırma yöntemleridir. Fon toplama yöntemleri, özel cari hesaplar ve katılma hesaplarıdır. Fon kullandırma yöntemleri ise üretim desteği, kar zarar ortaklığı, leasing, faktoring, mal karşılığı vesaik alım satımıdır. Katılım Bankalarının 2006 yılı mali durumuna baktığımızda topladıkları fonların 11,237 YTL, kullandırılan fonlarının 10,492 YTL, aktif toplamının 13,730 YTL, özkaynak toplamının 1,560 YTL, net karının 391 YTL , şube sayısının ise 355 olduğu görülmektedir. Bu değerler 2000'li yılların başlarına göre oldukça artış göstermiştir. Bu da fonların reel ekonomiye kazandırılması açısından oldukça önemlidir.

Katılım Bankalarının çalışma prensiplerinden biri küçük mevduatları ekonomiye kazandırmaktır. Fon ihtiyacı olan insanlara fon sağladıkları için sermayenin tabana yayılmasına belli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Önceleri Katılım Bankaları daha çok küçük ve orta büyüklükteki işletmelere fon sağlamaktaydılar. Dolayısıyla gerekli şartları bünyelerinde taşımalarına rağmen borsadaki faaliyetleri açısından istenilen hedefe ulaşamamışlardı.

Şuan da ise Türkiye Finans Katılım Bankası, Bizim Menkul Değerler aracı kurumu vasıtasıyla Dow Jones İslami Endeks Fonu ile sermaye piyasası işlemlerini yapabilmektedir.

ABSTRACT

The savings of the religiously sensitive people who had been idle for years because they were kept out of the financial system. In order to bring in those savings into the system, interest-free banks were incorporated. Therefore, interest-free banks are playing a supplementary role in the banking system. They should not be considered as an alternative to the commercial banks.

Interest-free banking was first initiated in Egypt between 1963 and 1967. The first interest-free bank was incorporated in 1971.

The legislation for interest-free banking was enacted first in 1983 in Turkey and the first interest-free bank was opened in 1985 under the name of “Private Finance House”.

In 1999, preliminary arrangements about “Interest-Free Banks” were put into force and thus it was brought into the scope of the Banking Law.

With the adjustment in 2005, the title was changed into “Sharing Banks” from “Private Finance Houses”. The insurance fund was handed over to “TMSF”.

The objectives of “Islamic Banks” are to establish a balanced financial system, to facilitate access to social and economic objectives, to improve their position in the banking sector, to develop new services and to improve social services and solidarity. They were established predominantly for religious, social and economic reasons.

Working methodology of Islamic banks are to deposit savings and to render them as credit loans. Basic fund collecting methods are current accounts and participation accounts.

Fund usage methods are support for production, profit and loss sharing, leasing, factoring, purchase and sale of commercial.

When we look at the financial status of Islamic banks in 2006, it is seen that the sum of funds collected is 11,237,284 YTL, the sum of funds used is 10,492,453, the value of total assets is 1,559,717 YTL and the net profit is 391,041 YTL. The number of local branches are 355.

These values indicated above have shown a considerable increase compared to the early 2000 and this is fairly important for the contribution of the funds to the real economy.

One of the working principles of Islamic banks is to bring small savings into the financial system.

Since they provide funds to the people who need it, they contribute to the dispersion of the capital to the public at large.

Previously, Islamic banks have provided funds to small and average size enterprises. Therefore, even though they have the necessary qualifications, they could not achieve their goals in stock markets. At present, "Türkiye Finans Katılım Bankası", can make capital markets transactions through "Bizim Menkul Değerler" broker house in Dow Jones Islamic Index Funds.

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “ Katılım Bankacılığı ve Türkiye’de Finansal Sistem” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Rüveyde Ebru TÜRKMENOĞLU

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1	3
1.1 BANKACILIĞIN OLUŞUM SÜRECİ.....	3
1.2 TÜRK BANKACILIĞININ TARİHİ VE OLUŞUM SÜRECİ	4
1.2.1 Osmanlı Döneminde Bankacılık	4
1.2.2 Cumhuriyet Döneminde Bankacılık.....	6
1.2.3 1980 Öncesi Bankacılık.....	6
1.2.4 1980 Sonrası Dönemde Bankacılık.....	9
1.3 KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKIŞI	12
1.3.1 Katılım Bankacılığının Tanımı	12
1.3.2 Katılım Bankacılığının Tarihi.....	12
1.3.3 Katılım Bankacılığının Türkiye'deki Tarihi.....	14
1.3.4 Katılım Bankalarının Kurulma Nedenleri	15
1.3.4.1 Dini Nedenler.....	15
1.3.4.2 Ekonomik Nedenler.....	16
1.3.4.3 Sosyal Nedenler	17
1.3.5 Katılım Bankalarının Gelişim Süreci	19
1.3.5.1 Dünyadaki Gelişim Süreci.....	19
1.3.5.2 Dünyada Faizsiz Bankacılık	24
1.3.5.2.1 Mısır	24
1.3.5.2.2 Kuveyt ve Diğer Körfez Ülkeleri.....	24
1.3.5.2.3 Suudi Arabistan.....	25
1.3.5.2.4 İran ve Pakistan.....	25
1.3.5.2.5 Malezya.....	26
1.3.5.2.6 İngiltere.....	27
1.3.5.3 Türkiye'deki Gelişim Süreci.....	28
1.3.5.3.1 Türkiye Finans Katılım Bankası	29
1.3.5.3.2 Bank Asya Katılım Bankası.....	30
1.3.5.3.3 Kuveyt Türk Katılım Bankası.....	31
1.3.5.3.4 Albaraka Türk	33
1.4 KATILIM BANKACILIĞININ AMAÇLARI.....	34
1.4.1 Kâr.....	35
1.4.2 Bankacılık Alanına Katkıda Bulunmak, Yatırıma Teşvik Etmek ve Sosyal Adaleti Sağlamak.....	35
1.5 KATILIM BANKACILIĞININ YASAL ÇERÇEVESİ	35
1.6 KATILIM BANKALARI VE TİCARİ BANKALARIN KARŞILAŞTIRILMASI	39
1.6.1 Faiz açısından	40
1.6.2 Kullanılan fonlar açısından	41
BÖLÜM 2	42
2.1 TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI.....	42
2.1.1 Katılım Bankalarının Organizasyon Yapısı.....	42
2.1.1.1 Katılım Bankalarının Organizasyonunun Amaçları.....	42
2.1.1.2 Katılım Bankalarının Organizasyonu.....	43
2.1.2 Katılım Bankalarının Kuruluşu.....	45
2.2 KATILIM BANKALARININ ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ	46
2.2.1 Fon Toplama Yöntemleri	46

2.2.1.1 Özel Cari Hesaplar	47
2.2.1.2 Katılma Hesapları.....	47
2.2.1.2.1 Katılma Hesaplarının İşleyişi.....	47
2.2.2 Fon Kullandırma Yöntemleri.....	49
2.2.2.1 Üretim Desteği	50
2.2.2.2 Kâr-Zarar Ortaklığı	51
2.2.2.2.1 Kar-Zarar Katılımı (Mudaraba).....	52
2.2.2.2.2 Ortaklık (Muşaraka)	53
2.2.2.3 Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı	54
2.2.2.4 Uluslar Arası Piyasalarda Mal Alım Satımı	54
2.2.2.5 Finansal Kiralama	54
2.2.2.6 Faktoring.....	56
2.2.2.7 Diğer Faaliyetler	57
2.3 KATILIM BANKACILIĞININ PROBLEMLERİ.....	57
2.3.1 Yapısal Problemleri.....	57
2.3.1.1 Kurumsal Yapının Teşekkülü	58
2.3.1.2 Mevduat Erozyonu	58
2.3.1.3 Banka Zararları İhtimali	58
2.3.1.4 Kısa Vadeli Krediler.....	58
2.3.1.5 Tüketici Kredisi.....	58
2.3.1.5 Kaynak Tahsisi.....	58
2.3.2 Milletlerarası Bankacılığa Geçmede Yaşanan Problemler.....	59
2.3.2.1 Kuruluş Problemleri ve Mali Mevzuat Sınırlama	59
BÖLÜM 3.....	60
3.1 KATILIM BANKALARININ TÜRK FİNANS SİSTEMİ İÇERSİNDEKİ YERİ .	60
3.2 KATILIM BANKALARININ MALİ YAPISI.....	63
3.2.1 Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Aktif Toplamları	65
3.2.2 Katılım Bankaları ve Ticari Bankalarının Topladıkları Fonlar/Mevduat.....	66
3.2.3 Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Kullandıkları Fonlar	67
3.2.4 Katılım Bankalarının Şube Sayısı.....	68
3.2.5 Kullandırılan Fonlar/Toplanan Fonlar	68
3.2.6 Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Aktif Kalitesi	69
3.2.7 Kârlılık Oranı	70
3.2.8 Özkaynak Karlılığı	71
3.2.9 Sermaye Yeterliliği	72
3.3 KATILIM BANKALARI VE SERMAYE PİYASASI.....	74
3.3.1 Sermaye Piyasasının Tanımı ve İşlevi	74
3.3.2 Katılım Bankaları ve Sermaye Piyasası	75
SONUÇ	78
KAYNAKÇA	80

TABLÖLAR

Tablo 1 Katılım Bankalarının Yıllara Göre Aktif Değişimi.....	65
Tablo 2 Katılım Bankalarının ve Ticari Bankaların Aktif Toplamı.....	66
Tablo 3 Katılım Bankalarının ve Ticari Bankaların Topladığı Fonlar.....	67
Tablo 4. Katılım Bankaları ve Ticari Bankalarının Kullandırdıkları Fonlar.....	68
Tablo 5 Kullandırılan Fonlar/Toplanan Fonlar.....	69
Tablo 6 Kullandırılan Fonlar/ Toplam Aktifler.....	70
Tablo 7 Net Kar/ Toplam Aktifler.....	71
Tablo 8 Net Kar/ Özkaynaklar.....	72
Tablo 9 Özkaynaklar/ Toplam Aktifler.....	73

GİRİŞ

İslam Dininin getirdiği faiz yasağı ve geleneksel bankacılık ürünlerinin faiz temelli oluşu uzun yıllar dini hassasiyetleri yüksek olan kişilerin finans sisteminden uzak kalmasına neden olmuştur. İlk faizsiz bankacılık çalışmaları, 1963-1967 yılları arasında Mısır'da başlamıştır. 1971 yılında ilk faizsiz banka kurulmuştur.

Türk Ekonomisi'nde yaşanan liberalleşme hareketlerinin bir sonucu olarak, 1980 sonrasında gündeme gelen ve değişik nedenlerle ekonomiye dahil olmamış, "yastık altı" diye nitelendirilen fonların, ekonomik faaliyetlerin finansmanında kullanılabilmesini olanaklı hale getirmek üzere mali sektörde faaliyet gösteren özel finans kurumları, Türkiye'de ilk olarak 1985 yılında faaliyete geçmiştir. Bu kurumlar Türk bankacılık sisteminde bankalara alternatif değil, tamamlayıcı görev üstlenmişlerdir. Henüz rakamlara yansımamış olsa da Türkiye'de "Özel Finans Kurumları" yasal altyapı açısından ayrı bir konuma sahiptir. Yabancı uzmanların görüşü de faizsiz bankacılık konusunda en yeterli düzenlemenin Türkiye'de olduğu yönündedir. Bu çalışmanın amacı da Türkiye'deki Özel Finans Kurumları'nın çalışma sistemini incelemektir.

1999 yılında Katılım Bankaları'yla ilgili ilk düzenlemeler yapılarak bu kurumlar Bankacılık Kanunu kapsamına alınmıştır. 2005 yılındaki düzenleme ile de isimleri "Özel Finans Kurumu" yerine "Katılım Bankası" olarak değiştirilmiştir ve Güvence Fonu da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir.

Katılım Bankaları topladıkları fonları reel sektöre kaynak olarak aktarmayı hedeflemektedir. Fon toplama işlemlerini cari ve katılma hesapları yöntemi ile, fon kullandırma işlemini ise üretim desteği, leasing, faktoring vs. yöntemlerle gerçekleştirmektedir.

Katılım Bankalarının çalışma prensibi gereğince, kredilerin mutlaka bir proje veya ekipman tedariki karşılığında kullanılması ve kredi bedelinin işletme yerine işletmeye mal ve hizmet sağlayan kişiye ödenmesi, bu kredilerin verilmiş amaç dışında riskli alanlarda kullanımını önlemektedir. Diğer yandan kredinin taksitli olarak kullandırılması ve genellikle kredilerin aylık tahsil edilmesi hareketliliği artırmaktadır. Bütün bu hususlar kredide emniyet unsurunu güçlendirmektedir.

Bilançonun pasifinde yer alan ve toplanan fonların oluşturduğu yükümlülüklerde kâr-zarara katılma yöntemi, sabit oranlı yükümlülüğe nazaran katılım bankalarına rahatlık sağlamaktadır. Türkiye'de gerçekleşen 2000 krizinden sonra %50'ye varan fon

çıkışına rağmen katılım bankaları varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Faiz riskini üstlenmemek, bu gibi durumlarda büyük avantaj sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de Katılım Bankacılığının nasıl yürütüldüğünü, Türk Mali Sistemi içersindeki yerini ve mali sistemimize olan katkılarını ortaya koymaktır. Çalışmanın birinci bölümünde, Katılım Bankalarına ilişkin genel bilgiler verilerek, bankacılığın oluşumundan, tarihinden, Türkiye’deki bankacılık tarihinden, Katılım Bankaları’nın gelişim sürecinden, kurulma nedenlerinden, Türkiye ve dünyadaki Katılım Bankacılığından, amaç ve yasal çerçevesinden, ticari bankalar ile farklılık ve benzerliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde faaliyet konularına değinilecek, fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerinden, organizasyon yapısından ve kuruluşundan söz edilmiştir. Üçüncü bölümde ise Türk mali sistemi içersindeki yerine ticari bankalarla birlikte aktiflerine, kârlılık, toplanan ve kullanılan fonlarına, özkaynak kârlılığı, sermaye yeterliliğine ve son olarak da sermaye piyasası içersindeki yerine değinilmiştir.

BÖLÜM 1

TÜRKİYE'DEKİ BANKACILIK ANLAYIŞI VE GELİŞİM SÜRECİ

1.1 BANKACILIĞIN OLUŞUM SÜRECİ

Bankacılık tarihi çok eskilere dayanmaktadır. M.Ö. 2000 senesinden itibaren altın ve gümüş külçeler Babil'de halk ve hükümet tarafından tapınaklarda saklanmıştır. Bu nedenle buralar bir banka halini almış ve bunları idare eden papazlar da halka, tüccarlara ve hükümete faizle borç vermişlerdir.

Bugünkü bankacılık, modern muhasebe tekniğinin ve kıymetli senetlerin gelişmesi, "banknot"un umumi bir mübadele aracı haline gelmesi gibi bazı ilerleme ve gelişmelerin sonucudur. Batı Avrupa ülkelerinde bu gelişmeler XIX. yüzyılda ileri bir aşamaya gelmiştir. 1694 tarihinde kurulan İngiltere Bankası gibi bir iki örnek bir yana bırakılacak olursa, modern bankacılık esas itibarıyla XIX. yüzyılda gelişmiştir. XIX. Yüzyıl, W. Sombart'ın dediği gibi, kredi veren kimselerle, kredi alan kimseler arasında bankanın girdiği, alacak haklarının belli şekilde düzenlenen kıymetli senetlerle el değiştirmesinin kolaylaştığı, her çeşit malı temsil eden kıymetli senetlerin geliştiği (örneğin banknot, poliçe, bono, çek, varant, konşimento, hisse senedi, tahvil, ipotekli borç senedi, irat senedi gibi) ve çekle ödemelerin yaygın hale geldiği bir yüzyıldır. Bu yüzyılda Batı Avrupa ülkelerinde büyük mevduat bankaları kurulmuş, merkez bankaları gelişmiş, yatırım ve kalkınma bankaları meydana gelmiştir.¹

---

¹ Avni Zarakolu, **Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayını, Ankara,1980, ss:62-63.

1.2 TÜRK BANKACILIĞININ TARİHİ VE OLUŞUM SÜRECİ

1.2.1 Osmanlı Döneminde Bankacılık

Alacak ve borç ilişkileri, bunlarla ilgili ödeme usulleri ve bankaların aracılığı konusundaki kuralların Roma Hukukuna uzanan bir geçmişi vardır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğunda bankacılığın gelişmesi için gerekli senet, çek, poliçe gibi ticari araçların kullanıldığı ortam Tanzimat dönemine kadar oluşmamıştır. Sanayi devriminin gerisinde kalınması, uzun süre kapalı esnaf ekonomisinin egemenliği, faizin haram addedilmesi gibi hususlar bankaların kurulup gelişmesini önemli ölçüde geciktirmiştir.²

Ülkemizde, Osmanlı dönemindeki bankacılık faaliyetlerinin doğuşu ve gelişmesi bu kurumların Batı ekonomilerindeki evrimine benzer özellikler taşır. Şu önemli farkla ki; Türkiye’de bankacılık alanında görülen gelişmeler Avrupa ülkelerindeki benzer faaliyetleri gecikmeli olarak ve daha cılız bir düzeyde takip etmiştir. Bilindiği gibi, Avrupa ülkelerindeki bankacılık faaliyetleri önce sarraflık mesleğinin bünyesinde başlamıştır. Bu aşamayı, Bankerlik denilen para ticareti yapma işlerinin doğuşu ve gelişmesi izlemiştir. Avrupa’daki ekonomik faaliyetlerin hızlanması, ticari kapitalizmin gelişmesiyle birlikte gittikçe önem kazanan bankerlik faaliyetleri, kurum olarak “bankalar” dediğimiz para ve kredi ticareti yapan işletmelerin doğmalarına neden olmuştur. Bankacılığımızın Osmanlı döneminin ekonomik yapısındaki doğuşu ve gelişmesi de genellikle benzer aşamaları takip etmiştir.³

Bugünkü anlamına en yakın biçimde bankacılığın sarraflıkla başladığı ve daha sonra sarrafların bankerlere ve kurum olarak bankalara dönüştüğü daha önce belirtilmişti. Osmanlı İmparatorluğu’nda da sarraflık orta çağdan itibaren gelişmeye başlamış ve sarraflar Osmanlı paralarının birbirleriyle değiştirilmesi görevini üstlenmişlerdi. Daha çok azınlıklar tarafından üstlenilen bu görev, bir süre sonra tam anlamıyla bankerliğe dönüşmüştür.⁴

² Ahmet Ertuğrul , Osman Zaim. **Türk Bankacılığında Etkinlik**, Gazi Yayınevi, Ankara, 1996. s:4.

³ Halil Çivi, **Türkiye’de Bankacılık**, Fon matbaası, Ankara, 1985. s:93.

⁴ Tuncay Artun, **İşlevi- Gelişimi- Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık**, 2. Basım, Tekin Yayınevi, Ankara, 1983. s:22.

Önceleri, Osmanlı paraları ile yabancı paraların birbiriyle değiştirilmesi görevini üstlenen sarraflar, sonraları devlete borç para vererek, vergi gelirlerine karşılık kredi açarak bankerlik hizmetlerini de yürütmeye başlamışlardır.⁵

Osmanlı Devletinin iktisadi olarak sürekli kötüye gitmesi, devleti mali olanakları sarraflardan yaratmaya yöneltmiştir. Böylece sarraflar ekonomide gittikçe etkin hale gelmişlerdir. Sarraflar başlıca aşağıdaki işleri yapmaktaydılar.

- Devlete ödünç para vermek
- Para çeşitleri arasında değiş tokuş yapmak
- Çeşitli kurum ve kişilere ait tasarrufları onlar adına işletmek⁶

Osmanlı döneminde bankacılık alanındaki gelişmeler üç aşamalı olarak özetlenebilir: (i) Borçlanma Bankacılığı, (ii) Yabancı Sermayeyi Destekleyen Bankacılık, (iii) Ulusal Bankacılık⁷.

Osmanlı döneminde kurulan bankalar yabancı sermaye ile veya yabancı şirketlerin faaliyetlerini finanse etmek amacıyla kurulan bankalardır. O dönemde sadece iki milli banka kurulmuştur. Bu bankaların ilki Mithat Paşa'nın 1868'de kurduğu Emniyet Sandığıdır. Batı ülkelerindeki tasarruf sandıklarına benzer bir özelliğe sahip olan Emniyet Sandığı 1984 yılında Ziraat Bankasına katılınca kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. O dönemde kurulan diğer banka ise Ziraat Bankası'dır. Mithat Paşa'nın kurduğu ve bugünkü Tarım Kredi Kooperatiflerinin fonksiyonlarını yerine getirmesi düşünülen "Memleket Sandıkları"nın 15-20 yıl sonra amacından uzaklaşması, bunun üzerine kurulan, "Menafi Sandıkları"nın da istenen sonuçları vermemesi üzerine, 1888 yılında bunların yerine Ziraat Bankası Kurulmuştur. Banka 1916 yılında kanunla kurulmuş bir devlet bankası haline gelmiştir.

İkinci Meşrutiyetin ilan edildiği 1908 yılından 1923'e kadar geçen süre içinde 11'i İstanbul'da, 13'ü Anadolu şehirlerinde olmak üzere toplam 24 milli banka kurulmuş, bunlardan 14'ü Cumhuriyet döneminde de faaliyetini sürdürmüş, diğerleri kapanmak zorunda kalmıştır.⁸

⁵ Hikmet Urgancı, **Para ve Banka**, Önder Matbaası, Adana, 1982. s:93.

⁶ Tezer Öçal, Ö. Faruk Çolak, **Para- Banka**, İmge Kitapevi, Ankara, 1999, s:77.

⁷ Öztin Akgüç, **100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1992, s:10.

⁸ Mehmet Günel, **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, Ankara, 2001. s:10.

1.2.2 Cumhuriyet Döneminde Bankacılık

Cumhuriyetin ilanından sonra Türk Bankacılık Sistemi'nde dikkati çeken temel özellik, banka- kredi sisteminin hala büyük ölçüde yabancı sermayenin denetimi altında bulunmasıydı. Cumhuriyetin ilk yıllarında bankalar, çoğunlukla varlıklarını yabancı sermayeye bağlı olarak sürdürmekteydiler ki, bu olgu da Türk sermayesinin ağır bastığı ticaret ortakları ile ülkemizdeki yabancı bankalar arasında büyük bir çelişki yaratıyordu. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk yılları bu çelişkiyi giderebilecek ölçüde ulusal bankacılığın geliştirilmesine yönelik çabaların harcandığı yıllar olmuştur.⁹

Cumhuriyet'in ilk on yılında bankacılık alanındaki başlıca gelişmeler, İş Bankasının faaliyete geçmesi, Sanayi ve Maadin Bankası'nın kurulması, Ziraat Bankasının anonim ortaklık haline gelmesi, Emlak ve Eytam Bankası'nın devreye girmesi ve nihayet Merkez Bankasının Kuruluşudur. Bu gelişmelere ek olarak 1923-1932 döneminde bankacılık sektöründeki en belirgin özellik, çok sayıda yerel bankanın kurulmuş olmasıdır. Bu bankalar özellikle yerel tacirlerin kredi ve banka hizmeti gereksinmelerini karşılamak amacıyla kurulmuşlardır. Bölgesel gereksinmelerin karşılanmasında olumlu katkıları olan bu bankaların çoğu, 1929 Dünya bunalımının olumsuz etkileri ve ülkemizde şube bankacılığının gelişip yaygınlaşması üzerine faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmışlardır.

Bu dönemin bankacılık açısından en belirgin niteliği, büyük ve önemli devlet bankalarının kurulmuş olmasıdır. 1934'de başlatılan Birinci Sanayi Planı'nın yürürlüğe konmasıyla, devlet sermayesiyle ya da devlet sermayesinin önderliğinde oluşturulan bu bankalar önemli görev almışlardır.

1.2.3 1980 Öncesi Bankacılık

1980 öncesi dönem, ülkemizde önemli bir siyasi iktidar değişikliğinin olduğu, bunun da ötesinde yeni bir ekonomik ve sosyal politika anlayışının uygulandığı bir dönemi kapsamaktadır. 1950-1960 dönemindeki siyasi iktidarın ekonomik politika anlayışı, daha önceki dönemde uygulanan devletçilik politikası nedeniyle oldukça cılız bir düzeyde bulunan özel girişimcinin özendirilip desteklenmesi ve liberalizmin güçlendirilmesi olarak özetlenebilir. Bu yıllar, genel çizgileriyle ekonomide parasallaşma sürecinin hızlandığı, ulusal sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşmesinin

---

⁹ ARTUN; a.g.e, s:41-42.

arttığı, ticari faaliyetlerin önemli ölçülerde genişlediği ve sanayileşme atılımının canlanmaya başladığı dönemdir. Özel girişimciliği desteklemek, özellikle tüccar ve köylü sınıfını hoşnut etmek, tarım kesimindeki gelişmelere paralel olarak gittikçe genişleyen ekonomik faaliyetlerin ve hızlandırılan altyapı hizmetlerinin artan likidite gereksinimini karşılamak için 1950'li yılların büyük bir kısmında genellikle genişletici bir para ve kredi politikası uygulanmıştır.¹⁰

Böylesine bir ekonomik gelişme ortamının; başlıca faaliyetleri para ve kredi ticaretiyle uğraşmak olan bankalar açısından oldukça elverişli bir zemin oluşturması doğaldır. 1950 ile 1960 yılları arasında, dönem başındaki toplam 36 bankaya ilaveten 24 yeni banka daha kurulmuş, ayrıca banka şubeleri sayısında da önemli artışlar meydana gelmiştir. Yine bu dönemde çeşitli nedenlerle tasfiye edilen banka sayısı da dokuzdur. Tasfiye edilen bankaların yedi tanesi; ulusal, iki tanesi de yabancı bankadır.

1950-1960 dönemi; kendisinden önceki dönemin aksine, kamu bankalarının değil özel bankaların kurulduğu, özel bankacılık faaliyetlerinin geliştiği dönem olarak görülmüştür. Söz konusu yıllar içinde özel yasalarla üç adet banka kurulmuştur. Bu bankalar Denizcilik Bankası, Türkiye Öğretmenler Bankası, ve Türkiye Vakıflar Bankası'dır.

1952 yılında Denizbank'ın devralınmasıyla birlikte kurulan Denizcilik Bankası'nın başlıca görevleri; devletin deniz ulaştırmacılığı alanındaki işletmelerini kurup desteklemek, bu konuyla ilgili olarak doğrudan ya da dolaylı biçimde her türlü banka işlemleri yapmak, özellikle de gemi yapım, tamir, satın alma ve işletmeciliği konularında faaliyet gösteren işletmelere kredi vermektir. Ayrıca banka her türlü mevduat kabulüne de yetkilidir.

Türkiye Öğretmenler Bankası ve Türkiye Vakıflar Bankası özel yasalarla kurulmuş olmalarına karşın her ikisi de 7129 sayılı Bankalar Yasası hükümlerine tabidirler. Türkiye Vakıflar Bankası, klasik banka hizmetleri ve emlak bankacılığı yanında, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Mülhak Vakıflar İdaresi'nin bu bankaya tevdiye gerekli duydukları taşınmazlarla işletmelerin rasyonel olarak yönetilmeleri ve işletilmeleri görevlerini yüklenmiştir. Banka sermayesinin %55'i Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %20'si Mülhak Vakıflar İdaresi'ne geri kalan %25'lik kısmı da gerçek ve tüzel kişilere ayrılmıştır. Bu banka 11.01.1954 tarihinde 6219 sayılı özel yasa ile

---

¹⁰ ÇİVİ; a.g.e., s.102-103

kurulmuştur.¹¹ Bankacılık, planlı döneme büyük bir sarsıntıyla girmiştir. Sarsıntının kaynağı da 1960-1963 döneminde “tedrici tasfiye” ye sokulan 5 bankaydı.

Tasfiyeye sokulan bankaların bolluğu, planlı dönemde olanağı olduğu kadar yeni banka kurulmaması yönündeki bir politikaya dayanak olmuş, bu dönemde sadece beş banka kurulmuştur.

Planlı dönemde bankacılığın, özel olarak kredi sisteminin sorunlarını ise yayımlanan Kalkınma Plan ve Programlarından belirlemek olanaklıdır.

1963 -1967 dönemini kapsayan I. Beş Yıllık Kalkınma Planında kredi ile ilgili sorunlara değinilerek, enflasyona yol açmayacak bir kredi politikasının izleneceği, kredilerin ekonomi içinde dengeli ve verimli bir biçimde dağılımının gerçekleştirileceği açıklanmış, özel sektörün orta vadeli kredi gereksinimini karşılamak için bankaların katkısıyla bir banka kurulacağı belirtilmiştir.¹²

Bu dönemde bankacılık mevzuatıyla ilgili bazı düzenlemelerde yürürlüğe konulmuştur. Bunların başında Merkez Bankasıyla ilgili yeni düzenlemeler gelmektedir. 1930 yılında 1715 sayılı kanunla kurulan Merkez Bankası, tekaddüm eden dönemin liberal unsurlarını taşımaktadır. Altın para standardının terk edilip kağıt para standardına geçilmesiyle birlikte kurulacak emisyon bankasının özelliklerinin tespiti de önem kazanmıştır. Konu bu haliyle bütün Avrupa ülkelerinin sorunu olmuştur. Kurulacak emisyon bankalarıyla ilgili esasların tespiti için 24 Eylül 1920’de yapılan Brüksel toplantısında ilke olarak Merkez Bankalarının bağımsızlığı esası getirilmiştir. Daha sonra 3 Mayıs 1922’de Cenova toplantısında da bu genel prensip kabul edilmiş, ayrıca konu ile ilgili yeni belirlemeler yapılmıştır. Bu şekildeki bir prensip mutabakatı 1715 sayılı kanuna da yansımıştır.

Merkez Bankası işlemlerini düzenleyen 1211 sayılı yeni Kanun 26 Ocak 1970 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme ile Merkez Bankası, modern merkez bankalarının en önemli faaliyetlerinden biri olan “açık piyasa işlemleri” yapma yetkisine kavuşmuştur. Para ve kredi politikasının uygulanmasında Banka’ya yeni görevler verilmiş, bankaların denetimi konusunda yeni yetkiler tanınmıştır.¹³

---

¹¹ ÇİVİ; a.g.e., s.103.

¹² ARTUN, a.g.e, s: 48.

¹³ ERTUĞRUL; a.g.e, s:24-25.

1.2.4 1980 Sonrası Dönemde Bankacılık

Bankacılık sektörü 1980 yılında uygulamaya konulan yapısal uyum programının öncesine kadar; yerli ve yabancı bankaların piyasaya girişine kapalı, dış muameleleri sınırlı, rekabet ortamının olmadığı, faiz oranlarının para otoritelerince belirlendiği, ithal ikamesine yönelik sanayinin finansmanını üstlenmiş, şube açma ve mevduat toplama yarışı içerisinde kendi statik yapısını değiştirememiş bir durum sergilemektedir. Yapısal uyum programının finansal politikaları, varolan kısıtlayıcı düzenlemeleri kaldırarak rekabet ortamı yaratmayı ve sonuçta da etkinliği artırmayı amaçlamıştır. Bu nedenle sektör yeni yabancı ve yerli banka kuruluşlarına açılmış, bir anlamda sisteme giriş kolaylaşmıştır.

1982 Meksika krizini takip eden yıllarda bankacılık sektörü bütün dünyada yepyeni bir anlayış ve sürece girmiştir. Teknoloji ve buna bağlı olarak otomasyonun yaygın bir biçimde kullanılması bankalarda hizmet, kalite ve çeşitlendirmeyi arttırmıştır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak kredi açma, mevduat toplama şeklinde karakterize edilebilecek dar anlamdaki bankacılık yerine geniş kapsamlı bir finansal hizmetler endüstrisi oluşmuştur. Bankalar bu endüstride çalışan finansal hizmetler arz eden firmalar niteliğine dönüşmüşlerdir. Bu hizmetler kredi mevduat ilişkisi dışında çok geniş bir spektrum arz etmeye başlamıştır.

Konu bu şekilde ortaya konulduğunda 1980 yılından başlayarak bankacılık bütün dünyada en dinamik, rekabetin giderek yoğunluk kazandığı bir endüstri dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojik gelişmeler ve otomasyon geniş bir biçimde sektörde kullanılmaya başlamış, yeni fonlara ulaşma, istihbarat toplama, müşteriye kaliteli hizmet sunma imkanları gelişmiş, finansal hizmet sunumunda bir devrim yaşanmaya başlamıştır.

Ayrıca bu dönemde uluslar arası düzeyde rekabete açık bir sektör oluşturmak içinde deregülasyona gidilmiştir. Faiz kontrolleriyle ilgili kısıtlamaların kaldırılması için önemli düzenlemeler getirilmiş, bankaların yapamayacağı işlemler ile ilgili sınırlamaları gevşetilmiş, organizasyon yapıları değiştirilmiş en önemlisi yabancı paralar ile ilgili işlemler yapmadaki sınırlamalar pek çok ülkede kaldırılmıştır.

Bu şekildeki yeni düzenlemeler ile birlikte sektörün pek çok ülkede uluslararası düzeyde rekabet gücü artmaya başlamıştır. Temel amaç rekabete açık bir bankacılık

sektörüdür. Çünkü monopol ve oligopolistik yapının kırılması sektörde ürün çeşitlendirmesini, ürün kalitesini artıracaktır.

Gelişmeler 1980'den sonraki yıllarda sektörde risk kavramının da geniş şekilde yorumlanmasını gündeme getirmiştir. Dar anlamda bankacılıkta doğrudan kredi kullanılması önemlidir. Kredinin belli bir faizi vardır. Kredi riski yani müşterinin ödeme gücünü yitirmesi önemlidir. Halbuki rekabete açık sistemde doğrudan kredilerden daha çok portföy yönetimi ortaya çıkmıştır. Faiz oranlarının serbest bırakılması, faiz oranları ve menkul kıymet fiyatları arasındaki ters ilişki gelişmiş mali sistemlerde faiz riskini gündeme getirmiştir. Bu risk doğrudan doğruya global aktif pasif yönetiminin sektörde önemini artırmıştır.

1980 yılı sonrası, ekonominin dışa açılması ve dünya finans sistemi ile bütünleşme çabalarının bir sonucu olarak, bankacılık sektöründe de dışa açılma yönünde bir eğilim ortaya çıkmıştır. Böylece, ticaret bankası, yatırım bankası ve şube düzeyinde bir çok yabancı banka faaliyete geçtiği ve Türk bankaları ile ortaklık kurduğu gibi, Türk bankaları da yurt dışında şube açma, banka kurma vb. yollarla örgütlenmişlerdir. Bu gelişmeler Türk bankacılık sektörünün ülkemizde şube açan yabancı bankaların bir sonucudur. Ayrıca bu rekabet, Türk bankacılık sektörünün etkinliğini de arttırmıştır. 1980'li yılların bir başka önemli gelişmesi ise, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) bünyesinde "interbank" piyasasının oluşturulmasıdır. Böylece bankaların kısa vadeli likidite ihtiyaçlarının karşılanmasında ve likidite fazlasının değerlendirilmesinde çok büyük kolaylık sağlanmıştır. İnterbank, bankalara kaynak kullanma esnekliği ve kaynakları daha etkin kullanma imkanı verdiği gibi, ekonominin likidite dengesini kurmada da çok yararlı olmuştur.¹⁴

Bu şekilde yeni banka ve özel finansman kuruluşlarına izin verilmesi ayrıca yabancı bankaların ülkede şube açarak faaliyete başlaması finans sektörü ile ilgili oligopolistik ortamı etkilemeye yönelik uygulamalar olarak görülmektedir.

Merkez Bankası bu dönemde önemli üç uygulamayı başlatmıştır. Nisan 1986'da bankalar arası para piyasası faaliyete geçmiş, Şubat 1987'den başlayarak banka açık piyasa işlemlerine başlamıştır. Üçüncü olarak da 1988'de Bankalar arası döviz piyasası çalışmalarına başlamıştır.

---

¹⁴ Oğuz YILDIRIM, "Türkiye'de Bankacılık Sektörü", www.geocities.com., 2006, s:3-4

Bütün bu uygulamalar dışında söz konusu dönemde bankalar ve özel finans kurumları ile ilgili temel düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur. Bankalar ile ilgili olarak 70 Sayılı Kanun Hükmündeki Karar yürürlüğe konulmuş, bu Karar bazı değişiklikler ile Mayıs 1985'te kanunlaştırılmıştır. Bu kanun bankalar ile ilgili temel düzenleme olarak 1994 yılına kadar yürürlükte kalmış, Haziran 1994'de 538 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bankacılık yeniden düzenlenmiştir. Özel Finans Kurumlarının kurulması, faaliyetleri ve tasfiyelerine ilişkin esas ve usuller hakkında karar Şubat 1984'te yürürlüğe konulmuştur.¹⁵

1980'li yıllarda finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler sonucu oluşan ortamda, bankalar 1990 sonrasında daha farklı bir yapıya kavuşmuşlardır. Artık teknolojik yatırımlar yapılmış, para ve sermaye piyasalarının kurumsallaşması tamamlanmıştır. Tüm bu yapısal gelişmelere ilaveten, Ağustos 1989'da yürürlüğe giren Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkında 32 Sayılı Karar ile birlikte kambiyo rejiminde yaşanan serbestleşme bankaların döviz işlemlerine yönelmeleri ve artık yurtdışından kaynak bulmalarına da imkan sağlamıştır. 32 Sayılı Karar'ın getirdiği serbestleşme, 1990'ların başında kamu açıklarının giderek büyümesi ve buna bağlı olarak ihraç edilen yüksek faizli Hazine Bonoları ve Devlet Tahvilleri bankaları kolay yoldan para kazanmaya itmiştir. Faizlerin yükselmesi ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, faiz- kur makasının açılmasına ve Türkiye'ye kısa vadeli sermaye girişinin artmasına, yani bankaların açık pozisyonlarının büyümesine yol açmıştır. Bu durum bankaların kur riskini artırmıştır.¹⁶

1990 sonrası dönemin en önemli özelliklerinden biri de, Türk bankalarının yurtdışında banka kurması ve kurulan bankalara iştirak etmesidir. Türkiye'de açılan yabancı banka veya şubelerinin sayısında artış kaydedilmiştir.

Bu dönemde ilk defa bir kamu bankasının özelleştirilmesi sağlanmıştır. Etibank'ın bankacılık faaliyetleri ayrılarak, banka, Etibank, Denizbank ve Anadolubank olarak üçe ayrılmış ve devlet bu üç bankanın isim haklarını satmıştır. Ayrıca bu dönemde bazı bankalar el değiştirmiş, bazılarının unvanı değişmiş, bazı yabancı bankalar da yerli gruplarca satın alınmıştır.

---

¹⁵ ERTUĞRUL; a.g.e, s:28.

¹⁶ GÜNAL; a.g.e, s:14-15.

Bu dönemin en önemli ve son gelişmesi ise Anayasa Mahkemesi'nin Bankalar Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'nin dayandığı yetki yasasını iptal etmesinin ardından 1999 yılı sonlarında çıkarılan 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ve bu Kanun'da değişiklik yapan 4491 Sayılı Kanun'dur. Bu Kanun Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun bankalara el konmasını düzenlemenin ötesinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) kurulmasını da öngördüğü için çok önemlidir. Bu Kanun'un çıkarılmasının ardından beş bankanın yönetimine el konmuştur.¹⁷

1.3 KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKIŞI

1.3.1 Katılım Bankacılığının Tanımı

Bankacılık ticari bir faaliyettir ve değişim birimi klasik ekonomide paradır.¹⁸

İslam dini faiz ödemeyi ya da almayı teşvik eden bir ekonomik sistemi hoş görmemektedir. Borçlu ve alacaklı arasındaki faiz ödemesi yasaklanmıştır.¹⁹

Tüm finansal işlemlerdeki risk, kâr yada zararı paylaşılır. Kâr söz konusu olduğunda bu kâr pay olarak dağıtılır.²⁰

Bu açıklamalar ışığında Katılım Bankacılığı dini sebepler ile faiz almak ya da ödemek istemeyen kişilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaları, tasarruflarını değerlendirmeleri ve modern bankacılık hizmetlerinden yararlanmaları amacı ile kurulan faizsiz banka olarak adlandırılan kurumlardır.

1.3.2 Katılım Bankacılığının Tarihi

Faizsiz Bankacılık faaliyetlerinin oldukça eski bir tarihi olmasına rağmen günümüzdeki anlamıyla faizsiz bankacılık hareketinin düşünce planında ortaya çıkması 1950'li yıllardan sonra olmuştur. Özellikle Pakistanlı düşünürlerin öncülük ettiği faizsiz bankacılık konusundaki ilk araştırma 1955 yılında ekonomist Muhammed Uzair tarafından ortaya konmuştur.²¹

---

¹⁷ GÜNAL , a.g.e, s: 16- 17.

¹⁸ Servet Eyüpçiller, **Banka ve Mali Kuruluşlar**, Yargı Yayınları, 1988, Ankara. s: 51.

¹⁹ Humayan A. Dar ve John R. Presley, "Islamic Finance: A Western Perspective", **International Journal of Islamic Financial Services**, Nisan, 1999, Vol:1, no:1.-

²⁰ Mohammed El Qorchi, "Islamic Finance Gears Up", **Finance and Development**, Aralık, 2005.Vol:42, no:4.

²¹Musa Başaran, "**Özel Finans Kurumlarında Hesap İşleri Düzeni**", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003. s: 4.

Faizsiz bankacılık Mısır'da 1963 yılında Mit Ghambır tasarruf bankasının faaliyete geçmesi ile başlamıştır.²²

Modern anlamda kurulan ilk faizsiz banka, 1972 yılında Kahire'de faaliyete geçen Nasser Soical Bank'tır. Banka özerk statüde bir kamu otoritesi yapısına sahipti. Ticari amaçtan ziyade, sosyal içerikli bir mantıkla çalışan bir banka, hastalık, evlenme, ölüm gibi nedenlerle masraflar yapmak zorunda kalan fakir insanlara faizsiz kredi sağlamıştı. Bu özelliğinden dolayı banka, bankacılık ve kredi kanununun dışında tutulmuştu.²³

Bundan sonra, 1970 yılında Cidde'de yapılan İslam ülkeleri dışişleri bakanları toplantısında, İslam ülkeleri arasında ekonomik işbirliğine gidilmesine karar verilmiştir. Karaci- Pakistan'da yapılan sonraki konferansta Mısır ve Pakistan, milletlerarası bir faizsiz bankanın kurulması gerekliliğini ileri sürmüşlerdir. 1973 yılında Kahire'de aralarında Türkiye'nin de bulunduğu İslam ülkeleri, mali bir komite kurarak, faizsiz bir ekonomik sistemin oluşturulması ve İslam ülkelerindeki sermaye birikiminin tüm İslam dünyasının yararına sunulması yönünde karar vererek bunu ilan etmişlerdir. Nihayetinde, 1975 yılında Kral Faysal'ın teşebbüs ve desteği ile 43 Müslüman ülkenin katılımı sonucu İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. İslam Kalkınma Bankası'nın varlığı, faizsiz bankacılık hareketinin gelişimini hızlandırmıştır. Bu örgütsel modeller, 1973'lerden itibaren, petrol canlılığının ardından, Arap dünyasında ortaya çıkan bütün faizsiz bankalar için de geçerli olmuştur.

Faizsiz bankalar Cenevre'de bir araya gelerek Uluslararası Bankalar Birliğini kurmuşlardır. Bankalar birliği, faizsiz bankacılığın gelişmesine yönelik faaliyette bulunmaktadır. Ayrıca faizsiz bankalara ait bilgi eksikliğini giderecek çeşitli araştırmalar yapmaktadır.

2000 yılında İslam Bankalar Birliği tarafından yapılan bir araştırmada faizsiz bankalar, dünya genelinde 182 kurumla faaliyet göstermektedir. Bu ülkeler arasında Amerika, İngiltere, İsviçre gibi ülkeler de yer almaktadır. Büyük bir pazarı oluşturan bu piyasadan pay alma çabaları giderek artmaktadır. Batılı bankalar da bu pazardan pay alma çabasına girmişlerdir. Bunların en önemlisi ise, Citibank'dır. Dünyanın en büyük

---

²² Ayşe Yüce, "Islamic Financial Houses İn Turkey", Journal of Academy of Business and Economics, 2003.

²³ Raşit Bora Polatkan, "İslam Bankacılığı ve Türkiye'de Özel Finans Kurumları", Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 1998.

bankalarından biri olan Citibank 1997’de New York Merkez Bankasına başvurarak faizsiz koşullara göre faaliyet göstermek için izin istemiştir. Bugün ise Citibank en büyük faizsiz bankalar arasında yer almaktadır.

Faizsiz bankacılığın tarihini üç aşamada özetlemek mümkündür.

1- Doğuş Dönemi (1972-1975): Bu dönem petrol gelirlerindeki ani artışın ve büyük likiditenin hakim olduğu dönemdir.²⁴

2- Gelişme Dönemi (1976-1983): Bu dönem faizsiz bankalarının Arap körfezinden, doğuda Malezya, batıda İngiltere’ye kadar yayıldığı dönemdir. Bu dönemde çok sayıda uluslararası banka kurulmuştur.

3- Olgunluk Dönemi (1983’den günümüze): Bu dönem Arap dünyasının, petrol gelirlerindeki azalma, doların güçlenmesi, faiz oranlarının artması, OPEC ülkelerinden sermaye çıkışları gibi nedenlerle, ekonomik gerilemenin yaşandığı dönemdir. Buna rağmen, Amerika’da Arap bankaları açılmış, Pakistan, İran ve Türkiye gibi ülkelerde faizsiz bankalar kurulmuştur.

Bu dönemdeki diğer bir gelişme ise, muhasebe standartlarına duyulan ihtiyaç neticesinde, İslami finansal kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Kurumunun kurulması olmuştur.

1.3.3 Katılım Bankacılığının Türkiye’deki Tarihi

Ülkemizde faizsiz sistemi esas alan kurumların, temeli 1975’li yıllara kadar uzanmaktadır. 11.11.1975 yılında kurulmuş olan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası bu alandaki ilk uygulamayı oluşturmaktadır. Bankanın temel amacı, halk girişimlerinin ve yurt dışında çalışan işçilerimizin birikimlerini ekonomik bir güç halinde birleştirerek, kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde değerlendirmek, kalkınma planlarının temel ilkelerine uygun ve yurt düzeyine yayılmış girişimlere, özellikle sanayi kesimindeki yatırımlara yöneltmektir. Amacı sanayi sektörüne ortaklık şeklinde fon sağlamak olan bankanın, faizli ve faizsiz çalışması konusundaki karar yetkisi yönetim kuruluna bırakılmıştı. Banka, 1975-1977 yılları arasında faizsiz çalışmış, ancak 1978 yılından

---

²⁴ Aydın Karapınar, **Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları**, Gazi Kitapevi, 2003, Ankara. s:13-14

sonra yönetim kurulu kararı ile faizli baza çevrilmiş ve klasik bankalardan hiçbir farkı kalmayarak, kuruluş, amaç ve özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir.²⁵

Başarısız Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası deneyiminden sonra faizsiz bankacılık tekrar 1983 yılında gündeme gelmiştir. 19 Aralık 1983 tarihli 83/7506 sayılı Bankalar Kurulu Kararnamesi ile faizsiz sisteme dayalı kurumların ülkemizde faaliyette bulunmasına izin verilmiştir. Kararname ile bu kurumlara, çeşitli nedenlerle faizsiz banka denilmemiş, daha yumuşak bir ifade olarak Özel Finans Kurumu denilmesi tercih edilmiştir.

1.3.4 Katılım Bankalarının Kurulma Nedenleri

Katılım bankalarının kurulma nedenleri; dini, ekonomik ve sosyal nedenler olarak sıralanır.

1.3.4.1 Dini Nedenler

İslamiyet'teki faiz yasağının, bu bankaların ortaya çıkmasını hazırlayan sebeplerin başında geldiğini söylemek mümkündür. Bu nedenledir ki İslam ülkelerinde yaşayanların bir kısmı, tasarruflarını faizle çalışan günümüzdeki bankalar da değerlendirmemişlerdir. Faizle çalışan bankalara ilgi İslam ülkelerinde az olmuştur. Batı Avrupa ülkelerinde bankalar ile ilişki içinde olanların oranı %80 -%100 arasında değişirken bu oran İslam ülkelerinin de dahil olduğu kalkınmamış ülkelerde Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre, % 2 -% 6 arasında kalmıştır. Sermaye birikiminin bir ülkenin kalkınmasındaki oynadığı rolü düşünürsek, geri kalmış İslam ülkelerinin kalkınamamalarının bir nedeninin de bu olduğu düşünülebilir.

Bu düşünceden hareketle, İslam ülkelerinin sermaye birikimini hızlandırmak, birikimleri finansal pazarlara çekmek için, insanların dini inançları ile uyumlu bir bankacılık sistemi geliştirmeye çalışmışlar veya hazırdaki bankaları, faizsiz çalışma esasına göre yeniden düzenleme yoluna gitmişlerdir.²⁶

---

²⁵ KARAPINAR; a.g.e, s:14-15.

²⁶ POLATKAN; a.g.e, s: 57.

1.3.4.2 Ekonomik Nedenler

Ekonomik nedenlerin başında, 1970’li yıllarda petrol fiyatlarına yapılan zamlar ile büyük artış gösteren petro-dolarların İslam ülkelerini ekonomik işbirliğine yöneltmesi gelmektedir.²⁷

1970’li yıllarda OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarını yukarı çekmesi ile bu ülkelerin dış ticaret fazlaları, petro-dolar olarak nitelendirilen tasarruf şeklinde Batı ülkelerine akmış, İslam ülkelerinin kalkınma ve gelişmesine katkıda bulunmamıştır. Hatta bu ülkelerde gelir dağılımı bozulmuş, ikili ekonomik yapıyı güçlendirmek gibi olumsuz etkiler de meydana getirmiştir. İslam ülkelerinde bu sakıncalar ve eksiklikler zamanla duyulmuş ve bu ülkeleri ekonomik çözüm aramaya itmiştir. Ayrıca, diğer tarafta petrol zengini olmakla beraber, doğal kaynakları ve insan gücü olan; fakat yeterli sermayeyi bulamadıkları için bu kaynakları değerlendirmeyen geri kalmış ve gelişmekte olan İslam ülkeleri de bulunmaktadır. Sermayesi fazla olan İslam ülkeleri ile sermaye açığı olan İslam ülkeleri arasında yapılacak bir işbirliğinin taraflar için olumlu sonuçlar verebileceği görüşü de faizsiz bankaların kuruluşunda diğer bir etken olmuştur.²⁸

Bugün İslam ülkelerinin büyük çoğunluğu ekonomik yönden gelişmekte ve hatta az gelişmiş ülkeler arasında yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde en büyük sorun; toplanan fonların yetersizliği ve mevcut fonların verimli üretim alanlarına kanalize edilememesidir. Bu ülkelerde bulunan küçük ve orta ölçekli sanayilerin finansal sorunları, kalkınmanın dışında önemli dar boğazlara sebep olmaktadır. Bu kesim güçlü olmadıkça üretim alanları kalite olarak giderek daralacaktır. Ayrıca bu sanayilerin büyük sanayilere kaynak oluşturma ve tamamlayıcı olma özellikleri göz ardı edilmektedir.

Gerçekten günümüzde; İslam ülkelerini az gelişmişlikten kurtarmak, sermaye hareketliliğini canlandırmak, ortak çalışmayı ve kaynak transferinin gerçekleştirmek gibi hayati öneme sahip faizsiz bankaları kurmak bir zorunluluktur. Sanayi ve teknolojinin ilerlediği bu devirde büyük sermaye birikimlerine oldukça fazla ihtiyaç vardır. İşte, sermaye fazlası olan İslam ülkeleri ile sermaye açığı olan İslam ülkeleri

---

²⁷ Erdem Budur, “Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003. s:15.

²⁸ Murat Güçtekin, “Özel Finans Kurumu Organizasyonu, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 1997. s:3-4.

arasında yapılacak bir işbirliğinin taraflar için olumlu sonuçlar verebileceği görüşü faizsiz bankaların kuruluşunda diğer bir etken olmuştur.²⁹

Ülkemiz açısından baktığımızda ise, bir kısım vatandaş, inançlarından dolayı faiz esasına dayanan banka sisteminden uzak durmakta, atıl fonlarını atıl olarak ekonominin dışında, döviz, altın, gayrimenkul gibi alanlarda değerlendirmektedir. Kaynak sıkıntısı çeken ülkemizde, bu fonların ekonomiye kazandırılması, ekonomik kalkınma için büyük bir öneme sahiptir.

Özel Finans Kurumlarının kurulmasının diğer bir nedeni de ülkemize Körfez ülkelerinden sermayesini çekmektir. Petrol kaynakları nedeni ile giderek büyüyen Arap sermayesinden pay alabilme çabası bu kararda etkili olmuştur. Petrol zengini ülkeler ile ticari ve siyasi ilişkilerin giderek artması ancak mali yapıdaki uyumsuzluk nedeni ile mali ilişkilerde bir ilerleme kaydedilememesi, mali yapının bu ülkeler ile uyumlaştırılmasını gerekli kılmıştır. Bu uyum da, faizsiz çalışacak olan Özel Finans Kurumları aracılığıyla sağlanmaya çalışılmıştır.³⁰

1.3.4.3 Sosyal Nedenler

Bir toplumun huzuru ve barışı, o toplumu oluşturan fertlerin tek tek içinde buldukları durumu belirlemektedir. Bu genel durum, insanların iktisadi ya da toplumsal ortamdaki uzaklaştırılması ile zedelenecektir.³¹

Farklı sınıflara mensup bireylerden meydana gelen toplumda sosyal barışın sağlanabilmesi için toplumu oluşturan gruplar arasında iyi ilişkilerin kurulması ve bu ilişkilerin sürdürülmesi gerekmektedir. Bu olumlu duruma ulaşabilmenin ilk şartlarından biri şüphesiz, zengin ile fakirin arasındaki eşitsizliğin kapatılmasıdır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde bir türlü kapanamayan gelir dağılımı adaletsizliğini ortadan kaldırmak için yeni teknikler geliştirmek, günümüzde “sosyal devlet” anlayışının temel öncelikleri arasında olmalıdır. İşte bu noktada, “faizsiz bankacılık ya da faizsiz sistem” servet sahiplerinin faiz vasıtasıyla servetlerine servet katması yolunu kapama yolunda faydalı olacak bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.³²

---

²⁹ Ahmet Akcan, “Özel Finans Kurumlarının Türk Finans Sektöründeki Konumu ve Geleceği”, Doktora Tezi, Malatya, 1997. s:29-30.

³⁰ KARAPINAR; a.g.e, s:15-16.

³¹ Selvi Suiçmez, “Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002. s:26-27.

³² SUIÇMEZ, a.g.e, s: 27.

Sermaye sahibi kimseler, hemen her toplumda gücünü fakir ve zayıfların aleyhine kullanan bir görüntü içersindedirler. Bu durum emeklerini arz eden fakir ve zayıfların kin ve nefretine yol açmakta, bunun tabii sonucu olarak sosyal barış zedelenmektedir. Hatta bu kin ve nefret sadece fertler arası ilişkilerde ortaya çıkmamış, devletler arası ilişkilerde de kendini çeşitli şekillerde hissettirmiştir.³³

Faizsiz bankacılığın kullandığı enstrümanlar da, sosyal barışın ve toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında önemli görevler üstlenmektedir.

Bahsedilen sistemde temelde katılım ortaklığı esas alındığı için, üretime herkes katılmakta ve biri çalışırken diğerlerinin yemesi gibi bir durum ortaya çıkmamaktadır.

Ayrıca, iş hayatında da tüccar kazanmışsa kazandığının bir kısmını sermayesini kullandığı kimseye vermekte, eğer kazanmayıp zarar etmişse, zararını azaltma yoluna gitmekte ve zararın bir kısmını da sermaye sahibine karşılatmaktadır. Buradaki ilişkilerde düşmanlık ve kin doğması ihtimali faizli sisteme göre daha az söz konusu olacaktır. Burada iki taraf da riski üstlendiği için üzerlerine düşen görevleri hakkıyla yerine getirmek zorunluluğunu hep hissedeceklerdir.

Faizsiz bankacılığın kullandığı enstrümanlardan biri olan proje bazında ortaklık da yeni istihdam alanlarını ortaya çıkarmanın yanında, üretim tarzında da gelişmenin yaşanmasını sağlayacak yeniliklerin ortaya çıkmasına da neden olacaktır. Bu da toplumda düzenin sağlanmasında yerine getirilmesi gereken önemli işlevlerden biridir.

Ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde; Türk halkının büyük çoğunluğu Müslüman'dır ve bu nedenle hepsi değilse bile bir kısmı faizli işlemlerden kaçınmaktadırlar. Bu insanlar tasarruflarını faize dayalı kurumlarda değil, ülke ekonomisi dışında, atıl ve verimsiz değerlendirmektedirler. Bu insanların tasarruflarını verimli bir şekilde değerlendirebilecekleri, faiz esasına göre işlemeyen kurumlara ihtiyaç vardır. Özel Finans Kurumlarının kurulmasına izin verilmesi, bu insanların dini kaygılar duymadan yatırımlarını verimli şekilde değerlendirmelerine imkan tanımıştır. Hem bu insanların hem de ülke ekonomisinin bu işten kazançlı çıkması amaçlanmıştır.³⁴

---

³³ AKCAN; a.g.e, s:31.

³⁴ KARAPINAR, a.g.e, s:16.

1.3.5 Katılım Bankalarının Gelişim Süreci

1.3.5.1 Dünyadaki Gelişim Süreci

Faizsiz kredileşmenin tarihi insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanmaktadır. Bu ödüncüler daha önceleri aynı iken daha sonraları nakdi olmuştur. Bankacılığın tarihi gelişimine bakıldığında zaman görülecektir ki hemen hemen bütün kredi müesseseleri ilk kuruluşlarında faizsiz olarak çalışmışlar ya da çalışma amacıyla kurulmuşlardır.³⁵

Faiz bütün dinlerde ve gelmiş geçmiş bütün hukuk düzenlerinde devlet otoritesinin müdahalesine konu olmuştur. Ödünç sözleşmeleri ve diğer tür mukavelelerden kaynaklanan ana borcun üzerindeki meblağların borca dahil edilmesi, alacaklıya karşılıksız kazanç sağlaması ve borçluyu iktisaden zor duruma düşüren sonuçları nedeniyle, hem ahlâki hem toplumsal açıdan daima sakıncalı bulunmuştur İlkçağlardan itibaren faiz, bir doktrin, adalet ve ahlâk meselesi olarak ele alınmıştır.³⁶

İlk çağda Roma İmparatorluğu devrinde İmparator Tibere, halka gayri menkul ipotegi mukabilinde faizsiz kredi açmak üzere bir devlet bankası kurduğunu bildirmiştir.

İlk çağda bankacılık işlemlerini üstlenen kurumların başında mabetler gelmekteydi. Mabetlerin bu işi ilk anda faizsiz yaptıkları daha sonraları faizli olarak borç verdikleri kaydedilmektedir. İlk çağların önemli bankerlerinden olan Egibi ve Murashu aileleri ilk anda faizsiz olarak kredi vermişler daha sonraları da bankalarda olduğu gibi faizli sisteme dönmüşlerdir.

Orta çağda faizciliğin iyice arttığı ve alt sınıflardaki halkın müthiş bir şekilde ağır faiz yükleri altında ezildiği zamanlarda kişilerin bunlara karşı mücadele açtıkları gözlenmiştir. Kullanılan mücadele metotlarının başarılı olmaması neticesinde, kiliselerin faizcileri kendi silahları ile vurmaya yoluna gittikleri ve faizsiz kredi veren müesseseler kurdukları, bu müesseselerin de bir müddet ayakta kaldıkları tespit edilmiştir.

1462 yılında P. Michel ve Milan tarafından kurulan Perouse'deki ünlü kredi kuruluşu Mondöpiyete'lerin ilk zamanlarda faizsiz ikrazatta buldukları (borç

³⁵ Serkan Altaner, “Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002. s:38-39.

³⁶ Sami Uslu, “ Tarihi Süreç İçinde Faiz ve İslam’da Faiz Yasağı”, **Zafer Dergisi**, Aralık 2003, Sayı:324 ,s:1-2.

verikleri) ve daha sonraları kötü idare ve masraflarının ağırlığından dolayı faizli şekle döndükleri kayıtlar arasındadır.

Hıristiyan hacıların can ve mal güvenliğini sağlamak üzere kurulan Temple mezhebinin mensubu Templier'ler yapılan bağışlar ve emanetleri ilk zamanlar faizsiz olarak borç vermişlerdir. Yeni çağda faizsiz finansman kurumu olarak daha çok kendi üyelerine ikrazatta bulunan dostluk ve yardım cemiyetlerin görmek mümkündür. Günümüzde İngiliz Bankacılığında önemli bir yere sahip olan kısmen kâr dağıtımı esasına göre çalışan yatırım tröstlerinin faizsiz bankacılığa çok yakın olduğu işaret edilmektedir.³⁷

Görüldüğü gibi birçok medeniyette borçlanmanın ilk temelleri faizsiz borçlanma şeklinde olmuştur. Daha sonraları birtakım şartların uygun olmayışı nedeni ile faizli sisteme geçilmiştir. Bu da göstermektedir ki faizsiz sistemi sadece İslam inancına mal etmemek gerekmektedir. Ancak günümüzde halen İslam iktisadı faizsiz olarak yürütülmektedir.

İslam ekonomisinin gelişimini sağlayan ilk temeller petrol üretimi sayesinde ekonomik açıdan güçlenmiş olan Suudi Arabistan devletinin başında bulunan Kral Faysal olmuştur. Kral Faysal İslam Entegrasyon hareketlerini motive eden lider şahsiyetlerden biri olmuştur ve İslam dünyasındaki akademisyenleri bir araya getirecek projeler hazırlamıştır.³⁸

Bunlardan ilki “ İslam İktisadı Birinci Dünya Kongresi” olmuştur. 1976'da Mekke-i Mükerrreme'de tertip edilen bu kongreye, iki yüz Müslüman iktisatçı ve fakih katılmış ve İslam iktisadı ile ilgili yüzlerce tebliğ sunulmuştur. Bu tebliğlerden seçilen muhtelif makaleler biri İngilizce diğeri Arapça olmak üzere iki cilt halinde yayınlanmıştır. İşte bu konferans bir dönüm noktası olmuş ve İslam iktisat uleması ilk defa dünya çapındaki böyle büyük bir toplantıda bir araya gelmiştir.

Faizsiz Bankacılık, Orta Doğu'da finansal piyasalar içinde en çok gelişim gösteren sektördür. Ayrıca giderek batıda da gelişmektedir.³⁹

---

³⁷ ALTANER; a.g.e, s:39.

³⁸ Sabahattin Zaim, **İslam Ekonomisinin Temelleri ve Faizsiz Finans Sistemindeki Yeni Gelişmeler**, İstanbul , 2006. s:108-109.

³⁹Rahul Dhumale, Amela Sapcanin, **“An Application of Islamic Banking Principles to Microfinance”**, A Study by the Regional Bureau for Arab States, Unated Nations Development Programme, In Cooperation with the Middle East and North Africa Region, World Bank, 2006, s:2.

Modern Bankacılık sistemi, İslam ülkelerinde çok yavaş bir şekilde 19. yy'ın sonlarına doğru tamamlanmaya başlamıştır.⁴⁰

Faizsiz bankacılık kavramı, Pakistan ve İran olmak üzere sadece iki hükümet tarafından kabul görmüştür. Suudi Arabistan, faizsiz bankacılığın gelişmesine liderlik ederken, krallık faizsiz bankacılık ismini kabul etmemekte ve bu isimle bir tek faizsiz bankaya bile çalışma izni vermemektedir. Ancak faiz yasağını da içeren islami prensipleri takip eden ve ismi faizsiz banka olmayan bankalara müsaade etmektedir.⁴¹

Mısır, Kuveyt, Bahreyn, Katar, BAE, Sudan, Ürdün, Türkiye, Malezya gibi ülkelerde, faizsiz bankalara, gerek genel bankacılık konuları gerekse özel yasal düzenlemeler altında müsaade edilmekte, fakat bu ülkelerdeki yasalar faizsiz bankacılık kavramını içermemektedir.

Birçok ülkede faizsiz bankacılık batı bankacılığı ile yan yana bulunmaktadır.

Faizsiz finansal kurumların varlıkları 1970 ve 1980'li yıllarda hızla büyümüş olup, hâlâ büyümeye devam etmektedir.

1990'lı yıllarda dünyada 1 milyar civarında Müslüman yaşadığı tahmin edilmektedir ve bu her geçen gün daha da artmaktadır. Buna bakarak faizsiz bankaların aktifleri de yılda 65 milyar ABD doları artış göstermiştir.⁴² Geçen on yıl içerisinde faizsiz bankalar ABD'de buna dahil olmak üzere birçok ülkede artış ve gelişim göstermiştir.⁴³

Faizsiz finansal ürün ve hizmet sunan kurumların oluşumu ve gelişimi dünyada yeni bir gereksinimin sonucu olarak görülmektedir. Bu süreçte Citicorp, Goldman Sachs, HSBC, Morgan Stanley, Standard Chartered, Banque National de Paris, ABN Ambro, Bank of America, Key Global, Sociate Generale gibi kurumlar söz konusu sektörde faaliyete başlamışlardır. Günümüzde ise Commerzbank gibi Alman bankalarının da faizsiz bankacılık ürünleri sunma konusunda atılım gerçekleştirdiği ve hatta Müslüman nüfusa sahip her ülkede faizsiz finansal ürünlere dönük bir eğilim olduğu görülmektedir. Zaten, "murabaha" (maliyet artı finansman) ve "icara" (leasing)

---

⁴⁰ Abdul Gafoor, "Islamic Banking", Chapter 4, **Interest-free Commercial Banking**, 1995.s:2.

⁴¹ ALTANER; a.g.e, s:42.

⁴² Abdul Halim, " A Study on Islamic Banking Education and Stratejy For the New Millenium", **International Journal of Islamic Financial Services**, Mart, 2001, Vol:2, No:4, s:1-2.

⁴³ Thomas A.Timberg, "Islamic Banking and Its Potential Impact", **Paving the Way Forward for Rural Finance An International Conference on Best Practices**, 2003, s:1.

gibi uygulamaların uluslar arası bankacılık jargonunda kendine yer bulabilmesi, bu gelişmelerin önemli bir göstergesi sayılabilir.

Bugün, sadece İslam ülkelerinin sermayesi ile kurulmuş Özel Finans Kurumları dışında, dünyanın en büyük bankalarının da pay almaya çalıştığı 200 milyar Doları aşan bir pasta söz konusudur. Citibank, HSBC, ANZ gibi dev bankalar sistemle çok yakından ilgilenmekte ve daha fazla pay almaya çalışmaktadırlar. 2001'de HSBC'nin gerçekleştirdiği İslami işlemlerin büyüklüğü 1.75 milyar Dolardır ve banka aynı yıl ilk "Varlığa Dayalı Menkul Kıymet" işlemini gerçekleştirmiştir. Ortadoğu ve Pakistan, Malezya, Bangladeş gibi ülkelerde sahip olduğu iştirakler ve yaygın şube ağı bankanın bu alandaki tecrübesinin her geçen gün artırmasını sağlamaktadır.⁴⁴

Dünyanın 125. büyük bankacılık grubu ANZ, 1980'den beri faizsiz Bankacılık işlemleri gerçekleştirmektedir. ANZ, Pakistan bankacılık sisteminin faizli bankacılıktan faizsiz bankacılık sistemine geçişinde de rol almıştır ve bugün ülkedeki tüm bankalar bankanın hazırladığı mevzuat ve dökümantasyonu kullanmaktadır⁴⁵

Dünya Bankası Grubu, özellikle IMF ve IFC, Basel Komitesi ve Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi, giderek artan bir şekilde faizsiz finansal ürün ve hizmet sektörüyle ilgilenmeye başlamaktadırlar. Ayrıca söz konusu kurumlar sektörün gözetim ve denetimine, muhasebe standartlarına ve ürün geliştirme sürecine önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu kurumlar İslam Kalkınma Bankası, Özel Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI), Malezya Menkul Kıymetler Komisyonu ve Labuan Off-shore Finansal Hizmetler Kurumu ile yakın bir iş birliği çerçevesinde çalışmaktadırlar.

İran ve Sudan'da IMF ile yürütülen Yakın İzleme Programları çerçevesinde 1999 yılında iki faizsiz finansal ürün ve hizmet enstrümanı olan "müşareke sertifikaları" geliştirilmiştir. Bu sertifikalar sektörün likidite dengesini sağlamada önemli fonksiyon gördü. Ayrıca merkez bankaları likidite düzeyindeki gelişmelere bağlı olarak döviz ve fiyatları kontrol etmek amacıyla müdahale etti. Dünya Bankası'nın özel sektörü fonlayan bir kurumu olan IFC, 1997 yılında Pakistan'da mudarabaya dayalı bir dizi leasing işlemi yaptı. Ayrıca aynı kurum ANZ Investment Bank uluslar arası mudaraba

⁴⁴ Türkiye Katılım Bankaları Birliği-"Dünyada Ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık", İstanbul, 2005, s:29.

⁴⁵ Giray Küçükkoçaoğlu, "İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları", 2005, www.baskent.edu.tr, s: 3-4.

konsorsiyumunu gerçekleştirdi. Bu gelişmeler global faizsiz finansal ürün ve hizmet sektörünün global çerçevede büyüme eğiliminde olduğunu, piyasa boyutu, ürün çeşitliliği, aktif yönetimi ve etik değerler gibi alanlarda da önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır.

Sektörün coğrafi bazda genişlemesi, özellikle son yıllarda Körfez’de, Malezya’da ve Endonezya’da kurulan yeni kurumlar yoluyla olmakla birlikte ABD, İngiltere, İsviçre, Almanya, Lüksembourg, Kanada ve daha birçok batı ülkesinde de var olan İslâmi nüfus dolayısıyla faizsiz bankacılığa olan talebin ve bu alandaki ürün ve hizmetlerin arttığını görmek mümkün. Faizsiz bankacılık, Güney Afrika, Rusya, Ortadoğu, Güneydoğu Asya ve Avrupa’da ticari ve yatırım bankacılığı ürünlerini sunarken, Avustralya, Amerika, İngiltere ve Almanya’da ise hisse senedi ve yatırım fonları aracılığı faaliyetlerinde yoğunlaşmış olarak görülüyor. Ayrıca global ölçüde ticaretin finansmanı ve özellikle Kanada, son yıllarda ise İngiltere’de, konut finansmanının yoğunluk kazanması, sektörün global çerçevede giderek derinlik kazandığını gösteriyor. Coğrafi ve kurumsal bazda faizsiz işlem ve hizmetlerin artması, bir çok nedene bağlı olarak değişmektedir.

Dünyada yüz elliye aşkın faizsiz banka vardır. Buna Müslüman olmayan ülkeler de dahildir. Faizsiz bankaların 1990’lı yıllarda aktif büyüklüğü 60 milyar ABD doları civarında iken, bu rakam 2000’li yılların sonlarına doğru 100 milyar ABD dolarını bulmuştur.⁴⁶

Bugün ise dünyada faizsiz bankacılığın yönettiği fonların toplamı 200 milyar Dolar civarında tahmin edilmektedir. Müşteri kitlesi de sadece çoğunluğunu İslam dinine mensup insanların oluşturduğu ülkeler olmayıp, Avrupa, Amerika ve Uzak Doğu ülkelerine yayılmış durumdadır.⁴⁷

Faizsiz bankacılık alanında bu potansiyeli gören dünyanın önde gelen grupları şimdiden bu piyasadan pay almaya yönelik çalışmalarını artırmış durumdadır. Bu anlamda ilk olarak Dow Jones İslâmi Piyasa endeksi (DJIM) 31 Aralık 1995 tarihinde 1000 taban göstergesi ile faaliyete geçmiştir. Bununla ilgili olarak yedi endeks daha vardır. Bunlar teknoloji (IMTEC), ekstra likidite (IMXL), Avrupa (IMEU), Amerika

---

⁴⁶ Sudin Haron, **A Comaparative Study of Islamic Banking Practices**, School of Managment , University Utara, Malaysia, 2001,s:1.

⁴⁷ KÜÇÜKKOCAOğLU; a.g.e, s: 5-6.

(IMUS), Kanada (IMCAN), İngiltere (IMUK) ve Asya Pasifik (IMAP) endeksleridir. Dow Jones'un İnternet sayfasındaki "sıklıkla sorulan sorular" kısmında "Ben bir Müslüman değilim, sanırım bu endeksler bana hitap etmiyor, değil mi?" sorusuna cevap olarak "Aslında bu endeksler İslâm dünyasının dışındaki yatırımcılar için çok büyük yararlar içeriyor. Etik olmayan endüstrileri dışarıda bırakarak, diğer indekslerle pek çok açıdan birbirine çok benziyor" denilmektedir.

1.3.5.2 Dünyada Faizsiz Bankacılık

1.3.5.2.1 Mısır

Mısır'da Sanhuri tarafından yapılan çalışmaların bir sonucu olarak, belli bir oranı aşmamak kaydıyla faize izin verilmekle birlikte, faizsiz bankacılık ve geleneksel bankacılık bir arada yürütülmektedir. Geleneksel ticari faizli bankacılığa bir alternatif olarak gelişen faizsiz bankacılık, Mısır'ın finansal sisteminde önemli bir rol üstlenmektedir. 1977 yılında Mısır – Suudi Arabistan ortaklığında kurulan Mısır Faisal Bankası ve daha sonraki yıllarda tamamıyla Mısırlılara ait olan Uluslararası Yatırım Bankası, Mısır bankacılık sisteminde önemli rol oynayan iki büyük faizsiz banka olarak öne çıkmaktadır. Bu bankalar, toplam mevduatın %17'sini ellerinde tutmaktadır.⁴⁸

1.3.5.2.2 Kuveyt ve Diğer Körfez Ülkeleri

Birleşik Arap Emirlikleri Ticaret Kanunu, faize birtakım sınırlamalar getirmektedir. Birleşik Arap Emirliklerinde ticari borçlarda belli bir oranı geçmeyecek şekilde faiz alınabilmektedir, ancak ticari olmayan borçlar da Ceza Kanununa göre suç kabul edilmektedir. Benzer şekilde Kuveyt Anayasasında yapılan değişiklikle, 1980 yılında Ticaret Kanununda da buna uygun değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklikler gereğince, ticari işlemler için faiz alınabileceği hükmünün getirildiği Kuveyt'te de Birleşik Arap Emirlikleri'nde olduğu gibi ticari olmayan işlemlerde faiz almak yasa dışı kabul edilmektedir.

1987 yılında kurulan Kuwait Finance House, 1991'deki Körfez Savaşı'ndan önce 4 milyar dolara yaklaşan varlığıyla dünyanın en büyük faizsiz finans kurumu olduysa da, savaş ağır bir darbe vurmuştur. Diğer faizsiz finans kuruluşlarının da

---

⁴⁸Türkiye Katılım Bankaları Birliği-" Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık", İstanbul, 2005, s:29-31.

faaliyet gösterdiği Kuveyt, bölgede faizsiz bankacılığın en fazla geliştiği ülkelerden biri haline gelmiştir. Öte yandan, Birleşik Arap Emirlikleri'nde ise Dubai Bankası dışında faizsiz bankacılık yapan bir banka bulunmamaktadır. Katar'da da benzer şekilde sadece Katar İslam Bankası faizsiz bankacılık işlemleri yapmaktadır.

1.3.5.2.3 Suudi Arabistan

Diğer ülkelerden farklı olarak Suudi Arabistan'daki ulemanın faiz konusundaki tavrı son derece katı olduğu için, Suudi Arabistan'da faize kesinlikle izin verilmemektedir. Buna karşılık bankalar, yaptıkları işlemlerden komisyon alabilmektedir.

Suudi Arabistan'da faiz içeren meseleler, idari mahkemelerce yargılanmaktadır, bu mahkemeler finansal ve ticari meselelerde faize izin veren hüküm verememektedirler. Modern faizsiz bankacılığın orijini Mısır olmasına rağmen, Suudi Kraliyet ailesinin ve önemli iş adamlarının desteği olmadan bu kadar gelişmesi ve gerçek bir finansal güç olması, mümkün olmayabilirdi. Suudi Hükümeti 1975'te Cidde'deki İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasına da öncülük etmiştir. Ayrıca Dar Al-Maal Al Islami Group, Dallah Al Baraka Group ve Al Rajhi Bankacılık ve Yatırım Şirketi bu alanda en güçlü ve en etkili üç özel finansal kurumdur.

1.3.5.2.4 İran ve Pakistan

İran ve Pakistan'daki durum diğer ülkelere göre farklılık göstermektedir. İran Anayasası'nın 4. maddesine göre, bütün yasal düzenlemelerin, dini standartlara dayandırılması gerekmektedir. 1983'te İran Parlamentosu'nun çıkardığı Faizsiz Bankacılık Yasası, bütün faizleri faize dayalı bankacılığın bütün dallarını yasaklamıştır. Böylece faizsiz bankacılık İran'da zorunlu hale gelmiştir.

Pakistan Anayasası; faiz ödeme ve tahsiline ilişkin bütün yasaların dini kurallara zıt olmaması gerektiğini belirttiği için; 1981'de Pakistan'daki bütün ticari bankalar, mudilerine faizli mevduat yerine, kâr/zarara katılma hesapları açmışlardır.

Pakistan'da; faize dayalı borçların yerini sermaye yatırımlarına katılma senetleri, faizin yerini bankaların zorunlu olarak tahsil ettikleri hizmet ücretleri ve işletme ile banka arasında yapılan murabaha işlemindeki geri satın alma ve fiyat yükseltme almıştır. Ancak banka ücretleri ve fiyat yükseltmeleri, modern bankacılıktaki faiz miktarı kadar olmuştur.

1.3.5.2.5 Malezya

Çoğunluğu Müslüman laik bir ülke olan Malezya, faize dayalı bankacılık sisteminin yanında faizsiz bankacılık sistemine alternatif bir bankacılık sistemi olarak yer vermektedir.

Malezya Merkez Bankası, finansal sisteminin alt yapısını geliştirerek, İran ve Pakistan'da kurulan basit faizsiz bankacılık sisteminden daha etkili olmayı başarmıştır. Ülkede faizsiz sistemle çalışan bankalar ayrı bir kanuna ve düzenlemelere tabi tutulmuştur. İslami denetsel düzenlemeler; likidite, rezerv oranı, ticari ödeme sistemleri, banka kabulleri için ikincil pazarlar dikkate alınarak geliştirilmiştir ve ülkede faaliyet gösteren bütün İslam bankalarının hukuk kurallarına uygunluğunu sağlamak için bir merkezi konsey oluşturulmuştur. 1983 yılında çıkarılan İslam Bankacılık Kanunu ile Malezya Merkez Bankası'na, faizsiz usulle çalışan bankaların lisanslama ve denetim yetkisi verilmiştir. Aynı yıl çıkarılan Devlet Yatırım Kanunu ile faiz taşımayan yatırım sertifikaları ve menkul kıymetlerin ihracına başlanmıştır. Devlet Yatırım Sertifikaları, faizsiz likit varlıklar olarak düşünülmüştür. Faizsiz bankacılık kurumlarının bunları likidite gereksinimleri için kullanmaları planlanmaktaydı.

Malezya'da bankacılık alanında, İslam Bankacılık Kanunu, Bafia Anlaşması ve Merkez Bankası Anlaşması, üç düzenleyici parça olarak dual bankacılığa yumuşak bir geçiş sağlamaktadır. Malezya'da yirmi yıl önce faaliyete başlayan faizsiz bankacılık, kısa süre içinde gelişerek, 2001'de finans sektörünün %5'ine, 2003 yılında %10'una sahip duruma gelmiştir. Malezya'da faizsiz bankacılığın özellikle son birkaç yıldır hızlı bir çıkış trendi yakalamasının nedeninin; bu ülkenin kendine özgü bir dual bankacılık modeli oluşturması ve faizsiz bankacılığın bütün alt yapı ihtiyaçlarını yerinde düzenlemelerle sağlaması olduğuna dikkat çekilmektedir. 2020 yılında faizsiz bankacılık için dünyanın finans merkezi olmak ve İslami sermaye piyasaları arasında bağlantı kurulması gibi hedeflerinin olması, Malezya'yı mevzuat konusunda olduğu gibi, İslami finansal ürünler açısından da dünyanın en etkili ve yenilikçi ülkesi yapmaktadır.

Malezya'da faizsiz finans kurumlarının geçmişine bakıldığında; ilk olarak 1983 yılında Bank Islam Malaysia Berhad'ın kurulduğu görülmektedir. Kısa sürede önemli bir büyüme göstermiştir. Faizsiz bankacılığın uzun vadede varlığını sürdürmesi için,

daha fazla kurum, daha çok müşteri ve faizsiz bir para piyasası oluşturulması gibi hedeflere ulaşması gerekmektedir. Bu doğrultuda Malezya, 1994 yılında Islamic Interbank Money Market adıyla faizsiz bankacılık için bir piyasa oluşumuna girmiştir. 1999 yılında ise Bank Muamalat Malaysia Berhad adıyla, ülkenin ikinci faizsiz bankası faaliyetlerine başlamıştır. Bu bankanın kuruluşundan sonra ülkede ticari bankalarla, faizsiz bankacılık yapan bankalar arasında ürün ve hizmetlerin ortak kullanım ve pazarlanması arasında atılımlar gerçekleşmiştir. Sonuç olarak günümüzde Malezya'da faizsiz bankacılık yapan iki banka mevcutken, ticari banka ve diğer finansal kurumların da faizsiz bankacılık ürünlerini sunduğu görülmektedir.

1.3.5.2.6 İngiltere

İngiltere'de 1997 yılından beri AUB-UK Manzil adı altında, faiz içermeyen murabaha ve icara temelli krediler sunulmaktadır. Fakat bu finansman yöntemlerinde ürünün iki defa el değiştirmesi, İngiltere'de faizsiz konut kredisi kullanımında çifte vergilendirmeye neden olmaktadır. İngiltere Merkez Bankası 2004 yılında yaptığı düzenlemelerle, faizsiz konut kredilerindeki çifte vergilendirmeyi kaldırmıştır. Dini koşullara uygun ürünlerle geleneksel bankacılık ürünleri arasındaki farkın azaltılması, İngiltere'de büyük ticari bankaların bu alana ilgi duymalarına neden olmaktadır. Merkez Bankası 2003 yılında, faizsiz konut finansmanı konusunda başkanlığını Barclays Bank'ın eski CEO'su Andrew Buxton'un yaptığı bir çalışma komitesi kurulmuştur. Bu kurum; Hazine, Finansal Hizmetler Otoritesi, Kredi Sağlayıcıları Komisyonu, Ahli United Bank, HSBC ve Barclays gibi bazı bankaların temsilcilerinden ve bunun yanında İngiltere İslam Komisyonu ile İslam toplumu temsilcilerinden oluşturulmuştur. İngiltere'de tamamen bağımsız ve dini koşullara uygun ürünler sunabilen bir banka henüz yoktur. Bununla birlikte bu konuda ciddi gelişmeler yaşandığı görülmektedir. 2002 yılının başlarında Islamic House of Britain adıyla ve İngiltere'de kendi başına faaliyette bulunan ilk faizsiz banka olmak amacıyla yola çıkan Islamic Bank of Britain, Ağustos 2004'ten beri hizmet vermektedir. Islamic Bank of Britain önderliğinde, yıllardır eksikliği hissedilen İslami finansal ürünler, İngiltere'de yeni ve büyüme potansiyeli olan bir finansal alan olarak göze çarpmaktadır.

1.3.5.3 Türkiye'deki Gelişim Süreci

Türkiye'de faizsiz bankacılık büyük bir ekonomiye sahip olan diğer ülkelere göre çok yavaş gelişim göstermiştir.⁴⁹

Faizsiz Bankacılık Türkiye'de ilk olarak başbakan Turgut Özal'ın finansal liberalizasyonunun getirdiği izin ve özel bir legalleşme sayesinde temelleri atılmıştır.⁵⁰

Türkiye'de yaygın bir inanç olarak faizsiz finans kurumlarının Arap ülkelerinden geldiği düşünülür, oysa ki, bu kurumlara ilişkin yasal alt yapı İngiltere'de faaliyet gösteren faizsiz bir kurumun ana sözleşmesi model alınarak oluşturulmuştur.⁵¹

16.12.1983 tarihli 83/7506 sayılı kararname ile özel finans kurumlarının temeli atılmıştır. Bu yeni bankacılık ve finans anlatışının esas amacı, ekonomiye katılmayan mali değerleri yastık altından çıkartarak faizsiz finansman esasları çerçevesinde milli ekonomimizin emrine tahsis etmektir. 25 Şubat 1984 tarihinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın, 21 Mart 1984 tarihinde T.C Merkez Bankası'nın yayımladığı tebliğlerle de sistemin ayrıntıları düzenlenmiştir.⁵²

Uzun yıllar Kanun Hükmünde Kararname ile idare edilen Özel Finans Kurumları ilk yasal çerçeveye 18.06.1999 tarih ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile kavuşmuştur. 2000 yılında yaşanan kriz Özel Finans Kurumları'nı da büyük ölçüde etkilemiş ve bir kurumun BDDK tarafından faaliyetine son verilmesi ile sektörde güven bunalımının doğmasına sebep olmuştur.

Türkiye'de katılım bankalarının bilanço büyüklükleri, kâr-zarar büyüklükleri, pazar payları ile şube ve şubelerde istihdam edilen eleman sayıları 1990'ların ortalarından bu yana önemli ölçüde artmıştır. Geleneksel bankalarla karşılaştırıldığında, katılım bankaları performanslarını devamlı olarak artırmışlar ve nihayet 1990'ların sonlarından bu yana geleneksel bankaların performanslarını aşmışlardır.⁵³

---

⁴⁹ Sajjad Chowdhry, "Islamic Finance Prospects in Central Asia and Turkey", www.dinarstandar.com, 2006, s:3.

⁵⁰ Ji- Hyang Jang, çev: Mustafa Acar, Elif Nur Arslaner, **The Politics of Islamic Banks in Turkey**, The University of Texas at Austin, 2003, s:2.

⁵¹ Sami Uslu, "Özel Finans Kurumları ve Faiz Yasası", **Zafer Dergisi**, Haziran 2004, Sayı 330, s:1.

⁵² BAŞARAN; a.g.e, s:5.

⁵³ Ji- Hyang Jang, çev: Mustafa Acar, Elif Nur Arslaner, **Türkiye'de İslami Bankalar ve Siyaset: Siyasal İslamcıların İslami Sermaye ile Terbiyesi**, İslami Araştırmalar Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 4, 2005 s:411.

Bakanlar Kurulunun 1983 yılında verdiği izinden sonra birçok faizsiz banka kuruluşu faaliyete geçmiştir. Bu kuruldukları tarihler şöyledir;

- Albaraka Türk 1985
- Faisal Finans 1985
- Kuveyt Türk 1989
- Anadolu Finans Kurumu 1991
- İhlas Finans 1995
- Asya Finans 1996

1998 yılında, bu kuruluşlardan Faisal Finans kurumunu çoğunluk hissesini, yerli bir kuruluş devralmıştır. Kurum, 2001 yılında tekrar el değiştirmiş ve Family Finans adını almıştır.⁵⁴

Anadolu Finans 1991 yılında Ankara’da faaliyete başlamıştır. Anadolu Finans Kurumu ile Family Finans BDDK’nın 19.08.2005 tarih ve 1685 sayılı kararı uyarınca birleşmiştir ve Türkiye Finans Katılım Bankası olarak faaliyete geçmiştir.

Temmuz 2005’te kabul edilen 5387 sayılı Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumlarının ismi “Katılım Bankası” olarak değiştirilmiştir.⁵⁵ Şu anda Türkiye’de dört Katılım Bankası bulunmaktadır. Bunlarla ilgili aşağıda kısa bilgiler verilmiştir.

1.3.5.3.1 Türkiye Finans Katılım Bankası

Özel finans sektörünün okulu olarak kabul edilen ve Türkiye’nin ilk finans kurumu olan Faisal Finans 1985 yılında İstanbul’da kurulmuştur. 2001 yılında Ülker Grubu’na geçen kurumun adı Family Finans olarak değişmiştir.⁵⁶

1991 yılında Ankara’da %100 yerli sermaye ile kurulan ilk finans kurumu olan Anadolu Finans ise 1999 yılında Boydak Grubu’na geçmiştir.

Türkiye’nin önde gelen iki büyük grubunun finans kurumları Anadolu Finans ve Family Finans, gönüllü birliktelikleri ile 31 Aralık 2005 tarihinde güçlerini birleştirmiş ve böylece Türkiye Finans Katılım Bankası doğmuştur.

---

⁵⁴ BAŞARAN; a.g.e, s:6.

⁵⁵ Türkiye Katılım Bankaları Birliği-“ Dünyada Ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, İstanbul, 2005, s:38.

⁵⁶ www.tkbb.org.tr

Müşterilerin her türlü bankacılık ihtiyaçlarını faizsiz bankacılık modeli çerçevesinde, çağdaş bankacılık teknikleri kullanılarak karşılanması ve ortaya çıkabilecek ihtiyaçlara yönelik yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi Türkiye Finans'ın belirlemiş olduğu misyondur.

Bankanın vizyonu; Uluslar arası kalitede ulusal bir banka olmak, ortak değerleri ise;

- Üreterek paylaşmak ;
- Müşteri odaklı hizmet anlayışı ile müşterilerin beklentilerine uygun ürün ve hizmetleri, ihtiyaç duyulan anda ve mekanda sunmak;
- Ürün ve hizmetleri mevzuat ve standartlara uygun olarak sunmak;
- Ürün ve hizmetleri verimli, karlı, rekabet edilebilir fiyatlarla sunmak;
- Müşteriler, çalışanlar, ve ortakların birlikte memnuniyetini sağlayarak, kurumun ekonomik değerini yükseltmek;
- Hizmet kalitesinin geliştirilmesinde üstün gayret göstermek; çalışanların ve müşterilerin önerilerini dikkate almak;
- Tasarrufları ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlayacak şekilde kullanılmak;
- Türkiye ve dünyadaki gelişmeleri izleyerek bunlardan azami ölçüde yararlanmak, çalışanlara güncelleştirilmiş teknoloji ve bilgi desteği sağlamak;
- Faaliyetleri ulusumuzun ortak değerlerine saygılı olarak yürütmek.

1.3.5.3.2 Bank Asya Katılım Bankası

Asya Katılım Bankası Türkiye'nin altıncı özel finans kurumu olarak 24 Ekim 1996 yılında, Altunizade'deki Merkez şubesinde faaliyetlerine başlamış ve 20.12.2005 tarihinde "Asya Finans Kurumu Anonim Şirketi" olan şirket unvanı " Asya Katılım Bankası Anonim Şirketi" olarak değiştirilmiştir.

Kuruluş sermayesi 2 milyon YTL, mevcut ödenmiş sermayesi 300 milyon YTL, olan bankanın, tabana yayılmış yerli sermayeye dayanan, % 34,67'si halka açık, çok ortaklı bir yapısı vardır.

Faizsiz bankacılığın gereklerine uyarak üretime destek olmayı kuruluş prensibi olarak kabul eden Bank Asya'nın temel amacı; müşteri odaklı hizmet anlayışından hareketle, teknolojinin getirdiği en son imkanları kullanarak, faizsiz finans sistemini daha geniş kitlelere ulaştırabilmektir. Bu doğrultuda genel müdürlük birimleri haricinde Aralık 2006 tarihi itibarıyla 92 şube ve yurt içinde 3, yurt dışında 723 muhabir banka ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

ISO 9001 Kalite Yönetim Belge Sistemi Belgesi'ne belgesine sahip ilk katılım bankası olan Bank Asya; bireysel, ticari ve kurumsal bankacılık alanlarında müşterilerinin her türlü ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak ürün yelpazesi ve yapılanması ile faaliyet göstermektedir. Bank Asya, geleneksel dağıtım kanalları olan şubelerinin dışında İnternet Şubesi, Alo Asya Telefon Bankacılığı, ATM ve POS terminalleri ile bankacılık hizmetlerini kesintisiz, hızlı ve etkin bir şekilde sunmayı hedeflemektedir.

Bank Asya, şu iki temel yaklaşımı kendi gelişiminin ve hedeflediği Pazar payına ulaşabilmesinin bir gereği olarak kabul etmekte ve bunun için çaba sarf etmektedir.

- Faizsiz bankacılık ürünlerini geliştirerek, bu konuda yeni türev ürünler ortaya koymak.

- Bankacılıkta etkin bir biçimde kullanılmakta olan ürünlerin faizsiz bankacılık sistemine adaptasyonunu sağlamak.

Bank Asya, çalışma prensiplerini, misyon ve vizyonunu çalışanlarının geniş katılımıyla belirleyerek, paylaşmanın ve başarıya olan inancın bir ürünü olarak kurum kültürünün unsurları haline getirmiştir.

1.3.5.3.3 Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuveyt Türk 16.12.1983 gün ve 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın tespit ettiği esaslara uygun olarak faaliyet göstermek üzere 1989 yılında Özel Finans Kurumu statüsünde kurulmuştur. Özel Finans Kurumları'nın faaliyetleri, 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadar geçen süreçte bir yandan Bankalar Kurulu Kararı, diğer yandan Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleri ile

yürütülmüştür. 1999 yılı Aralık ayından itibaren diğer Özel Finans Kurumları gibi Kuveyt Türk de 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi hale gelmiştir. Mayıs 2006'da unvanı Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş olarak değiştirilmiştir.

Kuveyt Türk'ün sermayesinin

- % 62'si Kuveyt Finans Kurumu'na

- %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na,

- %9'u İslam Kalkınma Bankası'na,

- %18'i Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne,

- %2'si de diğer ortaklara aittir.

- %62'lik sermaye payı ile, Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı konumundaki Kuveyt Finans Kurumu milyarlarca dolarlık toplam fonuyla ve sunduğu çağdaş bankacılık hizmetleriyle Kuveyt'in dev bir finans kuruluşu olmasının yanı sıra faizsiz finans kurumları arasında dünyada ilk sırada yer almaktadır.

Kuveyt Türk, kurulduğu günden bu güne kadar faizsiz bankacılık sisteminde özenliliği, yatırım alanlarında araştırmacılığı, tasarruf sahiplerine ve iş adamlarına çağdaş, istikrarlı, güvenilir, kaliteli ve süratli hizmet sunmayı, personelinin verimliliğini artırmak için sürekli eğitime tabi tutmayı kendisine ilke edinmiştir. Yurt içinde ve yurt dışında şubeleri ve muhabir bankaları vasıtasıyla, her türlü çağdaş teknolojik imkanları kullanarak, süratli ve kaliteli hizmeti tasarruf sahiplerinin ve yatırımcılarına sunabilmektedir.

Tekstil, metal, ve emlak sektöründeki yatırımları ve iştirakleri ile hem kâr ortaklığı konumundaki müşterilerinin tasarruflarını sağlam ve kazançlı yatırımlara dönüştüren, hem de reel sektöre kaynak sağlamak suretiyle yeni istihdam alanları oluşturan ve bu sayede ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayan Kuveyt Türk, muhtelif tarihlerde, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği gibi Kamu Kurumu ve Meslek Birlikleri tarafından ihracat alanında gösterdiği başarıdan ötürü altın, gümüş ve bronz madalyalarla ödüllendirilmiştir.

Kuveyt Türk uluslar arası bir katılım bankası olma vizyonuna paralel olarak yurt dışında da şube ve temsilcilikler açmıştır.

Teknoloji ve bilgisayar çağı olan 21. yy finans kurumlarını daha fazla teknoloji yoğun çalışmaya zorlamaktadır. Kuveyt Türk, bu anlamda gerekli olan bilişim ve teknoloji altyapısını en iyi şekilde kurmuştur. Elektronik bankacılık ve alternatif dağıtım kanalları konusunda tüm bankacılık hizmetlerini en iyi şekilde vermektedir. Visa ve Master card kredi kartları yanında POS, ATM, İnternet Bankacılığı, Çağrı Merkezi, Sesli Yanıt Sistemi ve SMS Bankacılığı hizmetleri kesintisiz olarak sunulmaktadır. Kuveyt Türk, 2000 yılından beri bu yenilikleri müşterilerine ilk sunan katılım bankası olmaktadır.

Kuveyt Türk'ün misyonu; Faizsiz finansal ürün ve hizmet prensiplerine bağlı, etik değerleri olan, müşteri odaklı bankacılığa önem veren, sosyal sorumluluk sahibi bir kurum olmaktır.

Yeni ve müşteriye özel finansal çözümler sunan, bilgi birikimi ve tecrübesiyle sektörde öncü olan, toplumsal kitlenin gelişimini hedefleyen, uluslararası banka olmak ise vizyonudur.

Bankanın kalite politikası da şu şekildedir;

- Hizmet kalitesi için: Kalite Yönetimini uygulayarak hizmet çeşitliliğini ve hızını arttırmaktadır.

- Sürekli gelişim için: Kuveyt Türk'te çalışmanın gururunu yaşayan çalışanlar ile sürekli eğitime, bilgi ve tecrübeye önem veren katılımcı bir yönetim uygulamaktır.

- Müşteri odaklı bankacılık anlayışı için: Alternatif hizmet kanallarını kullanarak müşteri beklentileri doğrultusunda yeni ürünler ve hizmetler geliştirmek, faizsiz hizmet noktalarını arttırmak ve müşteri önerilerine açık olmaktır.

1.3.5.3.4 Albaraka Türk

Albaraka Türk Katılım Bankası, 1984 yılında kuruluşunu tamamlayarak 1985 yılının başından itibaren faaliyete geçmiştir. Albaraka Türk, faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olarak sürdürmektedir. Ortadoğu'nun önde gelen gruplarından Albaraka Bankacılık Grubu, İslam Kalkınma Bankası ve Türk ekonomisine yarım yüzyıldan fazla hizmet veren yerli bir sanayi grubunun öncülüğünde kurulan Albaraka Türk'ün mevcut ortaklık yapısı içinde yabancı ortakların payı % 83,80, yerli ortakların payı ise, % 16.20'dir.

ALBARAKA TÜRK Katılım Bankası A.Ş.

Ortaklık Yapısı

Yabancı Ortaklar	% 83,80
Albaraka Bankacılık Grubu	% 67,65
İslam Kalkınma Bankası	% 9,83
Alharty Ailesi	% 4,33
Diğer Yabancı Ortaklar	% 1,99
Yerli Ortaklar	% 16,20 ⁵⁷

Özel cari hesaplar ve kâr zarara katılma hesapları yoluyla fon toplayan ve topladığı fonları bireysel finansman, üretim desteği, finansal kiralama ve proje bazında kar/zarar ortaklığı gibi yöntemlerle bireysel ve kurumsal müşterilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle ülke ekonomisine kazandıran Albaraka Türk, faizsiz finansman çerçevesinde çok çeşitli finansman ve bankacılık hizmetleri sunmaya yetkilidir.

Ana ortağı Albaraka Banking Group'un faaliyet gösterdiği Körfez, Ortadoğu ve Kuzey Africa'yı kapsayan geniş coğrafyada finansal ürün ve hizmet sunmada en iyi bölgesel banka olmak vizyonu ile ortaya çıkan Albaraka Türk, Singapur'dan İngiltere'ye, Güney Afrika'da Fas'a, Avustralya'dan, Kazakistan'a kadar 52 ülkede 160'dan fazla banka ile kurmuş olduğu geniş muhabirlik ağı ile müşterilerine hızlı, kaliteli ve güvenli dış ticaret aracılık hizmeti sunmaktadır.

Albaraka Türk 2006 yılı sonu itibariyle ülke geneline yayılmış 25'i İstanbul'da, 28'i önde gelen sanayi ve ticaret merkezi illerimizde olmak üzere toplam 53 şubesi ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

1.4 KATILIM BANKACILIĞININ AMAÇLARI

Katılım bankacılığının amaçları; dengeli bir finans sisteminin kurulması, sosyo-ekonomik hedeflere ulaşılmasını kolaylaştırma, bankacılık alanındaki konunun ilerletilmesi, yeni hizmetler geliştirme, toplumsal hizmet ve dayanışma olarak ifade edilir.

---

⁵⁷ www.tkbb.org.tr

1.4.1 Kâr

Kâr, ticari işletmeyi ayakta tutup, teşvik edecek olan en önemli amaç olmakla beraber faizsiz ekonomik sistemin telkin ettiği davranış çerçevesinde faaliyet gösterecek olan faizsiz bankacılık sistemi için kâr elde etme asıl amaç olmaktan çıkmaktadır. Faizsiz bankacılık yaşayacağı bozuk bir ortamın şartları içerisinde canlı ve başarılı olabilmesi için kâr fırsatlarından elverdiği ölçüde istifade etmek zorundadır. Ama bu davranışları hiçbir zaman ondan beklenen sosyo- ekonomik asli amaçlarına ve islami vakalarına gölge düşürecek nitelikte olmamalıdır.⁵⁸

Faizsiz bankalar, çok kârlı olacak yepyeni faaliyet alanları bulmak suretiyle Kar-Zarar ortaklığından sağlanacak karlarını yükseltmek durumundadır.⁵⁹

1.4.2 Bankacılık Alanına Katkıda Bulunmak, Yatırıma Teşvik Etmek ve Sosyal Adaleti Sağlamak

Doğrudan yatırım, ortaklık yoluyla yatırım, yatırım projelerini teşvik etmek, fizibilite raporlarını hazırlamak, yatırım için iyi bir iklim ve atmosfer oluşturmak.⁶⁰

Yeni tasarruf hesap ve şekilleri bulmak ve yeni finansman yöntemleri geliştirmek.

Yurt içi ve yurt dışı bankacılık alanında hissesi ve durumunu geliştirmek, bankanın güvenini artırmak,müşterileri ile ilgili yapısal durumu iyileştirmek.

Toplumsal adaletin sağlanmasına katkıda bulunmak, faizsiz borç para olarak muhtaçlara borç vermek, toplumsal dayanışmaya hizmet edecek projeler geliştirmek.

1.5 KATILIM BANKACILIĞININ YASAL ÇERÇEVESİ

Ülkemizde Özel Finans Kurumlarını kurulması, 19 Aralık 1983 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Özel Finans Kurumları kurulması hakkında 16-12-1983 Gün ve 83/7506 sayılı kararname ile mümkün olabilmiştir.⁶¹

Kararnamenin giriş kısmında belirtildiği üzere Özel Finans Kurumlarının Kurulması hakkında Kanun Hükmünde Kararname, bankalar hakkındaki 70 sayılı

⁵⁸ Cihangir Akın, **Faizsiz Bankacılık Ve Kalkınma**, Kayıhan Yayınları, İstanbul,1986, s:116-117.

⁵⁹ Volker Nienhaus, çev: Ekrem Yıldız, “Mevcut Bankalarla Rekabet Halinde Bulunan İslam Bankalarının Karlılığı: Sorunlar ve Bakışlar”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1-2 Haziran 1987, s:236.

⁶⁰ BAŞARAN; a.g.e, s:3.

⁶¹ Hüseyin Altındaş, “**Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması**”, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 1998, s: 63.

Kanun Hükümündeki Kararnamenin 90. maddesi ile 1567 sayılı Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki kanuna dayanmaktadır. Bankalar hakkındaki 70 sayılı Kanun Hükümündeki Kararnamenin 90. maddesi ile “Diğer Mali Kuruluşlar” başlığı altında; bankalar dışındaki mali kuruluşların kuruluş ve faaliyetlerinin bu Kanun Hükümündeki Kararnameye tabi olacağını ve bu kuruluşların tabi olacağı esasların bankalar kurulunca tespit edilebileceğini hükme bağlamıştır.

Özel Finans Kurumları ile ilgili Kanun Hükümünde Kararnamenin madde başlıkları sırasıyla; kapsam, kısaltmalar, kuruluş, izin mercii, organlar kurumun kabul edeceği fon neveleri, hesaplara katılma, fon kullanımından doğan kâr veya zararın muhasebeleştirilmesi, karın, sermaye payının ve hesaplara yatırılan paraların yurt dışına transferleri, karların sermayeye dönüştürülmesi, hesaplarda zaman aşımı, denetime yetkili kamu mercileri, kurumların tasfiyesi, kovuşturma usulü ile başbakanlığa bu kararnameye ilişkin olarak çıkaracağı tebliğlere gerekli göreceği çeşitli hususlarda düzenleme yapma yetkisi veren Genel Düzenlemeler başlıklı 15. madde ile kararnamenin yayımından 2 ay sonra yürürlüğe gireceğini bildiren yürürlük başlıklı 16. madde ve son olarak ta kararnameyi Başbakanlığın yürüteceğini belirten yürürlük başlıklı 1. maddedir.

Görüldüğü gibi kararnamenin 15. maddesi Başbakanlığa kararnameye ilişkin olarak çıkaracağı tebliğlere gerekli göreceği hususlarda düzenleme yapma yetkisi vermektedir. Söz konusu maddenin son kısmında da “Başbakanlıkça yapılan düzenlemelere aykırı davranışlar kararnameye aykırı davranış sayılır.” denilmekte Başbakanlıkça çıkarılacak tebliğlerin müeyyideleri Türk parası kıymetini koruma mevzuatına bağlanmaktadır.

Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı da Kanun Hükümünde Kararnamenin kendisine verdiği yetkiye dayanarak 25 Şubat 1984 tarihinde “ Özel Finans Kurumları kurulması hakkında 83/7506 sayılı kararname Eki karara ilişkin Tebliğ”; yayımlar. Özel Finans Kurumlarıyla ilgili uygulamanın esasını teşkil eden Tebliğin madde başlıkları ise 16/12/1983 tarih ve 83/7506 sayılı Kanun Hükümünde Kararname gereğince, Türkiye’de kurulmuş ve kurulacak olan Özel Finans Kurumları’nın bu tebliğ hükümlerine tabi olacağını hükme bağlayan 1. maddesinden sonra sırası ile, kısaltmalar ve tanımlar kuruluş, hisse senetlerinin özellikleri, izin mercii ve başvurusu, kurulduktan sonra verilecek beyannameler, şube açılması, fon toplama ve

fon kullanma yetkisinin verilmesi ve iptali, Genel Kurulda oya katılma, organlar, İdare Meclisi, Genel Müdür, Denetleme Kurulu, Kurumun kabul edebileceği fon neveleri, cari hesaplar, cari hesapların özellikleri, Cari hesaplarda biriken fonları kullanım yerleri, katılma hesapları, katılma hesaplarının özellikleri, katılma hesaplarında biriken fonların kullanımı, katılma hesaplarından vade birikmeden önce para çekilmesi, hesaplara katılma, katılma hesaplarının kapatılması, hesaplarda zaman aşımı, kurumun sunabileceği diğer hizmetler, fon kullanımından doğan kâr veya zararın taraflarca kaydedilmesi, dövize ilişkin hükümler, karların sermayeye dönüştürülmesi, kurumun işletme ve ortakları, karın sermaye payını ve hesaplara yatırılan paraların yurt dışına transferi, denetime yetkili kamu mercileri, tedbirler, kurumun tasfiyesi, kavuşturma usulü ve son olarak tebliğin 19 Şubat 1984 tarihinde TCMB da KHK ve Tebliğ'de kendisine verilen görev ve yetki nedeni ile Özel Finans Kurumlarının kuruluş ve faaliyetlerinin genel esaslarını düzenleyen bir tebliğ yayımlamıştır. TCMB tarafından yayımlanan Tebliğin, 1.maddesinde kapsamı şöyle belirtilmiştir.⁶²

Bakanlar Kurulu'nun 83/7506 sayılı kararına ve Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bu karara ilişkin tebliğ hükümlerine göre Türkiye'de kurulacak olan Özel Finans Kurumlarının kurucuları ve faaliyet izni alabilmek için, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na yazılı olarak müracaat etmek zorundadırlar.

Dört bölümden oluşan söz konusu Tebliğ'in 1. bölümünde, kuruluş iznine ilişkin esaslar, 2. bölümünde, faaliyet iznine ilişkin esaslar, 3. bölümünde, hesaplarda mevcut dövizlerin kullanımına ilişkin esaslar, son bölüm ise, genel esaslar başlığı altında; cari hesaplarda azami fon tutarı, cari hesaplardan kullandırılacak fonun tavanı blokaj , katılma hesaplarından kullandırılacak azami fon tutarı, katılma hesaplarında vade katılma hesaplarından kurumun alacağı kâr payı, dağıtılacak kâr veya zararın hesaplanması, aktiflerde bulunması gereken asgari şartlar bildirim zorunluluğu denetim ve tebliğin yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğini bildiren yürürlük maddesi bulunmaktadır.⁶³

Özel finans kurumları Kanun Hükmünde Kararname ve biri Müsteşarlık diğeri T.C.M.B tarafından yayımlanan iki Tebliğ'in yanında, faaliyetleri arasında kira akdi yöntemi

---

⁶² ALTINDAŞ; a.g.e, s: 64-65.

⁶³ ALTINDAŞ; a.g.e, s: 60 ve 66.

(Finansal Kiralama) de bulunduğu için 28/06/1985 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 3226 no’lu Finansal Kiralama Kanunu’na da tabidirler. Bu kanunun amacı finansman sağlamaya yönelik finansal kiralamayı düzenlemektir.⁶⁴

Ayrıca Özel Finans Kurumlarınca Katılma Hesaplarına tahakkuk ettirilen gelirlerin vergilendirilmesine ilişkin olarak “ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun menkul sermaye iradını tarif eden 75. madde vergi terkifatını izah eden 94. maddesi ile 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun indirilecek giderler bölümündeki 14.maddesi” Özel Finans Kurumlarını tabi olduğu kanun hükümleridir.

T.C Başbakanlık Hazine ve Ticaret Müsteşarlığının 22 Nisan 1986 tarih ve 5298-270/4 sayılı yazılı ise Özel Finans Kurumlarının reklam ve ilanlarında uyacakları esas ve şartları tespit etmektir. Söz konusu yazıyla bu kurumların reklam ve ilan harcamaları miktar, şekil ve içerik bakımından sınırlamaya tabi tutulmuştur.

2000 yılında yaşanan kriz Özel finans Kurumları’nı da büyük ölçüde etkilemiş ve bir kurumun BDDK tarafından faaliyetlerine son verilmesi ilke sektörde güven bunalımın doğmasına neden olmuştur. Yaşanan bu durum, Özel Finans Kurumlarının yasal statülerinin tekrar mercek altına alınması sonucunu doğurmuştur.⁶⁵

BDDK, 20 Eylül 2001 tarih 24529 sayılı Resmi Gazete ile “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliği” yayınlamıştır. Bu yönetmelikle, Özel Finans Kurumları yeniden düzenlenmiş ve kuruluş temelini oluşturan Bakanlar Kurulu kararı ve buna ilişkin tüm tebliğler yürürlükten kaldırılmıştır.Yönetmelik, çok geniş kapsamlı olarak Özel Finans Kurumlarını ele almış ve bankalar ile ilgili birçok uygulamanın Özel Finans Kurumları içinde geçerli olmasını sağlamıştır.

Bu yönetmelik, muhasebe uygulamaları açısından da büyük önem taşımaktadır. Yönetmelik ile ilk defa, Özel Finans Kurumlarının hesap ve kayıt düzeni ile finansal tablolarına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.Tebliğ, hesapların Bankalar Kanunu Düzenlemelerine uygun olarak tutulmasını ve bilanço, kâr zarar tablosu, nakit akım tablosu, özkaynak değişim tablosu, ve kâr dağıtım tablosunun düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir. Ancak, tablo formatları hakkında bir düzenleme yapmamıştır. Ayrıca, Özel Finans Kurumlarının denetimine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

⁶⁴ 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu, madde 1.

⁶⁵ KARAPINAR; a.g.e, s:24.

Özel Finans Kurumları ile ilgili diğerk bir önemli düzenleme 26/10/2001 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme ile Özel Finans Kurumları Birliğı kurulmuştur. Özel Finans Kurumları Birliğı, Bankalar Birliğı statüsünde olan ve bu kurumun fonksiyonlarını Özel Finans Kurumları için üstlenen bir kurum olarak düzenlenmiştir. Düzenlemenin en önemli getirisi Tasarruf Mevduat Fonu benzeri “Güvence Fonu” nun kurulması olmuştur.

2 Temmuz 2005’te kabul edilen 5387 no’lu Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumları’nın ismi, “Türkiye Katılım Bankaları” olarak değıştirilirken, Özel Finans Kurumları Birliğı’nin adı da “Katılım Bankaları Birliğı” olarak değıştirilmesi öngörülüyor.⁶⁶

“Banka” kavramını; “Mevduat Bankaları ve Katılım Bankaları ile Kalkınma ve Yatırım Bankaları” olarak açıklayarak, kurumların vasfını net bir şekilde ortaya koyan Kanun’da, Katılım Bankaları, “özel, cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri olarak tanımlanıyor.

Yeni kanun ile birlikte, Özel Finans Kurumları tarafından oluşturulan güvence Fonu’nun yerinin de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu alıyor.

1.6 KATILIM BANKALARI VE TİCARİ BANKALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Katılım Bankalarının ile ticari bankaların genel ekonomik düzen içersindeki işlevlerinin benzerliğı, ister istemez bu iki kuruluş arasında da çeşitli benzerlikler olmasına da sebep olmaktadır. Katılım Bankaları da ticari bankalar gibi geniş kitlelerden fon toplamakta, bu fonları gereksinme duyan çok sayıda kişi ve kuruluşa kullandırmakta kısaca bir nevi aracılık yapmaktadır. Ancak buradaki benzerlik aynı fonksiyonların yüklenmesinden kaynaklanan bir benzerliktir.⁶⁷

- Katılım Bankaları da ticari bankalar gibi kambiyo işlemleri yapmakta, havale transfer, çek, poliçe, emre muharrer senetler düzenlemek, teminat mektubu vermek gibi çeşitli bankacılık hizmetlerini müşterilerine sunmaktadır.

⁶⁶ Türkiye Katılım Bankaları Birliğı-“Dünyada Ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, İstanbul, 2005, s:38.

⁶⁷ ALTINDAŞ; a.g.e, s:92-93.

- Katılım Bankaları tarafından cari hesap ve katılma hesapları yoluyla toplanan fonlar da banka mevduatları gibi çeşitli kısıtlamalara tabi tutulmaktadır. Bu fonların bir kısmını kasada nakit olarak tutma bir kısmını da Merkez Bankası nezdinde munzam karşılık olarak bulundurma zorunluluğu vardır.

- Katılım Bankaları da bankalardaki gibi genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel müdür gibi yönetim organlarına sahiptir.

Katılım Bankaları ile ticari bankalar arasındaki faaliyet esnasından kaynaklanan farklılıkların, Katılım bankalarının lehine ayrıcalıklar gibi gösterilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Katılım Bankaları Türkiye’de 1985’ten beri faaliyet gösteren nispeten yeni bir finans modelidir. Katılım Bankaları ile ticari bankalara arasında gerek tasarrufçudan fon toplama gerekse bu fonları kullanma açısından önemli farklılıklar mevcuttur.⁶⁸

Bu farklılıklar aşağıda açıklanmaktadır.

1.6.1 Faiz açısından

Ticari bankaların temel faaliyeti fon temini ve kredi dağıtmaktır. Bu faaliyeti yaparken de, belirli bir miktar önceden belirlenmiş faizi esas alırlar. Topladıkları fonlara karşı belirli bir miktar faiz öderler, kullandıkları fonları ise önceden belirlenmiş bir faizle geri alırlar. Fon kullananların bu fonu nasıl kullandıkları, kâr edip etmedikleri ve kâr ettilerse ne kadar ettikleri bankayı ilgilendirmez. Banka zarar riskini üstlenmez. Aynı şekilde bankaya fon verenlerde, belirli bir miktar faizlerini esas alırlar. Onlar içinde bankanın kâr edip etmemesi de önemli değildir.⁶⁹

Katılım Bankalarının da birçok faaliyeti ticari bankalara benzemektedir. Özellikle bankaların sundukları hizmetlerin büyük bir kısmını onlar da sunmaktadır. Ancak temel ayırım noktası, Katılım Bankalarının fon toplarken ve dağıtırken faizli işlem yapmamaları, kar/zarar ortaklığını esas almalarıdır. Katılım Bankaları, zararı da üstlenen bir yapıya sahiptirler.

Yapılan işe göre elde edilen kâr ya da zarar, önceden belirlenmiş koşullara göre yatırımcı ve banka arasında paylaşılır. Yani risk birlikte üstlenilmektedir. Tasarruf sahibine yatırdığı para için önceden herhangi bir getiri garanti edilmez, ona

---

⁶⁸ BAŞARAN; a.g.e, s:31.

⁶⁹ KARAPINAR; a.g.e, s:22-23.

banka ortağı gibi davranılır ve böylece banka tarafından elde edilen kardan pay almaya hak kazanır. Bankanın zarar etmesi ise mevduat sahibi de zarardan kendine düşen payı da üstlenir.

1.6.2 Kullandırılan fonlar açısından

Katılım Bankalarından fon kullanan müteşebbisler bakımından belirtilmesi gereken en önemli fark, uygulanan yöntemlerin çoğunun riskin paylaşımına dönük olmasıdır. Bu kurumlara fon yatıran tasarruf sahiplerinin riske iştirak etmesi ve tasarruflarına başlangıçta öngörülen sabit bir gelir beklemeksizin elde edilen kardan pay aldıklarından dolayı Katılım Bankalarının ticari bankalardaki gibi sabit bir fon maliyeti yoktur.⁷⁰

Katılım Bankaları kanalıyla kullandırılan fonların ticari bankalar tarafından kullandırılan fonlardan, müteşebbisler açısından en önemli farkı, fonların kullanım amaçları dışında sarf edilmesine olanak vermemesidir. Örneğin; Katılım Bankasından demir alımında kullanmak üzere fon talep eden herhangi bir müteşebbis bu fonu başka borçlarını ödemek için veya işletme sermayesi olarak kullanamaz. Çünkü söz konusu demir bizzat kurum tarafından alınıp müteşebbise teslim edilmektedir.

Günümüzde ticaret bankaları kalkınma hedefine yönelik uzun süreli yatırım kredileri yerine ticari amaçlı kısa süreli kredileri yeğlemekte, bu tutum, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına bir engel oluşturmaktadır. faizsiz bankalar kalkınma amacına yönelik yatırım projelerini finanse ederek gelişmekte olan ülkelerdeki bir eksikliği giderebilir.

Faiz esasına göre çalışan bankalar, sanayi ve ticaretin ortakları olmadıklarından, öncelikle kendi çıkarlarını düşünmekte ve kredi verdikleri firmaların verimli çalışıp çalışmadıklarını denetlememekte ve izlememektedirler. Buna karşı Katılım Bankaları, fonları daha çok ortaklık esasına göre kullandırdıklarından ülke ekonomisinin çıkarlarını göz önüne almak ve fon kullanımını denetlemek zorundadır.

---

⁷⁰ ALTINDAŞ; a.g.e, s:87-88.

BÖLÜM 2

TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI VE KATILIM BANKALARININ ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ

2.1 TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

2.1.1 Katılım Bankalarının Organizasyon Yapısı

2.1.1.1 Katılım Bankalarının Organizasyonunun Amaçları

Organizasyonun amacı; hedeflere en az masraf ve fedakarlıkla ulaşılabilmesi için gerekli olan düzenin yaratılması, organizasyon üyelerinin birleşmesi ve tam bir uyum halinde işbirliği yapılmasıdır. Bunun yanında mevcut sermayenin korunması, büyütülmesi ve organizasyonun çağdaş yenilikleri izleyebileceği bir düzeye getirilmesidir. Katılım Bankaları organizasyonları iki tür amacı gerçekleştirmelidir.⁷¹

Bunlardan ilki; toplumun istekleri doğrultusunda çağdaş, teknik ve kaliteli hizmet sunmaktır. Global anlamda her organizasyonun toplumun arzu ve isteklerine uyma sorumluluğu Katılım Bankalarında biraz daha belirgin olarak ön plana çıkmaktadır.

İkincisi; organizasyon üyelerinin arzu ve ideallerinin gerçekleştirilmesidir. Katılım Bankaları organizasyonun yaşaması ve gelişmesi için; Katılım Bankalarını oluşturan gruplarında amaçlarını Katılım Bankaları amaçları ile uyumlulaştırılması gerekmektedir. Aksi takdirde organizasyonda çözümler ve bozulmalar meydana gelebilecektir.

Katılım Bankaları organizasyonun amaçları; organizasyonun sağlıklı bir şekilde devamını sağlayabilmesi için; haberleşme , uzmanlaşma, politika belirleme, karar alma, iş akışı düzenleme vb. konularda ciddi çalışmalar yapmaktır.

---

⁷¹ Yavuz Orta, “Özel Finans Kurumları Yönetim ve Organizasyonu, Sorunları, Çözüm Önerileri ve Uygulaması”., Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 1999. s:50.

2.1.1.2 Katılım Bankalarının Organizasyonu

Katılım Bankalarının kurulmasına yasal olanak sağlayan 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nin 1. maddesinin son fıkrasında; Katılım Bankalarının kuruluşu, organ, faaliyet ve tasfiyesine ilişkin esaslar ve usuller, T.C Merkez Bankası'nın görüşü alındıktan sonra Başbakanlıkça düzenlenir, düzenleme dışı kalan hususlar da TTK ile ilgili diğer kanun hükümleri uygulanır, denilmektedir. Buna göre, organizasyon özel düzenleme getirilmeyen hallerde Anonim Şirketlere ilişkin genel hükümlerin uygulanması gerekmektedir.⁷²

Kurumun organları; Genel Kurul, İdare Meclisi (Yönetim Kurulu) ve Denetleme kurulu şeklinde sıralanmıştır. Ayrıca Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın kurum genel kurullarında bir temsilci bulunduracağı hükmü getirilmiştir. Müsteşarlık tebliğinde kurumun organları yanında, Genel Müdürün durumuna da değinilmiştir.

Kurumun Organları;

- Genel Kurul

Müsteşarlık Tebliği, genel kurul hakkında bir düzenleme getirmemiş ancak genel kuruldaki oy hakkı ve oylamaya katılmaya ilişkin hükümlere yer vermiştir. Buna göre;⁷³

Her 1 YTL'lik hissenin 1 oy hakkı vardır. Bu tutardan az paya sahip olan hissedarlar paylarını birleştirerek veya ortaklardan birine vekalet vermek suretiyle oylarını kullanabilirler.

Vekaleten oy kullanacak ortağın, yönetim kurulu başkanı veya üyesi sıfatına sahip olmaması gerekmektedir. Ayrıca kurumu temsil açısından birinci dereceden imza yetkisine sahip olanlarda vekil olarak oy kullanamamaktadırlar.

Oy kullanma hakkı kısıtlanmamış kimselerin vekil olarak kullanacakları oy miktarına da bir taban getirilmiştir. Bunların vekil olarak kullanacakları oy sayısı ile kendi oyları toplamı sermayenin 1/10'unu aşmamaktadır.

Görüldüğü gibi müsteşarlığın tebliğinde, bildirilen yukarıdaki esaslar, genel kurulun yapısını değil, oy verme durumunu düzenlemektedir. T.T.K'na göre oluşacak

---

⁷² AKCAN: a.g.e, s:60-61.

⁷³ GÜLAKAR: a.g.e, s:101-104.

ve çalışacak olan genel kurula bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu yapılan düzenlemede amaç, oyların tek veya birkaç elde toplanmasını önlemek.

- Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu üyeleri, genel kurulca seçilmiş 7 kişiden oluşmaktadır. Üyeler aralarından birini başkan olarak seçerler. Üyelerin görev süresi üç yıldır.

Kurumun faaliyetleri Genel Kurulca atanan bir Genel Müdür tarafından yürütülür. Genel Müdür, alınan kararların yürütülmesinden Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. Genel müdür Yönetim Kurulunun tabii üyesidir. Yönetim Kurulu toplantılarında oy kullanamaz.

Yönetim Kurulu karar defterinin günü gününe, T.T.K'nın defterlere ilişkin hükümleri uyarınca tutulması gerekir. Ancak Tebliğ, yabancı ortakların olabileceğini de dikkate alarak defterlerin, ayrıca hukuki belge niteliği taşımaksızın, ikinci bir nüsha olarak yabancı bir dille tutulmasına olanak tanımıştır. Bu durum sermayede yabancı ağırlığının olabileceği düşünülerek düzenlenmiştir.

- Denetleme Kurulu

Katılım Bankalarının denetleme kurulları üç üyeden oluşur ve genel kurul tarafından seçilir. Denetleme Kuruluna, mali, iktisadi, hukuki alanlarda ve muhasebe konusunda bilgi ve tecrübe sahibi olan gerçek ve tüzel kişiler seçilebilir. Denetleme Kurulu üyelerinin ikisinin Türk tabiyetinde olması gerekmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'na göre Denetleme Kurulu üyelerinin gerçek kişilerden oluşması zorunluluğu vardır. Tebliğ, Katılım Bankalarında tüzel kişilerinde denetçi seçilebilmelerine olanak tanıyarak yerli, yabancı bağımsız denetim kurumlarının bu kurumlara denetçi olabilmelerinin yolunu açmış olmaktadır.

Uluslararası kuruluşların ve yerli denetim kurumlarının tüzel kişi olarak denetleme kurulu üyesi olması sermayenin büyük bir kısmı yabancı kaynaklı olan Katılım Bankaları için gerekli bir düzenlemedir.

Denetleme Kurulu üyeleri T.T.K'nın kendilerine yükledikleri görevleri yaparak, yasalara, kurumun asıl sözleşmelerine aykırı durumları belgelere dayanarak Genel Kurula, Hazine Müsteşarlığı'na ve Merkez Bankası'na bildirmek zorundadırlar.

- Genel Müdür

Katılım Bankalarının yürütmeye ait faaliyetleri, yönetim kurulu tarafından atanan bir Genel Müdür tarafından yürütülmektedir. Genel Müdür, alınana kararların yürütülmesinde yönetim kuruluna karşı sorumludur.

Genel Müdür, yönetim kurulunun doğal üyesi olarak, toplantılara katılmaktadır. Ancak oy kullanma hakkına sahip değildir. Tebliğ, banka genel müdürleri ile Katılım Bankalarının genel müdürleri arasında bir paralellik kurmuştur. Ancak banka genel müdürü olarak atanabilmek için gerekli olan şartların birçoğu, Katılım Bankaları için aranmamaktadır. En az 10 yıl deneyimi olmak ve belirli dallarda yüksek öğrenim görmek gibi şartlar, Katılım Bankaları'nda genel müdürlüğe atanacak kişiler için aranmamaktadır.

Katılım Bankalarının yabancı ortaklı kurumlar olabileceği dikkate alınarak, genel müdür ve genel müdür yardımcılarında en az birinin Türkiye'de yerleşik veya T.C vatandaşı olması zorunluluğu getirilmiştir.

2.1.2 Katılım Bankalarının Kuruluşu

Katılım Bankaları, Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur. Kurucular, T.C Merkez Bankası'nın olumlu görüşü ve Hazine Müsteşarlığı'nın teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu'ndan kuruluş izni almaya mecburdurlar. Bu izinden sonra faaliyete geçebilmeleri için, ayrıca Merkez Bankası'nın faaliyet izni vermesi gerekmektedir.⁷⁴ Katılım Bankaları, asgari 5 tanesi kurucu olmak üzere 100 ortaklı bir anonim şirket şeklinde kurulabilirler.⁷⁵ Ancak, anonim ortaklığın Türk Ticaret Kanunu'nun belirlenen esaslarından ayrı olarak, ek düzenlemeler getirilmiştir. Bazı konular Bankalar Kanunu'na benzetilmiştir.

Yabancı ortakların sahip oldukları sermaye paylarının Merkez Bankası'nca alım satımları yapılan dövizler cinsinden ve nakit olarak Türkiye'ye getirilmesi zorunludur.

Kurum kurucularının müflis olmamaları veya yüz kızartıcı suçlardan mahkumiyetlerinin bulunmaması gerekmektedir.

---

⁷⁴ POLATKAN; a.g.e, s:98-100

⁷⁵ Hamit Kaplan, "Özel Finans Kurumlarının Finansal Analizi ve Performans Değerlemesi", Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2002. s:19.

Katılım Bankaları ile ilgili Tebliğ'de yabancı ortakları sermayenin çoğunluğuna sahip olma imkanı tanınmıştır. Ancak bu ortakların döviz karşılıklı aldıkları hisse senetlerini Türkiye'de yerleşik kişilere devrederek, sermaye olarak getirdikleri dövizlerin geriye transfer hakları sınırlandırılmıştır. Böyle bir durumda, menkul değer karşılığı elde edilen tutar, cari kur üzerinden dövize çevrilerek Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'na göre 5 yıl süre ile bloke edilmiştir.

20.09.2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri hakkındaki yönetmeliğe göre Kuruluş ile ilgili esaslar şöyledir.⁷⁶

2.2 KATILIM BANKALARININ ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ

Katılım Bankalarının fon toplanmasında sabit bir faiz vaadi söz konusu değildir. Bunun için kullandıkları yöntemler, özel cari hesaplar ve katılma hesaplarıdır. Fon kullandırmada ise, nakdi kredi vermemektedirler. Bunun yerine üretim desteği, kar-zarar ortaklığı, mal karşılığı vesaikin finansmanı, uluslar arası piyasalarda mal alım satımı, leasing, faktoring gibi işlemleri yapmaktadırlar.

2.2.1 Fon Toplama Yöntemleri

Katılım Bankaları'nın kaynakları özkaynaklar ve yabancı kaynaklardan oluşmaktadır.⁷⁷ Özkaynaklar işletme sahiplerince sermaye olarak verilen değerler ve işletme faaliyetleri sonucunda oluşan fonlardan meydana gelir. Ancak Katılım Bankaları'nın asıl kaynaklarını yabancı kaynaklar teşkil eder.

Katılım Bankaları'nın temel fonksiyonları, bankalar gibi, fon toplamak ve bu fonları kullandırmaktır. Bankalardan farklı olarak ise bu işlemleri yaparken faiz esas alınmaz. Katılım Bankaları'nın yabancı kaynaklarını cari hesaplar ve katılma hesapları ile topladıkları fonlar oluşturur.

---

⁷⁶ “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik”, Resmi Gazete, 20/09/2001, sayı: 24529.

⁷⁷KARAPINAR; a.g.e, s: 32.

2.2.1.1 Özel Cari Hesaplar

İstenildiği anda kısmen veya tamamen çekilebilen ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen, anapara ödemesi taahhüt edilen hesaplardır.⁷⁸

Özel cari hesaplar, ticari bankalardaki vadesiz mevduat hesabına denk gelmektedir. Ancak Katılım Bankalarında bu hesaplara hiçbir bedel ödenmez. Ticari bankalarda ise vadesiz mevduata çok düşük de olsa bir faiz ödemesi yapılmaktadır.⁷⁹

Özel cari hesaplar, TL veya döviz cinsinden açılabilir. Hesap açılması için herhangi bir alt sınır söz konusu değildir. Katılım Bankaları cari hesaplarında biriken fonların tümünü kullanamazlar, toplanan fonların üzerinden Merkez Bankası'nın belirlediği oranda zorunlu karşılık ayırmaları gerekmektedir.

2.2.1.2 Katılma Hesapları

Katılma hesaplarına yatırılan fonların işletilmesinden doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren; hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen hesaplardır.⁸⁰

2.2.1.2.1 Katılma Hesaplarının İşleyişi

- **Hesap Değeri;** bu değer katılma hesabı fonlarına para yatıran gerçek veya tüzel kişilerin, bu fonda mevcut aktiflere katılma oranıdır ve kâr zarara katılma sözleşmesi formunun özel bölümünde belirtilir. Hesaba para yatırıldığı veya hesaptan para çekildiği zamanlarda bu oran değişeceğinden, sözleşme üzerindeki eski oran yerine, bulunan yeni oran yazılır. Hesap değeri, kurumun katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün; hesap sahibince yatırılan meblağın 100 olarak kabul edilen “Birim Değer” e bölünmesiyle bulunur.⁸¹

Para yatıran veya çeken kişiye ait hesap değerine, hesap sahibince yatırılan veya çekilen miktarın birim değere bölünmesi ile bulunacak oranın, para yatırılmışsa eklenmesi, para çekilmişse çıkarılması suretiyle bulunur.

- **Birim Değer;** katılma hesapları fonlarının kâr veya zarar değişimini yansıtan ve kâr elde edildiğinde artan, zarar edildiğinde ise azalan bir birimdir. Kâr ve zarar

⁷⁸ “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2005,s: 38.

⁷⁹ KARAPINAR; a.g.e, s:33

⁸⁰ “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2005,s:38-39

⁸¹ BUDUR, a.g.e, s: 31-36

kayıtlarının yapıldığı günlerde, türlerine göre ayrılmış fonda mevcut aktifler toplamının mevcut hesap değerleri bölünmesi ile bulunan günlük veya haftalık olarak hesaplanıp ilan edilen bir ağırlık birimidir.

Kurumun katılım hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün için birim değer 100 olarak kabul edilir. Daha sonraki günlerde havuzun işletilmesi sonucunda kâr elde edilmesi halinde havuzda mevcut aktif değer toplamı artmaktadır. Aktifler toplamının mevcut hesaplara dağıtılabilmesi için karla paralel olarak birim değerinde artırılması gerekmektedir. Bunun için, havuzda mevcut aktif değerler toplamının, bir önceki gün mevcut hesap değeri toplamına bölünmesi ile yeni birim değeri bulunur.

Örneğin; ilk gün açılan hesaplar şu şekildedir.

		Hesap Değeri	Birim Değer
X Şahsı	10.000 – YTL	100	100
Y Şahsı	40.000 - YTL	400	100
Z Şahsı	50.000 - YTL	500	100

Yatırılan tutarların birim değere bölünmesi suretiyle her hesabın hesap değerleri bulunmuştur. Yeni birim değeri ise şu şekilde hesaplanmaktadır:

Yeni Birim Değeri = Yeni Aktif Değer Toplamı / Bir Önceki gün Hesap Değerleri Toplamı

Havuz 100.000 YTL kâr elde ettiğinde bu karın %20'si olan 20.000 YTL'si kurumun kendi gelir hesaplarına alınır. Kalan 80.000 YTL'si ise havuzda mevcut hesaplara dağıtılır.

Elde edilen karla beraber aktifler toplamı 120.000 YTL'ye çıkmıştır. (Şahıslara ait olan 10.000+40.000+50.000 ve elde edilen karın %20'sinin bu değerlere eklenmesi)

Bir önceki gün hesap değerleri toplamı = 100+400+500

=1000

$$\begin{aligned}\text{Yeni Birim Değer} &= 120.000/1000 \\ &= 120\end{aligned}$$

- **Birim Hesap Değeri;** bireysel hesap sahibinin herhangi bir andaki hesap durumunu göstermektedir. Birim Değer ile Hesap Değerinin çarpılması sonucunda bulunur.

$$\text{Birim Hesap Değer} = \text{Birim Değer} * \text{Hesap Değeri}$$

- **Para Yatırma;** katılma hesaplarına para yatırabilmek için ilgili hesap için hazırlanmış olan “ kâr zarara katılma sözleşmesi”nin imzalanması gerekmektedir.

- **Vadesinden Önce Para Çekilmesi;** katılma hesaplarından vadesinden önce para çekilmesi, ancak 30 gün öncesinden ihbar edilmek suretiyle gerçekleştirilmektedir. Fonun yatırıldığı vade grubu, paranın çekilmesi sırasında kârlı ise, hesap sahibi sadece yatırdığı tutarı çeker, zarar durumun da ise, ancak birim hesap değeri tutarını çeker.

- **Hesapların Kapatılması;** Hesabın kapatılması durumunda hesap sahibinin talep edebileceği miktar, hesabın vadesinin bittiği gündeki birim değeri kadardır. Vade bitimini takip eden beş iş günü içinde kapatılmayan hesapların vadesi, aynı vade ile yenilenmiş sayılır.

2.2.2 Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım Bankaları'nın temel ayırıcı özellikleri fon kullandırma yöntemleridir.⁸² Katılım Bankaları tasarruf sahibi ve yatırımcıyı bir araya getirmekte ve yatırımcının riskleri tasarruf sahibi ve kurum tarafından paylaşılmaktadır. Hiçbir zaman önceden getiri garantisi bulunmamaktadır. Getiri, Katılım Bankaları'nın fonu doğru alanlarda kullanma becerisine ve fonu kullanan yatırımcının yatırımının verimine bağlıdır.

Katılım Bankaları önceleri nakit fon kullandırmazlarken son birkaç yıldır dövize endeksli nakdi fon kullandırmaktadırlar . Nakit kredi verilip, yatırımın sonucuna bakılmaksızın yatırımcının fon ihtiyacının giderilmesini ve belirli bir faizle bunun geri ödenmesini Katılım Bankaları'nın temel mantığına aykırıdır. Katılım Bankaları için fona ihtiyaç duyan yatırımcının, bu fona niçin ihtiyaç duyduğu, nasıl kullanacağı ve bunun bir getirisi olup olmadığı önem taşır. Fona niçin ihtiyaç duyduğu belirlenen yatırımcının bu ihtiyacı giderilir ve bunun sonucuna birlikte katlanılır.

---

⁸² KARAPINAR; a.g.e, s:36

Katılım Bankaları'nın fon kullandırma yöntemleri şunlardır:

2.2.2.1 Üretim Desteği

İslam literatüründe Murabaha olarak adlandırılan Üretim Desteği, işletmelerin ihtiyaç duydukları gayrimenkul, hammadde ve malzeme ile teçhizat ve makinelerin üçüncü kişilerden peşin satın alınıp, alış fiyatı üzerinden alıcı ile mutabık kalınan bir fiyattan vadeli satılması işlemidir.

Katılım Bankasının hem alıcı hem de satıcı rolü oynadığı üretim desteği kurum yanında asıl satıcı ve nihai alıcı olmak üzere üç taraf arasında gerçekleşmektedir. Sistem basit olarak şu şekilde işlemektedir: Gayrimenkul, makine teçhizat, ham veya yarı mamul maddeye ihtiyaç duyan işletme, bunları tedarik edeceği satıcı firma ile ön anlaşma yapar. Daha sonra Katılım Bankasına başvuruda bulunur ve istenilen teminatları da sağlar. Gerekli incelemeleri yapan kurum, satıcı firmadan bedelini peşin ödeyerek malı satın alır ve üzerinde anlaşma yapılmış fiyattan işletmeye satar. Satıcı peşin esastaki faturayı kuruma keser. İrsaliye ise kurum adına ve alıcının sevkini istediği adrese kesilir. Böylece mal doğrudan nihai alıcıya gitmiş olur. Daha sonra Katılım Bankası, alıcı firma tarafından da bilinen alış fiyatı üzerine kâr marjı ekleyerek bu malı alıcı firmaya fatura eder. Sözleşmede belirlenen vade bitiminde faturadaki tutar alıcı firma tarafından Katılım Bankası'na ödenir.⁸³

Görüldüğü gibi uygulandığı basit olan üretim desteği yöntemi bir takım avantajlar taşımaktadır. Öncelikle bütün mal alım satım faturalı, belgeli olduğu için kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasında yararlı bir sistemdir. İkinci olarak finansman maliyetlerinin hesaplanmasında firmalara kolaylık sağlamaktadır. Çünkü finansman maliyeti, satın alınana malın fiyatının içersindedir. Üçüncü olarak da kredi riski açısından uygun bir sistemdir. Katılım Bankası fonun nerede kullanıldığını bildiği için kurum açısından risk kontrolü kolaylaşmaktadır.

Taşıdığı bu avantajların yanında, yöntemin kendisi ve uygulandığı üzerine önemli eleştiriler yöneltilmektedir. Yönteme yönelik eleştiriler genelde bu finansman metodunun faizle olan ilişkisinde yoğunlaşmaktadır. Bu eleştirilerin ciddiyeti ve önemi, Katılım Bankalarının portföylerinin % 90'dan fazlasının Üretim Desteği'nden oluştuğu göz önüne alındığında ortaya çıkmaktadır.

⁸³ Recep Tekçam, "Özel Finans Kurumlarının Türk Mali Piyasasındaki Yeri ve Önemi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002. s:90-96

Finansal bir işlemin faizi içermesi için üç şartın bir arada bulunması gerekir. Bunlar:⁸⁴

- Ödünç verilen anaparanın üzerinde bir fazlalık oluşması
- Bu fazlalık ile zaman arasında bir ilişki kurulması
- Bu ilişkinin taraflar arasında bir mukavele ile saptanması

Görüldüğü gibi Üretim Desteği'nde iki ve üçüncü maddeler kesinlikle mevcuttur. Birinci maddede ise belirsizlik vardır. Şöyle ki; Üretim Desteği yönteminde banka müşterisine borç para vermemekte olup, ithal ettiği malı maliyet artı kâr ile müşterisine satmaktadır. Kısacası Üretim Desteği'ni faizli olmaktan kurtaran paranın para ile değil, malın para ile değiştirilmiş olmasıdır. Ancak Katılım Bankaları'nın fon kullandırma yöntemleri içerisinde en az riskli ve faize en yakın enstrüman olan Üretim Desteği yöntemi paranın para ile mübadelesi değil, para-mal-para mübadelesi olmasına karşın bu mübadele süreci çok hızlı olmaktadır. Bu yüzden malın kurum elinde kalma süresi çok kısa olmakta, bu durumda yöntemi faize yaklaştırmaktadır.

2.2.2.2 Kâr-Zarar Ortaklığı

Kâr-Zarar Ortaklığı, İslam iktisatçılarının faizden arınmış olduğu konusunda tamamen mutabakat sağladıkları bir yöntemdir. İslam iktisatçılarının faizli sisteme alternatif olarak önerdikleri, Katılım Bankalarının kullanması gereken asli yöntemdir.⁸⁵

Asli bir yöntem olmasına rağmen, Kâr-Zarar Ortaklığı, Katılım Bankaları tarafından fazlaca kullanılmayan bir yöntemdir. Bunun temel nedenleri şunlardır;

- Güvenilir ve işin ehli yatırımcı bulmanın zor olması,
- Toplanan fonların kısa vadeli, bu tür yatırımların ise uzun vadeli olması,
- Enflasyonun sürekli olarak yüksek seyretmesi.

Kâr-Zarar Ortaklığı şeklinde fon kullandırmadan önce, Katılım Bankaları ile fon kullandırılacak gerçek veya tüzel kişi arasında “Kâr-Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi” imzalanır. Bu sözleşme, her iki tarafın hak ve yükümlülüklerini belirtir.

Kâr-Zarar Ortaklığı iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bunlar, Kâr-Zarar Katılımı (Mudaraba) ve Ortaklı (Muşaraka) olarak adlandırılmaktadır.

⁸⁴ TEKÇAM; a.g.e, 91.

⁸⁵ KARAPINAR; a.g.e, s: 37-38.

Kâr-Zarar ortaklığı yönteminin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir.

2.2.2.2.1 Kar-Zarar Katılımı (Mudaraba)

Kâr-Zarar Katılımı, Katılım Bankaları tarafından belli bir işin gerçekleştirilmesi için gerekli olan bütün sermayenin temin edilerek, emeğin yatırımcıya bırakılması ve neticede elde edilecek kârın hangi oranlarda kurum ve yatırımcı arasında paylaşılacağına tespitidir.

Kâr-Zarar Katılımında üç taraf vardır. Bunlar tasarruf sahibi, yatırımcı ve bunlar arasında olan Katılım Bankasıdır.⁸⁶

Kâr-Zarar katılımında sermaye sahipleri, fonları kullanımında Katılım Bankalarını serbest bırakmadıklarından, Katılım Bankaları, fonları beklide istediği projenin finansmanında kullanmadığından, yani sınırlandırıldığından sermayenin zararına katlanması gerekmemektedir. Zarar sadece sermaye sahipleri tarafından tazmin edilmektedir. Sermaye sahibi bu zararı yatırımcıdan da katılım bankasından da talep edemez.⁸⁷

Zaten İslam hukukuna göre de faizsiz bankalar bu ortaklık türünde özel işçi durumundadır. Özel işçi kendisine verilen işe katıksız olarak bir zarara sebep olursa o zararı tazmin etmez. Ancak zarar, bankanın ihmalden veya üzerine düşeni yapmamasından doğmuş ise, fon sahiplerinin zararı bankaya tazmin ettirme hakkı doğar.⁸⁸

Teşebbüsten kâr veya zarar elde edilmemişse yani faaliyet başa baş sonuçlanmışsa banka fonları sahiplerine aynen geri öder. Böylece fon sahipleri de bankada işleminden bir şey kazanmamış olur.

Kâr-Zarar Katılımı daha çok, kâr getirecek bir projeye sahip olmakla birlikte yeterli sermayesi olmayan kişilerin başvurdukları bir yöntemdir. Bu tip projeleri olan kişiler Katılım Bankalarına başvurarak, projeleri hakkında bilgi sunarlar. Katılım Bankaları bu projelerin gerçekçi olduğuna ve işlerliğine inandıklarında bu tür projelerin

---

⁸⁶ KARAPINAR; a.g.e, s:38.

⁸⁷ Abdülbaki Başgümmüş, “Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası İçindeki Yeri”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 1997. s: 37.

⁸⁸ GÜLAKAR; a.g.e, s:15.

finansmanına karar verebilirler. Bu projeler genellikle yüksek riskli ve yüksek getirili projelerdir.⁸⁹

Kâr-Zarar Katılımı, yaşadığımız yüzyılda modern finans literatürüne giren risk sermayesi kavramının İslam'daki uygulamasıdır. Kâr-Zarar Katılımı konusu, batıda son yüzyıllarda gündeme gelen risk sermayesi kavramı ile gelmiş bir konudur. Risk sermayesi, batıda riski göze alan, yüksek getiri bekleyen kişilerin başvurdukları bir finanslama yöntemidir.

Kâr-Zarar Katılımının temel özellikleri şöyle sıralanabilir;⁹⁰

- Sermaye sahibi olan kişi ile emeğini, bilgi ve tecrübesini ortaya koyan kişinin kâra ortak olmaları,

- Tarafların kâr paylarının belirli olmaması, kârın taraflar arasında önceden belirlenmiş bir oranda bölünmesi,

- Zararın tamamının sermayedara ait olması,

- Sermayenin emeğini koyan tarafından yönetilmesi,

- Sermayedarın ise sadece denetim yetkisine sahip olması.

2.2.2.2 Ortaklık (Muşaraka)

Bu yöntemde Katılım Bankası ile müteşebbis bir projeyi gerçekleştirmek için emek ve sermayelerini ortaya koyarak bir ortaklık kurarlar.⁹¹

İşletme ya da kişi yönetime olan katkısının karşılığı olarak pay aldıktan sonra ortaya çıkan kâr taraflarca önceden belirlenen oranlar dahilinde sermaye katılımına göre belirlenir. Zarar da yine sermaye oranında paylaşılır.

Bu tür ortaklıkta koyulan sermayenin eşit olması gerekmediği gibi kâr oranı da taraflar arasında belirlenir. Kâr oranının sermaye oranına bağlı olması zorunlu değildir. Katılım Bankaları Ortaklık prensibiyle ortaklarına sermaye sağlarken, kâr paylaşma oranını anlaşma ile sağlamakta serbesttir. Ancak tarafların kâr paylarının önceden kesinlikle saptanmış olması gerekir. Zararın paylaşılmasında ise taraflara serbesti

---

⁸⁹ KARAPINAR; a.g.e, s:38.

⁹⁰ GÜÇTEKİN; a.g.e, s:16-17.

⁹¹ GÜÇTEKİN; a.g.e, s:17-18.

tanınmamıştır; zarar paylaşım oranı belirlidir ve bu oran taraflarca ortaklığına konulan sermayenin, ortaklığın toplam sermayesine, bölünmesi ile bulunur.

2.2.2.3 Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı

Dış Ticaret ve Kambiyo mevzuatı çerçevesinde, Katılım Bankası ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir sözleşme dahilinde, mal karşılığı vesaik mukabilinde fon kullandırması işlemidir.⁹²

Bu yöntem esas itibariyle kurumsal finansman desteği yöntemine benzemektedir. Yalnız burada mal karşılığı vesaik Katılım Bankasınca peşin satın alınmakta ve vadeli olarak fon kullanana daha yüksek bir fiyattan satılmaktadır.

2.2.2.4 Uluslar Arası Piyasalarda Mal Alım Satımı

Uluslar arası ticari piyasalarda yapılan bir faaliyet türüdür. Fiziki bir mal alınır yada satılır; ancak mal fiilen teslim alınmaz. Satın alma; hamiline yazılı her an el değiştirebilir nitelikte, beynelmilel alanda tanınmış bir depoca verilmiş “ giriş fişi” ile olur. Satın alınan mal, ancak ileriki bir tarihte teslim edilmek koşuluyla cari piyasa fiyatı dikkate alınarak saptanacak, satın alış fiyatından daha yüksek bir fiyattan anında satılır.⁹³

Ön satış mukavelesi yapılarak, tahakkuk ettirilen satın alma işleminin yetkili bir “clearing house” ca garanti edilmesi gerekir. Clearing house bulunmayan yerlerde, taahhüt, resmi piyasada faaliyet gösteren yetkili bir kurumca yapılır.

2.2.2.5 Finansal Kiralama

Kiralama en genel anlamı ile herhangi bir varlığın mülkiyetini devralmadan sadece anda kullanım hakkını belli bir süre için elde etmektir. Mal sahibinin mal üzerindeki mülkiyet hakkı saklı kalmak üzere malının kullanım hakkını, bir menfaat karşılığında bir başka kişiye devretmesidir.⁹⁴

İşletmeler faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duydukları varlıkları satın almak yerine belirli dönemlerde sabit ödemeler yaparak kiralama yoluyla elde

---

⁹² BUDUR; a.g.e, s:40.

⁹³ ALTANER; a.g.e, s:58.

⁹⁴ Senan, Uyanık, **Proje Finansmanında Finansal Kiralamanın Rolü**, Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara, 1990, s: 5-6

edebilirler. Bu tür kiralama anlaşmalarında kiralama süresi, kiralanan varlığın ekonomik ömrünün önemli bir bölümünü kapsamaktadır.

İşletmeler tarafından yatırımların gerçekleştirilmesinde yararlanılabilecek kiralama seçeneği ülkemizde yatırım ve finansman amaçlı kiralama, yada kiralama veya İngilizce karşılığı ile “leasing” terimi ile anılmaktadır.

Kiralama konusu olabilecek varlıklar oldukça çeşitlidir. Bilgisayarlardan , uçaklara, tarım ve imalat makinelerinden, fotokopi makinelerine kadar her türlü araç kiralama konusu olabilmektedir. Kiralama anlaşmalarında en az iki taraf bulunmaktadır. Kiralama konusu varlığın sahibi; kiraya veren kira ödemeleri yaparak varlığın kullanım hakkını elde eden taraf ise kiracı olarak adlandırılmaktadır. Kiraya verenin ve kiracının ihtiyaçlarına ve kiralanan varlığın özelliklerine göre kira ödemelerinin miktarları ve tarihleri ile sözleşme koşullarının değiştirilmesi mümkündür.

İşletmeye sunulan yatırım önerilerinin değerlendirilmesinde, yatırım yapılması düşünülen varlığı kullanımı sonucunda işletmenin elde etmeyi beklediği nakit akışların tahmini yapılır. Daha sonra bu nakit akışlarının tahmini yapılır. Daha sonra bu nakit akışlarının değerine bağlıdır.

Bir yatırımın değerinin ona sahip olmaktan değil de, kullanım hakkını elde etmekten geldiği fikrinin yaygınlaşması ile birlikte varlıkların kullanım haklarının devri anlamına gelen kiralama, işletmeler tarafından faaliyetlerinde kullanılacak varlıkların elde edilmesinde giderek daha sık kullanılan bir yöntem olmuştur. Kiralama ile kiralamaya konu olan varlığın hukuki sahibi ve ekonomik sahibi birbirinden ayrılmış olmaktadır.

Katılım Bankaları finansal kiralama işlemlerini bir sözleşme ile ve asgari dört yıl için yaparlar. Ancak teknolojik ömürleri, yararlanma süreleri kısa olan mallarda sözleşme süresi iki yıldan az olmamak koşulu ile dört yıldan az düzenlenebilir.⁹⁵

Finansal kiralama işlemlerinde; sözleşme süresi sonunda malın kiracının mülkiyetine geçeceği sözleşmede belirtilir. Devir işlemleri menkullere göre devir arz eder.

- Makine ve teçhizat; sözleşme süresi sonunda sembolik devir bedeli tahsil edilir, bu bedele bir devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.

---

⁹⁵ www.bankaasya.com.tr

- Gemi; sembolik devir bedeli tahsil edilir. Gemi sicilinde gerekli işlemler tamamlanır. Devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.

- Araç; sembolik devir bedeli tahsil edilir. Noter satışı yapılır. Plaka, ruhsat devir işlemleri tamamlanır. Ardından devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.

- İş makinesi; diğerlerinde olduğu gibi sembolik devir bedeli tahsil edilir. Noter satışı yapılır. Tescil plaka değişiklikleri için işlemler tamamlanır. Ardından devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.

2.2.2.6 Faktoring

Faktoring, kuruluşların kısa vadeli satışlarından doğan alacak haklarını fon sağlamak amacıyla faktör kuruluşa belli bir komisyon ve iskonto karşılığında satması işlemidir.⁹⁶ Başka bir deyişle faktoring, kredili satış yapan firmaların bu satışlardan doğan alacak haklarını faktör adı verilen finansal kurumlara satmak yoluyla kısa süreli fon sağladıkları bir finansman tekniğidir.⁹⁷

Senet iskonto ettirilmesi veya teminat olarak gösterilerek bankalardan avans alınması işlemi ile alacak hakkının satışı (Faktoring) farklı hukuki sonuçlar doğurmaktadır.İskonto veya avans işlemleri, firma açısından şarta bağlı borç doğurabildiği, yani senedin süresinde ödenmemesi durumunda iskonto ettiren veya teminat olarak gösteren firmaya geri dönmek hakkına sahip olduğu halde, alacak hakkının satışında alacağın süresinde tahsil edilmeme riski satın alan finansman kurumu tarafından üstlenilmektedir. Gerçi firma ile alacak hakkını satın alan finansman kurumu arasında yapılan sözleşmede bazı koşullar altında alıcının firmaya geri dönüş hakkı tanınabilir; rücu hakkı olan faktoring yapılabilir yada senedin tahsil edilmeme riski belli oranlarda firma ile finansman kurumu arasında paylaşılabilir veya faktör yalnız ticari senedin tahsilini üstlenebilir. Ancak bu tür finansman tekniğinin yaygın uygulandığı ülkelerde genellikle finansman kurumları senedin tahsil edilmeme riskini de ya tümüyle ya büyük ölçüde yüklenmektedir.

Faktoring, Katılım Bankalarının fon kullandırma işlemleri arasındadır. Ancak Türkiye'deki Katılım Bankaları şu anda bu işlemi yapmamaktadır.

⁹⁶ Mikail Atlan, Fehmi Karasioğlu, Muhammed Bezirci, Rabia Özpeynirci, Haluk Duman, Namık Kemal Erdemir, **Uygulamalı Finans**, Atlas Kitapevi, Konya, 2004, s: 126.

⁹⁷ Öztin Akgüç, **Finansal Yönetim**, Avcıol Basım-Yayımları, İstanbul, 1998, s:552-554.

2.2.2.7 Diğer Faaliyetler

Katılım Bankaları faizli işlemlere girmemek kaydıyla, bankaların yürüttükleri tüm faaliyetleri ve hizmetleri yapabilirler. Buradaki temel kriter, işlemin faizle ilişkisinin olup olmadığıdır. Zaten, bankalara alternatif oluşturmak iddiasında olan Katılım Bankaları, bankalarla rekabet edebilmek için onların müşterilerine sundukları hizmetleri de sunmak zorundadırlar.⁹⁸

Katılım Bankaları belirtilen ana faaliyetler dışında menkul kıymet ve döviz alım satımı yapabilirler. Bu tür işlemler bir tür ticaret olduğundan elde edilen kâr faiz değildir. Katılım Bankaları müşterilere modern bankacılığın sunduğu birçok hizmeti de sunabilirler. Böylece hem müşterilerin ihtiyaçlarını giderirler hem de bu işlemleri yaptıkları için komisyon alabilirler. Bu tür işlemler bir hizmet satışı niteliği taşıdığından elde edilen karın faizle ilgisi olmayacaktır. Katılım Bankalarını bu anlamda sunabilecekleri hizmetlere aşağıdakiler örnek verilebilir.

- Çek ve senet tahsili,
- Havale,
- Elektronik fon transferi,
- İthalat ve ihracat işlemleri,
- Çek vermek,
- Kredi kartı vermek,
- Teminat mektubu vermek,
- Kasa kiraya vermek vb.

2.3 KATILIM BANKACILIĞININ PROBLEMLERİ

2.3.1 Yapısal Problemleri

Sistemin tesis ve işleyişine ilişkin problemlerdir. Bunlar;⁹⁹

---

⁹⁸ KARAPINAR; a.g.e, s:41.

⁹⁹ AKIN; a.g.e, s: 376

2.3.1.1 Kurumsal Yapının Teşekkülü

Faizli ve faizsiz finansman kurumlarının karşılıklı rekabetine açık olan bir sistemde faizli bankacılık hem kuruluş kolaylığı hem de çalışma pratikliği nedeniyle daha makul görülmektedir. Ancak son yıllarda faizsiz bankaların kurulmasındaki sorunlar ortadan kalkmaya başlamıştır.

2.3.1.2 Mevduat Erozyonu

Faiz getirisinin olmaması halkın mevduat yatırma isteğini ortadan kaldıracığı ileri sürülebilir. Ayrıca kar-zarar ortaklığı zarar riski nedeniyle çoğu kez faiz tercih edilmektedir. Bu durum mevduatların ticari bankalara kaymasına neden olmaktadır.¹⁰⁰

2.3.1.3 Banka Zararları İhtimali

Katılım Bankaları finanse ettiği bir teşebbüsün karşılaşılabileceği bir zararı paylaşması nedeniyle içine düşebileceği bir zarar ihtimalidir. Finanse edeceği çeşitli iş alanlarındaki karlılığı sahip olduğu teknik bilgi, tecrübe ve detaylı verilerle değerlendirmek imkanına sahip olan bankalar için böyle bir ihtimal genelde söz konusu değildir. Çeşitli faaliyet alanlarına yaymış olduğu fonlarını kullanan teşebbüslerden bir kısmı zarar etse bile, diğerlerinin karı onu telafi edecektir.

2.3.1.4 Kısa Vadeli Krediler

Kâr ve zararın tespitinin mümkün olmadığı bir dönem için kısa vadeli kredilerin Kar-zarar ortaklığına göre oluşturulması mümkün değildir.

2.3.1.5 Tüketici Kredisi

Bu krediler daha çok ihtiyaç içindeki düşük gelir dilimleriyle alakalı olmakla beraber, günümüzde yeni bir boyut kazanarak orta sınıfa dönük bir uygulama haline dönüşmüştür. Daha önemlisi bu kredilerin amacı; zorunlu ihtiyaçları karşılamaktan çok bilinçli olarak, hayat standardının yükseltilmesi için dayanıklı tüketim mallarının satın alınması için gerekli finansman teminine yönelmiştir.

2.3.1.5 Kaynak Tahsisi

Katılım bankalarıyla ilgili diğer bir sorun da kaynak dağılımını temin edemeyeceği hususudur.

---

¹⁰⁰ AKIN; a.g.e, s: 377.

Faizin olmaması ve yatırılabilen fonları alan kimselerin bu fonlardan sınırsız olarak istifade etmeleri nedeniyle sınırsız olarak genişleyecek talebi, arzla dengeye getirecek bir mekanizma ortadan kalkacak, aynı zamanda kaynak tahsisinde böyle objektif bir kriter bulunmayacaktır.

2.3.2 Milletlerarası Bankacılığa Geçmede Yaşanan Problemler

Milletlerarası mali piyasa devletlerin para-banka politikasında gösterdikleri aşırı hassasiyet nedenleriyle yabancı bir ülkede bir finans kuruluşunun faaliyete geçmesi diğer şirketlere nazaran daha büyük güçlük arz eder. Bunlar;

2.3.2.1 Kuruluş Problemleri ve Mali Mevzuat Sınırlama

Kuruluş yönünden en büyük sorun sistem farkından ileri gelmektedir.

Mali mevzuat sınırlamaları da sistem farklılığından kaynaklanmaktadır. Faizli ortamda mali mevzuatta düzenlemeye gidilmeden kendine özgü metotlar kullanarak faaliyete geçmek mümkün değildir. Bunun yanında faizin finansman masrafı olarak banka maliyetine girmesi kar-zarar ortaklığı sisteminde dağıtılacak karların vergilendirilmesi yönünden dezavantajlı bir durum ortaya çıkarmaktadır.

BÖLÜM 3

KATILIM BANKALARININ TÜRK FİNANS SİSTEMİ İÇERSİNDEKİ YERİ VE SERMAYE PİYASASI İŞLEMLERİ

3.1 KATILIM BANKALARININ TÜRK FİNANS SİSTEMİ İÇERSİNDEKİ YERİ

Bankacılık dilinde “angajman” faaliyetleri de denilen fon sağlama işlemleri bankaların temel fonksiyonlarından biridir. Bankalarda fon sağlama işlemleri başlıca iki kaynaktan sağlanmaktadır. Bunlardan ilki özkaynaklar ikincisi yabancı kaynaklardır. Ticari bankaların özellikleri itibariyle, özkaynaklar toplamının, toplam kaynakları içinde önemi azdır. Bankalarda özkaynaklar plasman faaliyetlerinde kullanılmaz, genellikle banka binası ve sabit varlıklara yatırılır.¹⁰¹

Bankalarda ana fon kaynağını yabancı kaynaklar, özellikle mevduatlar oluşturur. Mevduat; bankalara gerçek ve tüzel kişilerin, bir faiz karşılığında, istedikleri anda veya belli bir süre sonra yada belli bir ihbar süresine uyararak geri almak üzere yatırdıkları paralardır. (faiz , ticari bankalar için geçerlidir. Katılım bankaları için söz konusu değildir.) Bankalar Kanunu, dolaylı yola da olsa mevduatı; “ ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde veya belli bir vadede iade edilmek üzere para kabulü” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁰²

Bankaları diğer ticari kuruluşlardan ayıran en önemli fark mevduat toplayabilmeleridir.

Bu yetki ülkemizde bankalar dışında sadece katılım bankalarına verilmiştir.¹⁰³ Bugün bütün bankaların kaynaklarının çoğunluğunu mevduatlar meydana getirmektedir.

Bankalar topladıkları mevduatlar sayesinde daha fazla kredi verebilmektedirler. İş piyasasına fon arz etmenin özellikle gelişmekte olan ekonomiler için ne kadar önemli olduğu göz önüne alınırsa bankaların önemi kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Çünkü

¹⁰¹ Fikri Pala, **Banka Muhasebesi ve Maliyet Sistemi**, Uludağ Üniversitesi Basım evi, Bursa, 1993, s: 19

¹⁰² Orhan Sevilengül, **Banka Muhasebesi**, Gazi Kitapevi, Ankara, 2001s: 19.

¹⁰³ Mustafa Uçar, **Banka Muhasebesi**, Dicle Üniversitesi Yayınları, Diyarbakır, 1992, s:80-81.

gelişmekte olan ülkelerde en önemli mesele sermaye yetersizliğidir. Bankalar bu ülkelerde atıl kalan sermayelerin harekete geçirilmesinde önemli roller üstlenen kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bankaların topladıkları mevduatları şöyle sınıflandırabiliriz:

- Vadesiz Mevduat

İstenildiği anda çekilebilen mevduattır. Karşılığında faiz verilmez.

- Vadeli Mevduat

Belirli bir sürenin sonunda çekilmek üzere yatırılan mevduat olup, bankalar için kullanım kolaylığı sağladığından daha avantajlıdır.

- Tasarruf Mevduatı

Gerçek kişiler tarafından açtırılan ve ticari işlemlere konu olmayan mevduattır.

- Döviz Tevdiat Hesabı

Türkiye’de ve yurt dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin tevdi ettikleri konvertible yabancı paralarla vadesiz veya üç, altı, on iki ay vadeli olarak açılabilen hesaplardır.

- Döviz Dönüştürülebilir TL Mevduat Hesabı

Enflasyon ve devalüasyonun ülke parasında meydana getirdiği satın alma gücü düşüşü sonucu, yerli paradan kaçmayı önlemek için TL ile yabancı para değeri üzerinden açılan mevduat türüdür.

Kredi verme ve plasman adı verilen fon kullanım fonksiyonu, bankacılığın en önemli fonksiyonudur. Bankalar sağlamış oldukları fonları, işletmelere borç olarak verir. Böylece atıl birikimlerin ekonomiye akmasını sağlamış olurlar.¹⁰⁴

Bankaların fon kullanma fonksiyonlarının en önemlisini banka kredileri oluşturur.

Bankalar toplamış oldukları fonları şöyle kullanırlar;

- Bankalar kanunlara ve kendi özel politikalarına uygun olarak bir nakit mevcudu bulundururlar. Kasa durumu, kasa hesabı, yabancı paralar, T.C Merkez

---

¹⁰⁴ PALA; a.g.e., s: 19-20.

Bankası serbest ve bloke hesaplar ile diğer bankalardaki hesaplardan oluşur. Bunları normal para çıkışı için bulundurlar.

- Bankalar kredi verirler. Kredilerinin bir bölümünü de mali plasmanlar teşkil eder. Bir bakıma zorunlu olan mali plasmanlar ile birlikte muhtelif alanlara yöneltilen kısa, orta ve uzun vadeli serbest nitelikli kredi ve plasmanlar, banka kaynaklarının kullanıldığı en geniş alanları meydana getirir.

- Bankalar çeşitli alanlardaki işletmelere iştirak ederek onlara sermaye kaynağı sağlar

- Bankalar, faaliyetlerinin devamı için kaynaklarının bir kısmı da, kuruluş ve örgütlenme giderleri ile ihtiyaçları bulunan ve özellikle özkaynakları ile sınırlı miktarda menkul, gayri menkul ve diğer sabit kıymetlere yatırırlar.

Kredi Çeşitleri

- Kredinin Nakdi Olup Olmadığı Açısından

Nakdi Krediler: Faiz veya komisyon karşılığında borç para verilmesi işlemidir. Nakdi krediler müşterinin lehdarı olduğu senetleri iskonto etme, avans verme veya borçlu cari hesap açma şeklinde gerçekleştirilebilirler.¹⁰⁵

Gayri Nakdi Krediler: Müşteri lehine teminat mektubu verilmesi, müşterini senetlerine kabul, ciro, aval işlemi uygulayarak bu senetlere tedavül gücü kazandırılması, müşteriye kefil olunması işlemleri gayri nakdi kredi işlemleridir.

- Kredinin Vadesi Açısından

Kısa Vadeli Krediler: Vadesiz veya iki yıla kadar olan kredilerdir.

Orta Vadeli Krediler: Vadesi 2-5 yıl arasında olan kredilerdir.

Uzun Vadeli Krediler: Vadesi 5 yıldan daha uzun olan kredilerdir.

-Kredinin Veriliş Amacı Açısından

İşletme Kredileri: İşletme sermayesini desteklemek için verilen kredilerdir.

Donatım Kredileri: İşletmelerin tesislerini yenileme, modernize etme, genişletme çalışmalarına ilişkin makine ve teçhizat alımlarının finanse edilmesine yönelik kredilerdir.

---

¹⁰⁵ SEVİLENGÜL; a.g.e., s: 102-103.

Yatırım Kredileri: İşletmelerin tesis kurmalarına yönelik bina, makine ve teçhizat alımı, imal ve inşası için gerekli finansmanın sağlanması amacıyla verilen kredilerdir.

- **Kredinin Konusu Açısından**

Ticari krediler

Sınai krediler

İhracat kredileri

İthalat kredileri

İhtisas kredileri

- **Teminat Açısından**

Teminatsız Krediler: Müşterinin itibarına güvenerek ve sadece onun imzası karşılığında, herhangi bir teminat almaksızın verilen kredilerdir.

Teminatlî Krediler: Bu kredi türü de kendi içinde “ şahsi teminatlî” ve “maddi teminatlî” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Müşterinin kendi imzası yanında en az bir güvenilir kişinin imzası alınarak verilen kredilere “ şahsi teminatlî” kredi denmektedir. Müşterinin teminat olarak gösterdiği maddi bir değerin rehin veya ipotek alınması karşılığında verilen krediler ise “ maddi teminat karşılığî” kredi olarak anılmaktadır.

3.2 KATILIM BANKALARININ MALİ YAPISI

Katılım Bankaları, Türk Bankacılık sektöründe, ticari bankalar ile kalkınma/yatırım bankalarının yanında üçüncü çeşit finansal kurum olarak son yirmi yıldır faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu süre içinde Katılım Bankaları mali sisteme kazandırdıkları farklı bankacılık anlayışlarıyla, ticari ve yatırım/kalkınma bankalarının tamamlayıcıları olup, atıl kalmış fonların mali sisteme girişini sağladılar. Ayrıca sisteme kazandırılan bu tasarrufları kredilere dönüştürerek, sanayi sektörü için alternatif bir finansman imkanı meydana getirdiler.¹⁰⁶

Özel Finans Kurumu adı altında faaliyetlerine başladıkları 1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de büyüme süreci, çeşitli nedenlerle yaşanan mali ve ekonomik

---

¹⁰⁶ “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2005,s:39-40.

krizlerle kesintilere uğrasa da Özel Finans Kurumları bu krizlerden daha az oranda olumsuz etkilenmeleri ile dikkat çektiler. Bu durum kar/zarar ortaklığı esasının ve sağlıklı kredi kullandırmanın bir sonucu olarak değerlendiriliyor. Bankacılık sektörüne kazandırdıkları yeni bankacılık yaklaşımıyla Katılım Bankaları, tasarruf yapan kesime tatminkâr bir getiri dağıtırken, ticari ve sınai kesime de rekabetçi ve ekonomik maliyetlerde fonlama yaptılar.

Katılım Bankaları, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik krizlerden sonra yüzde 50'ye varan fon çıkışına rağmen varlıklarını sürdürebilirler ve daha önemlisi, krizlerden kendi iç dinamikleri sayesinde çıkmayı başararak, ekonomiye ve kamuya herhangi bir ek yük getirmediler.

Bankacılıkta bilançoların pasifinde yer alan ve halktan toplanan tasarrufların oluşturduğu yükümlülüklerde, kâr ve zarara katılma yöntemi, sabit oranı yükümlülüğe nazaran kurumlara rahatlık sağlayarak, krizlerin aşılmasına yardımcı oldu. Kurumlar, faiz riskinden başka kur riski de yüklenmemiş oldular.

Bilançonun aktifinde yer alan kredilerde Katılım Bankalarının izlediği prensipler, kriz dönemlerinin diğer mali kurumlara nazaran daha kolay atlatılmasını sağladı. Katılım Bankalarını çalışma prensipleri gereğince, kredilerin mutlaka bir proje veya ekipman tedariki karşılığında kullanılması ve kredi bedelinin kredi müşterisine mal ve hizmet temin eden satıcıya ödenmesi, hem bu kredilerin veriliş amacı dışında kullanımını önüyor hem de kredinin ve firmanın kontrolünü kolaylaştırıyor. Diğer taraftan, kredinin taksitli kullanılması ve genellikle taksitlerin aylık tahsil edilmesi de hareketliklerini artırmaktadır.

Katılım Bankaları, kredi kullandırma yöntemlerinden biri olan finansla kiralama sayesinde, fon kullanan firmaların, nakit akımlarına uygun tarzda kredilendirilmesini de sağlıyor. Kullanılan yöntemler, bu kurumların kullandığı kredilerin emniyetini artırarak, aktif kalitesini yükseltiyor. Dolayısıyla Katılım Bankacılığı, sadece faizsiz olma özelliğine sahip bir bankacılık türü değil, aynı zamanda bilançonun pasifindeki yükümlülüklerin riskini azaltıcı, aktifteki kredilerin emniyetini ve dolayısıyla aktif kalitesini artırıcı özellik taşıyan bir bankacılık türü olarak mali sistemde önemli bir rol oynuyor.

3.2.1 Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Aktif Toplamları

Aktifler, katılım bankalarının sahip olduğu varlıklarını yani paraya dönüşebilecek değerleri ifade eder. Katılım bankalarının aktif yapısı duran varlıklardan çok parasal varlıklardır.

Tablo 1: Katılım Bankalarının Yıllara Göre Aktif Değişimi

Dönem	Aktifler (Milyar TL)	Aktifler (Milyon Dolar)	Dolar Bazında Değişim %
2001	2,236,000	1,643	-51
2002	3,962,000	2,424	48
2003	5,112,000	3,722	54
2004	7,298,601	5,435	46
2005	8,203,000	6,150	13

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, TKBB (2005).

2001 yılında Katılım Bankalarının dolar bazında aktif büyüklüğü çok düşüş göstermiştir. Bunda İhlas Finans Kurumu’nun kapatılmasının büyük rolü vardır

Katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü, 2004 yılında bir önceki yıla göre reel olarak %24 artış göstererek 7,3 milyar YTL’ye yükselirken,2005’in ilk yarısında da 8,2 milyar YTL’ ye ulaşmıştır. 2004 yılı boyunca Katılım Bankalarının aktif büyüklüğü, dolar bazında %46 artarak 5,5 milyar USD seviyesine ulaşmıştır.

Katılım Bankalarının 2003 yılında toplam aktifleri yarı yarıya TL ve yabancı para cinsinden oluşmaktaydı.Ancak bu dağılım TL lehine artış kaydederek sırasıyla %54 ve %46 olarak gerçekleşmiştir. Son yıllarda sağlanan ekonomik istikrar sayesinde paraya güvenin artması, hem ticari hem de Katılım Bankalarının fon yapısını etkilemiştir. Böylece ekonominin genelinde ortaya çıkan, yerli para cinsinden mevduatların artması anlamına gelen “ tersine dolarizasyon” eğilimi, Katılım Bankalarında da yaşanmıştır.

Tablo 2 : Katılım Bankalarının ve Ticari Bankaların Aktif Toplamı (Milyar TL)

Dönem	Ticari Bankalar	Katılım Bankaları	Toplam	K.B/Top.
2001	216,507,617	2,365,000	218,872,617	1,08
2002	212,675,48	3,962,000	216,637,488	1,83
2003	249,692,000	5,112,934	254,804,934	2,01
2004	304,524,090	7,298,601	311,822,691	2,34
2005	382,241,594	9,945,431	338,187,025	2,94
2006	470,622,000	13,729,720	484,351,720	2,83

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, TKBB (2005), TBB(2006).

Katılım Bankalarının 2006 yılına kadar altı yıl içerisinde sürekli bir artış gösterdiği görülmektedir. 2001 yılında 2,266,000 TL iken bu rakam 2006 yılı sonunda 13,729,720 TL’ ye ulaşmıştır. Ayrıca yıllar itibariyle Katılım Bankalarının bankaların toplam aktiflerine oranı da artış göstermiştir. 2001 yılında bankalara oranı 1,08 iken 2006 yılı sonunda bu oran 2,83 olmuştur.

3.2.2 Katılım Bankaları ve Ticari Bankalarının Topladıkları Fonlar/Mevduat

Toplanan Fonlar (Mevduat), bankalara ve benzeri kredi kurumlarına istenildiğinde yada belli bir vade veya ihbar süresi sonunda çekilmek üzere yatırılan paralardır.¹⁰⁷

Mevduat yalnızca bir paranın hesaba yatırılması suretiyle yapılmaz; başka bir hesaba keşide edilen çekin alacak kaydı, herhangi bir hesaptan aktarma yapılması, havale kabul edilmesi gibi nakit hareketi gerekmeden de mevduat oluşturulabilir.

¹⁰⁷ www.wikipedia.org

Tablo 3: Katılım Bankalarının ve Ticari Bankaların Topladığı Fonlar (Milyar TL)

Dönem	Ticari Bankalar	Katılım Bankaları	Toplam	K.B/Top.
2001	147,520,532	1,917,000	149,437,532	1,28
2002	142,387,988	3,206,000	145,593,988	2,20
2003	147,350,714	4,004,306	151,355,020	2,65
2004	190,996,041	5,992,159	196,988,200	3,04
2005	243,066,274	4,441,519	247,507,793	1,79
2006	296,495,000	5,258,537	301,753,537	1,74

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, TKBB (2005), TBB (2006)

Katılım Bankalarının bankalara oranı da yıllar itibariyle sürekli artış göstermiştir. Son iki yılda diğer yıllara göre düşüş göstermiştir. 2001 yılında oran 1,28’ken 2006 yılının sonunda bu oran 1,74’e ulaşmıştır.

Ticari bankaların toplamış oldukları fonlar, katılım bankalarına göre oldukça fazladır. Bunun nedeni ticari bankaların ülkemizde daha yaygın olması ve dolayısıyla şube sayılarının daha çok olmasıdır. Bir diğer neden ise faiz getirisinin birçok insana daha cazip gelmesidir.

3.2.3. Katılım Bankaları ve Ticari Bankalarının Kullandıkları Fonlar

Katılım bankalarının kullandıkları fonlar, ticari bankalarda kredilere karşılık gelmektedir. Ancak daha önceden de belirtildiği gibi katılım bankaları kredi anlayışında fon kullandırmamaktadır.

Tablo4: Katılım Bankaları ve Ticari Bankalarının Kullandırdıkları Fonlar
(Milyar TL)

Dönem	Ticari Bankalar	Katılım Bankaları	Toplam	K.B/Top.
2001	57,341,438	1,072,000	58,413,438	1,84
2002	56,370,271	2,101,000	58,471,271	3,59
2003	48,018,584	3,001,313	51,019,897	5,88
2004	89,900,000	4,894,665	94,794,665	5,16
2005	143,969,486	7,407,498	151,376,984	4,89
2006	202,469,000	10,492,453	212,961,453	4,92

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, TKBB (2005), TBB (2006)

Bankaların kullandırdıkları fonlar 2002 ve 2003 yıllarında bir önceki yıla göre azalma gösterirken Katılım Bankalarında sürekli bir artış olmuştur. Katılım Bankalarının kullandırdıkları fonların bankalara kıyasla miktarının çok daha az olmasındaki en önemli sebeplerden birinin Katılım Bankalarının şube sayılarını az olmasıdır. Katılım Bankalarını kullandırdıkları fonların bankalarinkine oranı 2004 yılına kadar artış göstermiş 1,84’ten 5,16’ya ulaşmış 2006 yılının sonunda ise 4,92’ye gerilemiştir.

Katılım bankalarıyla ticari bankaların fon kullandırma şekli aynı olmadığı için ikisi arasında kıyas yapmak çok sağlıklı olmayacaktır.

3.2.4 Katılım Bankalarının Şube Sayısı

Katılım Bankalarının şube sayılarında da istikrarlı bir artış gözlenmektedir. Bu bankaların 1985 yılında sadece 2 olan şube sayısı, on yılın sonunda 60’a çıkarken, 1995’ten 2005’e kadar geçen sürede de yaklaşık %350’lik bir artışla 282’ye çıkmış, 2006 yılında ise 355’i bulmuştur.

3.2.5 Kullandırılan Fonlar/Toplanan Fonlar

(Ticari Plasmanlar/Mevduatlar)

Bu oranla, mevduatın ne kadarının krediye dönüştürüldüğü ifade edilmektedir.

Tablo 5: Kullandırılan Fonlar/Toplanan Fonlar (Milyar TL)

Dönem	Ticari Bankalar (%)	Katılım Bankaları (%)	KB/Toplam (%)
2001	39	56	8
2002	40	66	14
2003	42	75	20
2004	47	82	25
2005	59	88	30
2006	68	95	35

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, TKBB (2005), TBB (2006)

Bankalar 2006 yılının sonunda mevduatlarının %68’ini kredi olarak kullandırmışken, Katılım Bankaları topladıkları fonların %93’ünü plasmaya dönüştürebilmiştir. Tablo 6’da da görüldüğü gibi Katılım Bankalarında bu oran sürekli olarak artış göstermiş bankaların oranına göre de daha fazla seyir etmiştir. Katılım Bankalarının kullandırılan fonlar/toplanan fonlar’ı ticari bankalarınkinden oldukça fazladır. Bu daha fazla kredi kullandırdıkları anlamına gelmektedir. Bunun nedeni ticari bankaların topladıkları fonların büyük bir kısmını Devlet İç Borçlanma Senetlerine yatırmalarıdır.

3.2.6 Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Aktif Kalitesi

Bankalar özkaynakları ve Yabancı kaynaklarını krediler, sabit kıymetler, menkul kıymetler gibi çeşitli varlıklara bağlamaktadır. Bu tür yatırım kararlarında bağlanan nakdin gelir getirip getirmediği, gelirin büyüklük ve sürekliliği gibi ölçütler göz önüne alınmaktadır. Aşağıda aktif kalitesi ile ilgili bazı oranlar verilmiştir.¹⁰⁸

Krediler(Kullandırılan Fonlar)/Toplam Aktifler

Takipteki Krediler/Toplam Krediler

Bağlı Değerler/Toplam Aktifler

Bankalar tamamen kredilere bağlı değildir. Ancak kredilerin toplam aktifler içerisindeki payının artması, riski de artırmaktadır.

¹⁰⁸ Mehmet Takan, **Bankacılık: Teori, Uygulama, ve Yönetim**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001, s:197.

Tablo 6: Kullandırılan Fonlar/ Toplam Aktifler

Dönem	Ticari Bankalar	Katılım Bankaları
2001	26,48	45,32
2002	26,50	53,02
2003	19,23	58,70
2004	29,52	67,06
2005	37,66	74,48
2006	43,02	76,42

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, TKBB (2005), TBB (2006)

Bu oranın Katılım bankalarında ticari bankalara göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun en büyük nedeni Ticari bankaların mevduatlarının büyük bir kısmını Devlet İç Borçlanma Senetlerine yatırmalarından kaynaklanmaktadır.

Katılım bankalarının kullandırılan fonlarının toplam aktiflere olan oranı yıllar itibariyle bir önceki yıla göre artış göstermiştir.

3.2.7 Kârlılık Oranı

Kârlılık banka ortaklarının, bankaya yatırdıkları paraların getirisini ölçmeye yarayan oranlardır.¹⁰⁹ Başka bir deyişle, yatırımlardan ne kadar kazanç elde edildiğini belirleyen oranlardır.¹¹⁰

Bazı kârlılık oranları aşağıdaki gibidir;

Aktif Karlılığı: Net kar/Toplam aktifler

Özsermaye kârlılığı= Net Kâr/ Özsermaye

Kredilerin Getirisi= Kredilerden Alınan Faiz ve Komisyonlar/ Ortalama Krediler

Her iki banka türü de 2001 yılında zarar açıklamıştır. Bunun nedeni 2000 ve 2001 yılında yaşanan ekonomik krizdir. Bu kriz özellikle bankacılık sektörünü oldukça kötü etkilemiştir. Daha sonraki yıllarda her iki tür bankalarda bir toparlanma gözlenmiş

¹⁰⁹ TAKAN, a.g.e, s:198.

¹¹⁰ Hüseyin Dağlı, **Finansal Yönetim**, Derya Kitapevi, Trabzon, 1999, s:50

ve kâra geçmişlerdir. 2003 yılında katılım bankalarının kârında bir düşüş yaşanmış daha sonraki yıllarda istikrarlı bir ayrış gözlenmiştir.

Tablo 7: Net Kar/ Toplam Aktifler

Dönem	Ticari Bankalar	Katılım Bankaları
2001	-5,19	-0,74
2002	1,11	14,05
2003	2,24	1,45
2004	2,12	2,01
2005	1,76	2,51
2006	1,79	2,85

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, TKBB (2005), TBB (2006)

Bu oran, işletmenin yapmış olduğu yatırımın karlılığını; başka bir deyişle aktiflerin ne ölçüde verimli kullanıldığını göstermek için kullanılmaktadır.¹¹¹

Bir işletmenin özellikle finansmanında büyük ölçüde yabancı kaynak kullanan ve yabancı kaynak kullanımı yıldan yıla farklılık gösteren işletmelerde, karlılık analizinde bu oranın çok dikkatli değerlendirilmesi gerekmektedir. Net kar, faizler ve vergiler indirildikten sonra kalan tutarı gösterdiğinden, bir işletmenin finansman şekline ve finans yapısındaki değişikliklere göre söz konusu oran yüksek veya düşük görülebilir. Geniş ölçüde yabancı kaynak kullanan, dolayısıyla ağır bir borç yükü altında bulunan işletmelerin bu oranı büyük bir bölümünü özkaynakları ile finanse eden işletmelere kıyasla daha düşük olması normaldir.

Katılım bankaları ile ticari bankaların net kar/toplam aktifler oranı 2002 yılı hariç diğer yıllarda birbirine yakın değerler seyretmektedir. 2001 yılı kriz yılı olduğunda her iki banka türü de ekonomik krizden olumsuz olarak etkilenmiştir. Dolayısıyla bu yılda bankalarda zarar söz konusu olmuştur.

3.2.8 Özkaynak Karlılığı

Vergilerden sonraki karın sermayeye oranlanması ile bulunur. Bu oran, bankaya yapılan yatırımın karlılığının ölçüsüdür.¹¹²

¹¹¹ AKGÜÇ; a.g.e, s:67-68.

Tablo 8: Net Kar/ Özkaynaklar

Dönem	Ticari Bankalar	Katılım Bankaları
2001	-76,52	-8,7
2002	9,17	13,82
2003	15,78	11,12
2004	14,04	16,51
2005	10,63	31,37
2006	17,57	25,07

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, TKBB (2005), TBB (2006)

Bu oran bir işletmenin özkaynaklarını ne kadar karlı kullandığını gösterir.

Katılım bankalarının özkaynak karlılığının , Ticari bankalarınkine yakın değerler seyrettiği hatta bazı yıllarda daha yüksek olduğu görülmektedir. 90’lı yıllarda Ticari bankalarda bu oran faiz getirisi sağlamalarından dolayı daha yüksekti. 2000’li yıllarda ise Katılım Bankalarının özkaynak karlılığı Ticari Bankalara ulaşmıştır. Bunun nedenleri arasında Katılım bankalarının şube sayılarının artması ve yeniden yapılanmaları gösterilebilir.

3.2.9 Sermaye Yeterliliği

Sermaye, varlıkların değerinin düşmesi ya da bankanın zararlarla karşılaşması durumunda mevduat sahibi ve diğer alacaklılara korunma sağlar. Aşağıda değişik sermaye yeterlilik oranları verilmiştir.¹¹³

Özsermaye Yoğunluğu= Özsermaye/ Toplam Aktifler

Kaldıraç=Yabancı Kaynaklar/ Özsermaye

Toplam Riski Karşılama Oranı=Özsermaye/ (Toplam Aktifler+Gayrinakdi Krediler)

¹¹² Osman Tekok, **Finansal Yönetim**, Ankara, 1985, s:222

¹¹³ Arman T. Tefvik, Gürman Tefvik, **Bankalarda Finansal Yönetime Giriş**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 203, İstanbul, 1997, s:214

Tablo 9: Özkaynaklar/ Toplam Aktifler

Dönem	Ticari Bankalar	Katılım Bankaları
2001	6,78	9,07
2002	12,08	10,09
2003	14,23	13,10
2004	15,09	12,21
2005	14,05	11,36
2006	11,36	11,95

Kaynak: “Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, TKBB (2005), TBB (2006)

Bu oran, işletmenin kaynaklarının ne kadarının işletmenin sahip veya sahipleri tarafından sağlandığını gösterir.

Özsermaye oranı olarak da bilinen bu rasyo, firmanın mali gücünü gösteren bir rasyodur. Söz konusu rasyonun yüksek oluşu, işletmenin uzun süreli yükümlülüklerini yerine getirememesi nedeniyle mali yönden zor durumlara düşmesi olasılığının az olduğunu ifade eder ve değeri en az %8 olmalıdır.

Ticari bankaların ve Katılım bankalarının sermaye yeterliliğine baktığımız zaman ticari bankalarda bu oranın daha yüksek olduğu görülmektedir ve her yıl referans değer üzerinde olmuştur. Ticari bankalarda ise 2001 yılında referans değer altındadır. Ancak bu oranla iki banka türü arasında kıyas yapmak çok sağlıklı değildir. Çünkü sermaye yapıları farklılık arz etmektedir. Ticari bankalar mevduat sahiplerine vade sonunda hem mevduat miktarını hem de vaat ettikleri faizi vermek durumundadır. Bunun yanında Katılım Bankalarının yıllar itibariyle sermaye yeterlilik rasyosu 2005 yılına kadar bir önceki yıla göre artış göstermiştir. Bu durum hem aktiflerinin hem de özkaynaklarının artış göstermesinden kaynaklanmıştır.

3.3 KATILIM BANKALARI VE SERMAYE PİYASASI

3.3.1 Sermaye Piyasasının Tanımı ve İşlevi

Uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasaya sermaye piyasası adı verilir. Araçlarını hisse senedi, tahvil gibi menkul değerlerin; kaynaklarını ise para piyasasında olduğu gibi tasarruf sahiplerinin birikimlerinin oluşturduğu bu piyasada vade daha uzundur. Sermaye piyasasına uzun vadeli yatırım projelerini finans etmek ve sermaye artırmak amacıyla başvurulur.¹¹⁴

Fon isteyenlerin, fon sunanlarla karşılaşması iki şekilde olmaktadır. Bunlardan birincisi, fon sunanların bir aracı kuruma bunları vermesi, aracı kurumun da bunları kullanmak isteyenleri arayıp bulmasıdır. Bu yaklaşıma dolaylı finansman adı verilmekte olup, bunun tipik örneği bankalara yatırılan mevduatın bu kurumlarca kredi olarak kullandırılmasıdır. Dolaylılık, fon isteyen ve sunanların doğrudan karşı karşıya gelmelerinden kaynaklanmaktadır.¹¹⁵

Doğrudan finansmanda ise, fon isteyenler bu istemlerini ifade eden bir belge karşılığında, fon sunanlardan kaynak temin etmektedirler. Örneğin fon isteyenler tahvil ihraç ettiklerinde, belirli bir vade sonunda bunu geri ödeyeceklerini taahhüt etmektedirler. Menkul kıymetler piyasası, büyük ölçüde bu doğrudan finansmanın gerçekleştirildiği piyasalardır.

Ülkemizde sermaye piyasası ile ilgili düzenlemeleri, Sermaye Piyasası Kurulu yapmaktadır.

Sermaye piyasasında, menkul kıymet ihraç edenler fon talep edenler, genellikle Devlet ve özel şirketler olmaktadır. Şirketler fon ihtiyaçlarını özkaynaklar ile yabancı kaynakları arasında denge oluşturarak sağlarlar. Devlet ise kamu gelir ve giderlerinin eşitlenmesi halinde piyasalardan fon talep eder.

---

¹¹⁴ Ünal Şakar, **Araçları, Kurumlar, İşleyişleriyle Sermaye Piyasası**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1997, s: 7.

¹¹⁵ Mustafa Birol Çapanoğlu, **Türkiye ve Dış Ülkelerde Sermaye Piyasası Özelleştirme Uygulamaları ve Menkul Kıymetler Borsası**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1993, s: 64-65.

Sermaye piyasasında fon arz edenler ile, fon talep edenlerin birbirlerini doğrudan bulmaları zor olduğundan, bu konuda ihtisas sahibi aracı kurumlara ihtiyaç vardır.

Mali piyasaların gelişmişlik düzeyi, ülkeye, ekonomik sisteme, iktisadi kalkınmışlık düzeyine, toplumsal yapı ve tarihsel sürece göre farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ülkelerdeki mali piyasaların, gelişmekte olan ülkelerdeki mali piyasalara göre daha zengin olduğu bir gerçek ise de mali piyasaların gelişmişliğini belirlemede, bu iktisadi ölçütler yeterli olmamaktadır.

Sermaye piyasasının geliştirilmesinin, bir toplumun iktisadi kalkınma için ön koşul olduğunu ileri sürmek, abartılı bir görüş olacaktır. Daha anlamlı bir yaklaşım, sermaye piyasalarının geliştirilmesinden umulan yararları vurgulamak ve bunların toplumsal ve iktisadi koşullara uygunluğunu irdelemektir. Bu açıdan bakıldığında sermaye piyasasının gelişmesinin, ancak belli bir sanayileşme süreci sonunda bireylerin tasarruf potansiyellerinin artmasına, kültürel ve geleneksel faktörlere de sıkı sıkıya bağlı olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

3.3.2 Katılım Bankaları ve Sermaye Piyasası

Sermaye piyasası faaliyetlerini yürütebilmek için bazı kuruluş şartlarının yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar;¹¹⁶

- Anonim ortaklık şeklinde kurulmuş olmak,
- Hisse senetlerinin tamamının nama yazılmış olması,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması,
- Sermayelerinin yapacakları aracılık faaliyetlerinin tümüne göre ilgili resmi gazetede yayımlanan miktardan az olmaması,
- Esas sözleşmelerinin kanun hükümlerine ve kurul düzenlemelerine uygun olması,
- Kurucularının müflis olmadığı veya yüz kızartıcı bir suçtan dolayı hükümlerinin olmadığı tespitini gerekir.

---

¹¹⁶ GÜMÜŞBAŞ; a.g.e, s:92

Katılım Bankalarının çalışma prensiplerinden biri küçük mevduatları ekonomiye kazandırmaktır. Fon ihtiyacı olan insanlara fon sağladıkları için sermayenin tabana yayılmasına katkıda bulunurlar.

Önceleri Katılım Bankaları daha çok küçük ve orta büyüklükteki işletmelere fon sağlamaktaydılar. Dolayısıyla yukarıdaki şartları bünyelerinde taşımalarına rağmen borsadaki faaliyetleri açısından istenilen hedefe ulaşamamışlardı.

Şuan da ise Türkiye Finans Katılım Bankası, Bizim Menkul Değerler aracı kurumu vasıtasıyla Dow Jones İslami Endeks Fonu ile sermaye piyasası işlemlerini yapabilmektedir.

Dow Jones Teorisi:

Dow teorisi, 1882 yılında The Wall Street Journal ve gazetesi ve Baron's dergisini yayımlayan Dow- Jones and Co.'nin kurucusu Charles H Dow tarafından önerilmiş ve The Wall Street Journal'ın Dow'dan sonraki yayımcıları tarafından geliştirilmiştir.¹¹⁷

Günümüzde Türkiye Finans Katılım Bankası aracılığıyla verilen sermaye piyasası hizmetleri şu şekildedir;

- Yatırım Fonları, çeşitli para ve sermaye piyasası araçlarından ortak bir portföyde, riskin dağıtılması ilkesi ile işletilmesi esasına dayanarak yönetilen yatırım araçlarıdır. Yatırımcılara yatırım fonuna kaç pay ile ortak olduğunu gösteren belgeler vardır bu belgelere katılma belgesi denir.¹¹⁸

A Tipi Hisse Fonu, tamamen hisse senedi ağırlıklı ve anapara büyümesine yönelik fonlardır. Orta ve uzun vadede, B tipi fonlara oranla daha yüksek bir getiri ve bunun sonucu olarak, daha yüksek risk içerirler. Uzun vadeli yatırım araçlarıdır.

A Tipi İnşaat Sektör Fonu, bu fon portföyünün en az %51'i devamlı olarak belli bir sektörü oluşturan ortaklıkların menkul kıymetlerine yatırılmış bir sektör fonu özelliğini taşımaktadır. Diğer sektör fonlarından farklı olarak, fon portföyünü oluşturan hisse senetleri mevcut İMKB sektör indekslerinden birini örneklemek yerine, İMKB'de işlem gören, inşaat, taahhüt, gayri menkul veya inşaat malzemesi üretimi, pazarlama ve

¹¹⁷ A. Gültekin Kardeşin, **Sermaye Piyasası Analizleri**, İkinci Baskı, Özkan Matbaacılık, Ankara, 1987, s:82-84.

¹¹⁸ www.bmd.com.tr

satışı ile ilgili sektörlerde faaliyet gösteren ortakların hisse senetleri arasından seçilmektedir.

A Tipi Altın ve Enerji Karma Fonu, bu fonun en az %35'i hisse senedinden, en az %35'i altından oluşmaktadır.

Fon portföyündeki altın oranı gerek altın, gerekse hisse senedi piyasasındaki beklentiler doğrultusunda %65'e kadar çıkabilecektir. Yatırımcıların bu piyasalardaki potansiyelden mümkün olduğunca yararlanması hedeflenmektedir.

Enerji sektöründeki büyümeye paralel olarak, fon portföyünün en az %35'ini oluşturacak olan hisse senetleri büyük ölçüde enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin hisse senetlerinden seçilecektir.

Altın ve Enerji Karma Fonu alım- satım işlemleri İstanbul Altın Borsası'nda gerçekleşmektedir.

- Hisse Senetleri, yerli ve yabancı bireysel ve kurumsal yatırımcılara hisse senedi alım satım işlemleri yapılmaktadır.

- Kurumsal Finansman Hizmeti, bireylerin uzun ve orta vadedeki ihtiyaçlarını karşılayacak finansal çözümler sunulmaktadır. Kurumsal finansman çerçevesinde yapılan ana faaliyetler şu şekildedir;

Şirket birleşmeleri, alım-satım değerlemeleri

Proje finansmanı

Şirket yapılandırma projeleri

Şirket değerlendirme

Stratejik ortaklıkların bulunmasıdır.

SONUÇ

Ülkemizde, İslami koşullara uygun yaşayan kesimin birikimlerini değerlendirememesinden dolayı bu kesimin tasarrufları ekonomiye kazandırılmamaktadır.

Birikimlerini faizsiz alanda değerlendirmek isteyenler için Katılım Bankaları kurulmuştur. Katılım Bankaları 1985 yılında faaliyete geçmiştir. Bu bankalar ticari bankalara alternatif değil tamamlayıcı görev üstlenmektedirler. Fon sahipleri ile yatırımcıları bir araya getirerek fon sahiplerinin fonlarının ekonomiye kazandırılmasını ve yeni yatırımların yapılması için olanak sağlamaktadırlar.

Katılım Bankaları, cari ve katılma hesapları yöntemiyle fon toplayan ve bu fonları, belirli ekonomik faaliyetlerin finansmanında ortaklık kurarak, ihtiyaç duyulan gereçleri sağlayan ve tüm bankacılık faaliyetlerini yürüten kuruluşlardır.

Katılım Bankalarının faaliyetleri, fon toplama ve fon kullandırma şeklindedir.

Fon toplama yöntemleri gibi cari ve katılma hesapları, fon kullandırma yöntemleri ise, kâr/zarar ortaklığı, leasing, faktoring, üretim desteği gibi yöntemlerdir.

Katılım Bankaları, 1999 yılına kadar herhangi bir yasaya dayanmadan faaliyetlerini sürdürmüş, 1999 yılında Bankalar Kanunu kapsamına alınmıştır. Ancak Katılım Bankaları ile ilgili gerçek düzenleme 2001 yılında BDDK tarafından yayınlanan bir yönetmelikle yapılmıştır. Katılım Bankalarına Güvence Fonu kurma görevi verilmiştir.

2 Temmuz 2005'te kabul edilen 5387 nolu Bankacılık Kanunu ile isimleri değiştirilerek Katılım Bankası olmuştur.

Bu kanunla banka kavramı; mevduat bankaları, katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları olarak açıklanmıştır. Ayrıca yine bu konuyla birlikte Güvence Fonunun yerini Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu almıştır.

Katılım Bankaları Körfez sermayesinin Türkiye'ye çekilmesinde önemli rol oynayabilirler. 11 Eylül olaylarından sonra ABD'den kaçan sermaye ile petrol fiyatlarındaki hızlı yükselişten kaynaklanan gelir artışı körfez bölgesinde önemli ölçüde

atıl sermaye arzı oluşturmuştur. Hazinesinin ihraç edeceği gelir ortaklığı senetleri ile ülkemize bu bölgeden önemli miktarda kaynak çekilmesi mümkün olacaktır.

2001 yılında yaşanan krizden tüm bankalarda olduğu gibi Katılım Bankaları da oldukça ağır etkilenmiş ve bir Katılım Bankası'nın tasfiyesine karar verilmiştir.

Katılım Bankalarının 2006 yılı mali durumuna baktığımızda topladıkları fonların 11,237,284 YTL, kullanılan fonlarının 10,492,453 YTL, aktif toplamının 13,729,720 YTL, özkaynak toplamının 1,559,717 YTL, net karının 391,041 YTL , şube sayısının ise 355 olduğu görülmektedir. Bu değerler 2000'li yılların başlarına göre oldukça artış göstermiştir. Bu da fonların reel ekonomiye kazandırılması açısından oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

AKCAN, Ahmet: **“Özel Finans Kurumlarının Türk Finans Sektöründeki Konumu ve Geleceği”**, Doktora Tezi, Malatya, 1997.

AKGÜÇ, Öztin: **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1992.

AKGÜÇ, Öztin: **Finansal Yönetim**, Avcıol Basım-Yayım, İstanbul, 1998.

AKIN, Cihangir: **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1986.

ALTAN, Mikail; Fehmi Karasioğlu, Muhammed Bezirci, Rabia Özpeynirci, Haluk Duman, Namık Kemal Erdemir: **Uygulamalı Finans**, Atlas Kitapevi, Konya, 2004.

ALTANER, Serkan: **“Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri”**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

ALTINDAŞ, Hüseyin: **“Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması”**, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 1998.

BAŞARAN, Musa: **“Özel Finans Kurumlarında Hesap İşleri Düzeni”**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.

BAŞGÜMÜŞ, Abdülbaki: **“Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası İçindeki Yeri”**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 1997.

BUDUR, Erdem: **“Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması”**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.

CHOWDHRY, Sajjad: **“Islamic Finance Prospects in Central Asia and Turkey**, www.dinarstandard.com, 2006.

ÇAPANOĞLU, Mustafa Birol: **Türkiye ve Dış Ülkelerde Sermaye Piyasası Özelleştirme Uygulamaları ve Menkul Kıymetler Borsası**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1983.

ÇİVİ, Halil: **Türkiye’de Bankacılık**, Fon Matbaası, Ankara, 1985.

DAR, A. Humayan; John R. Presley, “Islamic Finance: A Western Perspective”, **International Journal of Islamic Finance Services**, Nisan, 1999, Vol:1, no:1.

DHUMALE, Rahul; Amela Sapcanin: “**An Application of Islamic Banking Principles to Microfinance**”, A Study by the Regional Burneau for Arab States, United Nations Development Programme , In Cooperations with the Middle East and North Africa Region, World Bank , 2006.

Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, İstanbul, 2005.

ERTUĞRUL, Ahmet; Osman Zaim: **Türk Bankacılığında Etkinlik**, Gazi Yayınevi, Ankara, 1996.

EYÜPGİLLER, Servet: **Banka ve Mali Kuruluşlar**, Yargı Yayınları, 1988, Ankara.

GAFOOR, Abdul: “Islamic Banking”, Chapter 4, **Interet- free Commercial Banking**, 1995.

GÜÇTEKİN, Murat: “**Özel Finans Kurumu Organizasyonu, Sorunları ve Çözüm Önerileri**”, Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 1997.

HALİM, Abdul: “A Study on Islamic Banking Education and Stratejy For the New Millenium, **International Journal of Islamic Finance Services**, Mart, 2001, Vol:2, No:4.

HARON, Sudin: “**A Comparative Study of Islamic Banking Practices**”, School of Managment, Univercity Utara, Malaysia, 2001.

JANG, J.Hyang: “**The Politics of Islamic Banks in Turkey**”, The University of Texasat Austin, 2003.

JANG, Ji- Hyang: çev: Mustafa Acar, Elif Nur Arslaner, **Türkiye’de İslami Bankalar ve Siyaset: Siyasal İslamcıların İslami Sermaye ile Terbiyesi**, İslami Araştırmalar Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 4, 2005.

KAPLAN, Hamit: “**Özel Finans Kurumlarının Finansal Analizi ve Performans Değerlemesi**”, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2002.

KARAPINAR, Aydın: **Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları**, Gazi Kitapevi, 2003, Ankara.

KARAŞIN, A. Gültekin: **Sermaye Piyasası Analizleri**, Özkan Matbaacılık, Ankara, 1987.

KÜÇÜKKOCAOĞLU, Giray: “İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları”, www.baskent.edu.tr, 2005.

NIENHAUS, Volker; Çev: Ekrem Yıldız, “Mevcut Bankalarla Rekabet Halinde Bulunan İslam Bankalarının Karlılığı: Sorunlar ve Bakışlar”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı:1-2, Haziran 1987.

ORTA, Yavuz: “**Özel Finans Kurumları Yönetim ve Organizasyonu, Sorunları, Çözüm Önerileri ve Uygulaması.**”, Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 1999.

POLATKAN, Raşit Bora: “**İslam Bankacılığı ve Türkiye’de Özel Finans Kurumları**”, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 1998.

QORCHİ, Mohammed El: “Islamic Finance Gears Up”, **Finance and Development**, Aralık, 2005, Vol:42, No:4.

SUIÇMEZ, Selvi: “**Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması**”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

TİMBERG, A. Thomas: “Islamic Banking and Its Potential Impact”, **Paving the Way Forward for Rural Finance An International Conference on Best Practices**, 2003.

URGANCI, Hikmet: **Para ve Banka**, Önder Matbaası, Adana, 1982.

USLU, Sami: “Özel Finans Kurumları ve Faiz Yasağı”, **Zafer Dergisi**, Haziran, 2004, Sayı:330.

USLU, Sami: “Tarihi Süreç İçinde Faiz ve İslam’da Faiz Yasağı”, **Zafer Dergisi**, Aralık, 2003, Sayı: 324.

UYANIK, Senan: **Proje Finansmanında Finansal Kiralamannın Rolü**, Türkiye Ticaret Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara, 1990.

YÜCE, Ayşe: “**Islamic Financial Houses in Turkey**”, Journal of Academy of Business and Economics, 2003.

ZAİM, Sabahattin: **İslam Ekonomisinin Temelleri ve Faizsiz Finans Sistemindeki Yeni Gelişmeler**, İstanbul, 2006.

ZARAKOLU, Avni: **Bankacılar için Para ve Kredi Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1980.

Diğer Kaynaklar

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu

Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik,
Resmi Gazete, 20.09.2001, sayı:24529.

www.tbb.org.tr

www.tkbb.org.tr

www.wikipedia.org